Yusuf Nazım

Kızak

içinden hayat geçen yolculuklar

Öykü
2. Basım

EVRENSEL
BASIM
YAYIN

EVRENSEL

BASIM YAYIN

Yusuf Nazım

KIZAK

içinden hayat geçen yolculuklar

Öykü

DOĞA BASIN YAYIN
Dağıtım Ticaret Limited Şirketi
Tarlabaşı Blv. Kamerhatun Mah. Alhatun Sk. No: 25 Beyoğlu / İstanbul
T: 0212 255 25 46 F: 0212 255 25 87
www.evrenselbasim.com - info@evrenselbasim.com

Evrensel Basım Yayın **499**
Kızak: Yusuf Nazım

Genel Kapak Tasarım: Savaş Çekiç
Kapak Uygulama: Devrim Koçlan
Kapak Görseli: Erdal Gençer

ISBN 978-605-5315-21-4
© Evrensel Basım Yayın 2012 - Sertifika No 11015

Birinci Basım Ağustos 2012 - İkinci Basım Şubat 2013

Baskı: Ezgi Matbaası Sertifika No: 12142
www.ezgimatbaa.net - ezgimatbaa@mynet.com

KIZAK

içinden hayat geçen
yolculuklar

İÇİNDEKİLER

DOĞA-İNSAN İLİŞKİSİNİN ÖYKÜLERİ 11
KIZAK 15
KOKO 37
DÜĞME 53
TORBA 63
BU İŞYERİNDE GREV VAR! 73
YAĞMUR SAÇLI GECE 81
SESSİZDİ ORANIN ÇIĞLIKLARI 93
PİRİNÇ 103
ÇIPLAK 119

Heybelerinde aşk mektupları yerine şifreli sözler taşıyan at kuyruğu kızıl saçlı kızlar ve çocuklarına güzel bir ülke bağışlamaktan başka hayalleri olmayan o ay yüzlü çocuklara.

DOĞA-İNSAN İLİŞKİSİNİN ÖYKÜLERİ

Yusuf Nazım'ın çoğu öyküsünde doğa önemli bir yer tutuyor. Canlı bir varlık olarak yaşananları adeta yönlendirdiği gibi yaşanacak olanların da habercisi. Aynı zamanda olan bitene tanıklık ediyor.

Kimi öykülerde sözgelimi *Kızak*'la *Düğme*'de yaşamdaki sevinçli ya da acılı anlar insan-eşya ilişkisi içinde paylaşılıyor. Sevinçlerle acılar birlikte yaşanıyor. Bu kez sevinçlerin de acıların da tanığı ister istemez bu eşyalar oluyor.

Koko öyküsüyle başlayan insanın acılar, baskılar, işkenceler karşısında yaşamayı savunan, yaşamanın vazgeçilmezliğinin geleceğin aydınlık günlerini getireceğine olan inançlı direnci, öteki öykülerde de alttan alta sürüp gidiyor.

Betimleyici bir anlatım içinde doğa, bu öykülerde hep öne çıkıyor. Özellikle çekilen acıların, baskıların, haksızlıkların işkencelerin en canlı tanıklarından biridir doğa.

Doğa-insan ilişkisi, Yusuf Nazım'ın öykülerini canlı ve çarpıcı kılan en önemli özelliklerinden biri. Çünkü onun öykülerindeki gidilmedik, bilinmedik uzaklıktaki doğa, bütün çekilen, çektirilen acıları, baskıları, işkenceleri görüp duyandır. Bilene, bilmeyene de yayacak olan odur. Rüzgârlarıyla, fırtınalarıyla, tipileriyle yapacaktır bunu. Görene, görmeyene, duyana, duymayana Yusuf Nazım'ın öykülerinin eşliğinde ulaştıracaktır.

Adnan Özyalçıner

Hep çocuk yüreklerinde saklıydı, geçmiş hayatlarından kalan ne varsa yaşadıkları. Oysaki bilirlerdi; yaşamın, sihirli bir cevhere benzeyen sinesinde toprağın kokusu, karın uğultusu ve harmanın sarısı birikirdi. Ne zaman ki, gidip de bir daha geri dönmeyecek olanın ölümcül bir çığlığa dönüşürdü çaresizliği, içindeki çocuk yeniden can bulur, başka bir zamanda, başka bir mevsimde ve başka bir kentin kollarında umuda, aşka ve taptaze bir yaşama dair düşleri fısıldayan rengârenk bir gül mevsimine dönüşürdü hayat.

KIZAK

Sevgili anneme…

Öylesine hızlıydı ki, sanki kaymıyor, şiddetli bir rüzgâra karşı kanatlanmış uçuyordu. Boğazlı, kalın yün kazağının üstünden boynuna doladığı atkısı, dörtnala giden yağız atların yeleleri gibiydi. Kar lapa lapa yağıyordu üzerine. Altındaki kızağın gövdesiyle adeta bütünleşmişti. Sol eliyle, üzerine oturduğu kızağın ahşap gövdesinin kenarına sıkıca yapışmış, diğer eliyle de, kızağın burnundan kavramıştı. Sağ bacağını dizinden bükerek oturduğu küçük kızağın üzerinde, gövdesini küçültmüş, ufacık görünüyordu. Omuzları arasına gömdüğü başını hafifçe yukarı kaldırarak öne doğru uzatmış, yarıya kadar kırdığı sol dizini, sağ ayağının üzerine oturtmuş bir şekilde kaymaya devam ediyordu.

Her zaman kızaklarıyla kaydıkları mahallenin ortasındaki yüksekçe tepeden, iki eliyle kenarlarından kavradığı kızağının üzerine koşarak atlamış ve kendini yamaçtan aşağıya salıvermişti. Altındaki buzlanmış karı hiç hissetmiyor, ona sanki yumuşacık bir pamuk tarlasında kayıyormuş gibi geliyordu.

Mahallenin çocukları ayazın şiddetine, fırtınanın esişine, karın ve tipinin öfkesine aldırmadan bu küçük tepenin yamaçlarında kışı bir eğlenceye dönüştürüyorlardı.

Kızakların, tepenin yamaçlarında daha önce karda bıraktığı kirli kahverengi izleri geride bırakmış, taze yağmış karın üzerinde

süratle ilerliyordu. Sağında ve solunda, kendisinden daha önce kaymaya başlayan diğer çocukları görüyor, onların yanından süratle geçiyor, altındaki kepek gibi karı tozutarak önündeki diğer kızaklara doğru hızla yaklaşıyordu. Hiç bir kızak onun, o müthiş hızına ayak uyduramıyordu. Kenarları boyalı, allı pullu, üstü keçeli, ayakları ince demirli bütün kızaklar, onun rüzgâr gibi hızı karşısında sağa sola kaçışıyor, birer birer pes ediyorlardı; daha önceden uzaktan imrenerek seyrettiği ve diğer çocukların hiç bir yarışta baş edemediği Adem'i bile bir çırpıda geçivermişti. Geçmekle kalmamış, nispet yaparcasına el bile sallamıştı ona. Kızağına gururla sarılmıştı. Artık önünde geçeceği kimse kalmamış, adeta kendi kendisiyle yarışır gibi, hızından hiçbir şey kaybetmeden uçarcasına gidiyordu. Şiddetini giderek arttıran lapa lapa karın kapattığı izlere aldırmadan, büyük bir süratle yoluna devam ediyor, yüksekliğini bile kestiremediği taze karı iki yana savurarak bir mermi gibi ilerliyordu. Önüne çıkan irili ufaklı kar tümseklerinin üzerinden geçerken yerden yükseliyor, üç dört metre ileride tekrar yere düşerek hızlanıyordu. Her taraf bembeyazdı. Rüzgârın şiddetinden artık başını önüne eğmek zorunda kalıyordu. Kızağın altında, gözlerinin önünden süratle akıp giden beyazlık, sanki sonsuz, uzun bir danteli andırıyordu. Kızağın, karın üzerinden kayarken çıkardığı gıcırtı, kulaklarında iyice yumuşamış, neredeyse duyulmaz olmuştu. Altındaki kızağın ayaklarındaki demirden çemberlerin yere değdiğinden emin değildi. Sanki yağ dökülmüş bir zemin üzerinde kayıyor gibiydi.

Birden önündeki büyükçe bir tepeye doğru yaklaşmakta olduğunu gördü. Başını, öne doğru iyice eğdi, sanki bir çarpışmaya hazırlanır gibi gövdesini kızağa yapıştırdı. İçinden geçtiği kar yığınını dört bir yana savurarak önündeki tepeyi bir mermi gibi yararak havalandı…

Üzerinden aştığı tepeyi arkasında bırakarak uçmaya başladı. Aniden, kendini tüy kadar hafif hissetti. Hiç bu kadar yükseleceğini ummamıştı! Göğsü, o ana kadar hiç benzerini görmediği bir mutlulukla doldu, taştı. Ellerini, sıkıca sarıldığı kızağının önünden

ve sol yanından yavaşça gevşetti. Gözlerini kapadı, kızağın üzerinde beline kadar doğruldu, ellerini iki yana açtı. Boşlukta uçmak çok güzel bir duyguydu. Yerden yükseldikçe, karın ve rüzgârın birbirine karışarak oluşturduğu sesler kulaklarında eriyor, içindeki güven dolu mutluluk büyüdükçe büyüyordu. Kızağıyla, yekpare bir bütün olmuş şekilde, sonsuz beyaz bir boşluk içinde uçuyor, uçuyor, uçuyordu…

Birdenbire tipi durdu! Rüzgâr hızını kesti, bütün sesler kayboldu! İstisnasız, her yanını saran sonsuz beyazlık, zifiri bir karanlıkla yer değiştirdi. Kendini, içerisinde tüyden hafif gibi hissettiği boşluk sanki sona ermiş gibi oldu! Önce, havada asılmış gibi öylece kaldı, sonra büyük bir hızla aşağıya doğru düşmeye başladı! Düşerken, göğsündeki o güven dolu mutluluğun da hızla boşaldığını hissetti, duyguları bir birine karıştı, içi alt üst oldu. Bir yerlere tutunmak umuduyla çırpındı durdu; ellerini, ayaklarını, parmaklarını bir türlü oynatamadı. Bütün bedeni kaskatı kesilmiş, donmuş gibiydi. Düşmeye devam ettikçe ağırlığı artıyor, ağırlığı arttıkça daha da süratleniyor, zifiri bir karanlığa dönüşen bu uçsuz bucaksız boşlukta önlenemez bir şekilde düşüyor, düşüyor, düşüyordu…

***

İrkilerek gözlerini açtı! Olanı biteni anlamaya çalıştı. Sevinçle korkunun birbirine karıştığı, bu tuhaf rüyanın kollarından kendini sıyırması kolay olmadı. Kalın yün yorganın altında, bütün bedenini saran tatlı bir uykunun mahmurluğunu göz kapaklarında hissetti. Yüreğinin dinginleşmesi için biraz bekledi… Gözlerini kapadı, bir süre sonra yeniden açtı. Yorganı üzerinden yavaşça kaldırarak makinenin başında örgü ören annesine seslendi;

"Anne, Yüksel dayım ne zaman gelecek?"

Annesi, örgü makinesinin kafasını[1] iki yana götürüp getirdikten sonra, başını kaldırmadan;

"*Bilmiyorum oğlum, yakında gelir*" diye karşılık verdi.

1 Mekanik örgü makinelerinin, raylı kızaklar üzerinde kol gücü ile hareket ettirilen kısmı.

Çocukluğunun bir bölümünü Çukurova'da geçirmişti. Doğduğu ve ciğerlerine ilk nefesini çektiği, topraklarının çorak ve üretken olmadığı memleketinin aksine, güneyin uçsuz bucaksız pamuk ovalarında, yer fıstığı tarlalarında, portakal bahçelerinde yaşamıştı çocukluğunu.

Tek göz bir damdan oluşan yayla evinin, taş duvarları arasında dünyaya gelmişti. Annesi, inek sağarken sancılanıp bir gece yarısı, "*koyun hastalandı*" bahanesiyle eve çağrılan, güngörmüş ebe ninenin hünerli ellerinde doğurmuştu onu. Ufacık gövdesi, hemen oracıkta yere düşmüş, ıslak ve pürüzsüz teni, yayla evindeki toprağın yumuşak teniyle buluşuvermişti. Doğar doğmaz düştüğü nemli toprakta almış ilk nefesini, ilk kez toprağın kokusunu burada çekmişti ciğerlerine.

Ailesi, kalabalıktı. Orduda subay olan büyükbabasıyla birlikte yaşıyorlar, zaman zaman tayini çıkan dedesiyle birlikte o şehir senin, bu şehir benim dolaşıyorlardı. Kendisi henüz bebekken göç etmiş oldukları güneyin bu bereketli topraklarında, bir sürü çocukluk anısını biriktirmişti; ilkokula burada başlamış, okumayı burada sökmüş, ilk hikâye kitaplarıyla burada tanışmıştı. Babası, kapatılan Düziçi Köy Enstitüsü'nden dönüşme ilk öğretmen okulunda terziydi. Ders saatlerinin çıkışında, okul bahçesindeki iğne yapraklı çam ağaçlarından oluşan çamlıkta çeşitli oyunlar oynar, ağaçlara tırmanır, kan ter içerisinde kalırlardı. En sevdikleri oyun, çamdan çama kovalamacaydı. Bütün çocuklar, oldukça sık ve birbirine geçmiş olan çam ağaçlarına tırmanır, çamda kovalamaca oynarlardı. Oyunun kuralı gereği, yere inmek yasaktı. Yere inmek zorunda kalan, ya da düşen, ebe olarak cezalandırılırdı. Böylece, çam ağaçlarının üzerinde bir kovalamacadır başlar, dallardan birer cambaz gibi sarkar, daldan dala zıplar ve çamdan çama atlayarak birbirlerine yakalanmamaya çalışırlardı.

Benzer oyunları, başka zamanlarda, çalılıklarla kaplı derin vadilerde de oynamaktan geri kalmazlardı; yamaçlardaki çalılıkların üzerinden hoplar, sert ve dikenli bitkilere, yabani çalılara aldırmadan, akşam oluncaya kadar oyunlarını sürdürür, akşam

olunca da üstü başı, dizleri ve bacakları yara bere içerisinde eve dönerlerdi.

Annesinin alışkanlığıydı; onu, her gün öğle uykusuna yatırırdı. En sevmediği saatlerdi bu saatler. Dışarıda, oyun arkadaşları kendisini beklerken o, gözüne bir türlü gelmeyen uykusu için koyunları saymakla meşgul olurdu. Çocukluk bu ya; annesinin, asla vazgeçmediği öğlen uykusuna yatırma inadını bir türlü yenemez, çoğu zaman uyumuş numarasına yatardı; bir süre sonra esneyerek uyanır ve "*ne çok uyumuşum*" demeyi ihmal etmeden, içinde gizliden gizliye taşıdığı sevinç çığlıklarıyla kendini dışarı atardı.

Çocukluk yıllarının en mutlu anlarını yaşadığı Çukurova'nın bu küçük kasabasında, her şey, serin bir ocak akşamı birdenbire değişiverdi; Öğretmen Okulu'nda terzi olan babası, kasabanın çınar altındaki salaş kahvehanesinde, arkadaşlarıyla şen şakrak bir sohbetin orta yerinde, kalp krizinden hayata veda ediverdi. Sinsi ölüm onu, en mutlu anında, ağız dolusu bir kahkahanın tam ortasında yakalamıştı…

Çocukluğunu büyüttüğü bu şirin beldede, babasının zamansız ölümünden sonra en fazla iki yıl durabilmişlerdi. Büyükbabasının ordudan emekliye ayrılmasıyla birlikte, onları bu güney kasabasında tutacak başkaca bir neden kalmamıştı. Çukurova'nın bereketli topraklarından çocukluğunun en güzel anılarıyla birlikte, hayatının en acılı anlarından birini de geride bırakarak, memleketlerine geri dönmüşlerdi.

Onun için, çocukluğunun diğer bir bölümünü büyüteceği yerin adıydı "*memleket*". Döndükleri yer karın, kışın ve zemherinin eksik olmadığı bir coğrafyaydı. Aynı zamanda, bin bir renkli çiçeklerin açtığı dağların, yeşilin her rengine boyanmış kırların, harman sarısı bozkırların coğrafyası… Çok geçmeden çabucak anlayacaklardı; ayazın ve zemherinin toprakları onlara pek de uğurlu gelmeyecekti. Memleketlerine dönüşlerinden birkaç yıl sonra, başka bir sinsi ölüm de büyükbabayı yakalayacaktı! Çok genç yaştaki oğlunu, sessiz sedasız bir ölümün kollarına teslim eden yaşlı adam,

soğuk bir mart gecesinde, içinde leğen dolusu çamaşırların yıkanmış olduğu bir odanın, sıcak ve sabun kokulu buğuları arasında ikinci kez yoklayan kalp krizine yenik düşecekti.

Gözleri kapalı, çenesi hafifçe yana düşmüş vaziyette onu ilk fark eden, Araf'ın çocuk gözleri olmuştu. "*Yetişin! Doktooor! Doktooor!*" diye çığlık çığlığa dışarı fırlamış, yalın ayak koşarkenki şuursuz feryatları, akşamdan beri yağmakta olan karın umarsız sessizliğinde kaybolup gitmişti. Yolun hemen karşı tarafındaki askeri hastaneden gelen nöbetçi doktorun gayretleri de, büyükbabayı ölümün pençesinde çekip almaya yetmemişti.

***

Sonrası yokluk ve yoksulluk yıllarıydı. Büyük aile üçe bölünerek parçalanmış, üç oda bir mutfaktan oluşan evin her odasına bir aile sığınmıştı. Evin güneye bakan büyük odasını babaanne almış, kuzeydeki iki odadan birine Araf, annesi ve iki ablası yerleşmiş, diğerini ise iki küçük çocuklu ailesiyle amcası almıştı. Alkolik olan amca hayırsızın tekiydi. Kışı öğretmenlik yaptığı başka diyarlarda, yazı ise büyük ailenin üçe bölünmüş odalarından birinde geçiriyorlardı. Alkolik olmasına karşın duygulu ve zeki bir insandı. Çok sonraları ona, okumayı bir tutku haline dönüştürecek sihirli bir kapının anahtarlarını vererek kitap dünyasıyla tanıştıracak olan da ondan başkası olmayacaktı. Evin ortak kullanılan bir mutfağı ile ufak bir banyosu vardı. Odaları birbirinden ayıran uzunca holün tahta zemininden, ahşap ve kare şeklinde küçük bir kapıyla aşağıya inilen, karanlık bir bodrum katı bulunuyordu. Kullanılmayan eski eşyaları, yakacak odun ve kışlık erzak gibi şeyleri iki odacıktan oluşan bu toprak zeminli bodrum katına koyuyorlardı.

Hiçbir sosyal güvenceleri yoktu. Babasının yaşadığı yıllarda, Bağ-Kur gibi sosyal güvenlik kurumları hak getire. Aile bölündükten sonra geçim sıkıntısı nedir, öğrendiler. Bütün geçimleri Araf'ın annesinin üzerine kaldı. Okula giden üç çocuk; yiyecek derdi, giyecek sıkıntısı, yakacak ihtiyacı, okul masrafları... İçinden çıkılması zor bir durumdu. Her geçen gün, yaşadıkları bu durumun ağırlığı daha çok hissedildi. Tam anlamıyla beş parasızlardı.

Annesi, mezarını Çukurova'da bıraktıkları babasının yasını tutmayı bırakıp, geçim derdine düştü. İlk yıl, annesinin yakın ilçedeki baba köyünde bir miktar koyun besleyerek kışlık erzaklarını sağlama yoluna gittiler. Dayıoğlu okula gitmek için kışın kendilerinde kalacağından, bu vesileyle köyden bir miktar erzak yardımı da aldılar. Sattıkları birkaç hayvanın parasıyla da zorunlu giderlerini, okul masraflarını çıkarmaya çalıştılar. Bir yıl boyunca, tam sınırında yaşadılar hayatın. Güçlükle, kıt kanaat geçindiler. Araf'ın Çukurova'daki arkadaşlarına yazdığı mektupları postaya vermek için pul parası bulamadıkları zamanlar oldu.

Bir yıl sonra hayırsever komşu kadının ısrarı ile aldıkları örgü makinesi, onlar için bir dönüm noktası oldu. İki taraflı bir iğne yatağı üzerinde, kızaklı bir kafanın hareket ettirilmesi suretiyle çalışan mekanik bir örgü makinesiydi bu. Annesi, iyiliğini asla unutamayacağı ve hep minnetle anacağı komşusunun yardımlarıyla, kısa sürede bu makineyi kullanmasını öğrendi. Kadınlar için yelek, kazak, süveter gibi şeyler örüyordu. İlk defa elleri para görmeye başladı. Para derken, ancak dört nüfuslu ailenin aç kalmamasına yetecek denli bir gelirdi bu. Sığındıkları bu küçük odadaki saç sobaya, arada bir atılacak birkaç parça odunu bile satın almaya yetmiyordu.

Araf, önce babasının, sonra da dedesinin ölümünden sonra çok değişmişti. Ufacık boyuna rağmen adeta üç beş yaş birden büyümüş gibiydi. Olanı biteni büyük bir sessizlikle izliyor, dışarıdan bakıldığında görünen o çocuk saflığının tersine, içine yuvarlandıkları iç karartıcı durumun vahametini bütün çıplaklığıyla algılıyordu. O, ailenin bütün geçimini üstlenen talihsiz annesinin emektar çabalarını hayranlıkla gözlüyor, bu emeğin karşılığı olan paranın bir lirasının bile boşa harcanmasını istemiyordu. Zaman zaman kendisine verilen okul harçlıklarının tek kuruşuna bile dokunmadan biriktiriyor, cefakâr annesinin darda kaldığını gördüğü bir zamanda çıkarıp önüne koyuyordu. Üstüne başına yeni hiçbir şey almıyor, onun bunun eskileriyle idare ediyordu. Poturundaki yamaların, haddi hesabı yoktu.

"*Anne*" dedi, yer sofrasındaki tabakta duran tek zeytini çatalının ucuyla iteleyerek,

"*Yüksel dayım ne zaman gelecek*?"

Annesi, elinde dikişini yaptığı kazaktan gözünü ayırmadan,

"D*edim ya oğlum, yakında gelir*" diye yanıtladı. Ardından ekledi;

"*Oğlum kahvaltını yapsana, deminden beri dalıp dalıp gidiyorsun!*"

Araf, tabakta bir başına kalan zeytin tanesine bakarak,

"B*ana söz vermişti, kızak yapacaktı*" dedi.

"*Tamam*" dedi annesi, "*söz verdiyse mutlaka yapar ve getirir. Baksana nasıl kar yağıyor. Köy yolları kapalıdır, hele bir açılsın*."

Annesi, elindeki yeni ördüğü kazağın bandını çekiştirerek düzeltti. Sabahın erken vaktinde örmeye başladığı kazağın dikişini de bitirmişti. Şimdi sıra, ütüdeydi. Göz ucuyla Araf'ı şöyle bir süzdü,

"*Haydi, doyduysan kalk artık*" dedi, "*bugün sarılacak çok ip var*".

Araf oturduğu yerden kalkarken,

"S*obayı yakacak mısın*?" diye sordu. Annesi,

"O*dunumuz az*" dedi, "*akşama yakarız*".

Oysa biliyordu, akşama da yanmayacaktı soba. Çok üşüdüklerinde, holün karşı tarafındaki babaannesinin odasına gidecek, orada ısınacaklardı.

Üç oda, bir mutfaklı evin kuzeye bakan odasında iki ablası ve annesiyle kalıyorlardı. Kışları, ablası okumak için başka bir şehirdeki öğretmen okuluna gittiğinden, onun boşalttığı yeri, köyden okumak için kendilerine gelen dayıoğlu dolduruyordu. Bu yüzden, avuç içi kadar oda, dört kişiye birden ev sahipliği yapıyordu.

Bu küçük odaya, dört kişinin ancak yaşayabileceği her şey sığmıştı; tek kişilik tahta bir sedir, bir yatak dolabı, bir örgü makinesi, çoğu zaman yanmayan bir soba, iki ayağı kısa bir masa ve bir tane de karyola. Karyola iki kişilikti ama onlar üç kişi yatıyorlardı; Araf, annesi ve dayıoğlu…

Kışları çok soğuk oluyordu. Öyle ki, odanın ahşaptan yapılma, çift çerçeveli camları tamamen buz tutuyordu. Araf'ın annesi, elle çalıştırılan mekanik örgü makinesiyle gündüzleri bu soğuk odada örgü örüyordu. Çocuklar ise, okuldan geldiklerinde, babaannenin odasında ders çalışıyorlardı. Buradaki soba çoğunlukla yanardı. Örgü makinesi çok gürültü yaptığından, annesi örgüyü kendi küçük odalarında yapar, dikişlerini dikmek için ise babaannenin sıcak odasına geçerdi. Böylece, odalarında sobanın yanmadığı zamanlarda, ya da zorunlu olmayan haller dışında hepsi babaannenin odasına doluşur, kimi ders çalışır, kimi ip sarar, kimi de dikiş dikerdi. Araf, içinde çıtır çıtır odunların yandığı bu kuzine sobanın hemen arkasındaki keçi postuna bağdaş kurar, kucağına aldığı kitaptan ders çalışırdı. Kulaklarında, dedesinden kalma, transistorlu eski ahşap radyodan odaya yayılan Erivan Radyosu'nun iç yakan ezgileri eksik olmazdı. Yaşlı nine, oturduğu yer minderinde bir yandan mürgüler[1], bir yandan da radyodaki Kürtçe ve Ermenice ağıtların ezgileriyle bir o yana, bir bu yana sallanır dururdu.

Yatma vakti geldiğinde, hiç biri tek başına gidip yatağa girmezdi. Soba yanmadığı zamanlarda, odaları öylesine soğuk olurdu ki, kimse buz gibi yatağa girmeye cesaret edemezdi. Her biri, önce ötekinin yatağa girmesini ister, diğeri ise buna asla yanaşmazdı. Sonuçta, söz birliği ederek yorganı kaldırır ve dayıoğlu ile birlikte ikisi birden kendilerini soğuk yatağa atarlardı. Kalın yün yorganı hızla başlarına çeker, aralarında anlaşarak, her biri yüzer defa hohlayıp nefesini yorganın altına verirlerdi. Bu şekilde bir süre sonra, yatağın soğukluğu hissedilmez olurdu. Her gece tekrarladıkları bu ritüelin yanı sıra, soğuğa karşı çok önemli bir kozları daha olurdu; kuzine sobanın üzerinde ısıttıkları kırmızı tuğla! Bu tuğlayı, yatarken bir beze sarar ve yorganın altından ayaklarına koyarlardı. Annesinin, ona dâhiyane gelen bu buluşu sayesinde, kalın yün yatağın içinde, üçü sırayla ısınırlardı.

1 Mürgülemek: Uyuklamak

Araf, bütün bobinleri ip sarma makinesinin yanına dizmişti. Bekleyen orlon ve yün iplerin tamamını, çileleriyle pervaneden geçirmiş, bütün ipleri sararak bobinleri[1] doldurmuştu. Kalkarken pantolonunun sol dizindeki yamaya ilişti gözü; sökülmüştü. Hatta sökülmekten öte yırtık biraz daha büyümüş, eskiyen yama, açılan yırtığı kapatmaya yetmez olmuştu. Dizinin altından eti gözüküyordu. Diğer taraftaki yamayı kontrol etti, o sağlamdı. Dizini annesine gösterdi. Annesi, parmağını yamanın söküğünden içeri sokarak, şöyle bir kontrol etti.

"*Çıkar pantolonunu daha büyük bir yama yapayım*" dedi.

Araf pantolonunu bir çırpıda çıkardı ve annesine uzattı. Annesi, elindeki pantolonla, ayaklı Singer dikiş makinesinin bulunduğu babaannenin büyük odasına geçti.

Heyecanla pencerenin buz tutmuş camından dışarıya baktı, iyice seçemedi. Birkaç kez hohlayıp avucunun içiyle ovuşturarak camdaki buzu biraz çözdü. Hava açılmışa benziyordu. Böyle havalarda çocuklar sokağa fırlar, güneşin göz kamaştırıcı ışıkları altında, yeni yağmış karın üzerinde kaymanın, çeşitli oyunlar oynamanın keyfini çıkarırlardı.

Annesi elinde pantolonuyla içeri girdi.

"*Bak*" dedi, "d*izine ve arkasına yeni yamalar vurdum. Sağ dizindeki yama sağlamdı, ona dokunmadım*."

Kahverengi pantolonun sol dizindeki büyük kare şeklindeki yamayı görünce, ağzı kulaklarına vardı, sevindi. Elinin içiyle yamayı sıvazlayarak "*Harika*!" dedi. Kahverengi üzerine gri yama iyi gitmişti. Üstelik, kare şeklinde çok da fiyakalı görünüyordu. Aynısından bir tane de pantolonun arkasına yapmıştı; sarıldı, annesinin yanaklarından öptü.

Annesi,

"*Dur*" dedi, "*Bir de ütü basayım şuna…*"

1 Mekanik örgü makinelerinde, çileler halindeki ipler önce bir merdaneye geçirilir, sonra üzerine ip sarılacak bobinlerin takıldığı çıkrık adı verilen ip sarma aletleriyle ipler bu bobinler üzerine sarılırdı.

Biraz sonra, ütü de basılmış olarak geldi pantolon. Aceleyle giydi, pantolon paçalarını, keçi kılından yapılma çoraplarının içine soktu. Çoraplarını, kendi ipleriyle baldır kısımlarından sıkıca bağladı. Ellerine tiftik eldivenleri, başına sadece gözleri gözükecek şekilde yün başlığını geçirdi. Koşarak holü geçti, kapıyı açtı ve evin dışına açılan antredeki ayakkabılıktan aldığı cizlavet[1] lastiklerini ayaklarına geçirdi, koşarak yola çıktı.

Kar az yağmış ve hava yumuşaktı, on beş santim ya vardı, ya yoktu. Yola henüz yeni koyulmuş yayaların ve kızakların açtığı izler dışında başka iz gözükmüyordu. Koştu, ayaklarıyla kayarak ilerlemeye çalıştı. Kar yağmadan önce, iyice basılmış yoldaki karın üstünde kayan çocukların oluşturduğu izler zamanla donmuş, adeta buzdan küçük pistler halini almıştı. Yeni yağan karın kapattığı bu izleri bulmaya çalışıyor, rastladıkça koşuyor, altları aşınmış cizlavet lastikleriyle, uzun ince buz pistlerinin üzerinden kâh kaya kaya, kâh da koşarak ilerliyordu.

Yanından, kızağının üzerinde bir çocuk hızla geçti. Hemen ileride, yol kenarında, yaz kış oyunlar oynadıkları tepenin üzeri çocuk kaynıyordu. Herkes kızaklarını almış ve gelmişti. Kimisi yolda kayıyor, kimisi arkasına aldığı kızağının ipinden çekiştiriyor, kimisi de üzerine oturmuş, kendini bir başkasına çektiriyordu. Tepede adeta bir karnaval vardı; çocuklar, ellerinde renk renk, çeşit çeşit kızaklarıyla bir o yana, bir bu yana koşturup duruyorlardı. Bazıları, kızağının üzerine düz oturuyor, ayaklarını iki yana açarak tepeden aşağıya kendini bırakıyordu. Çoğunun kayış şekli ise çok daha ustalıklıydı; elleriyle her iki yanından tutarak göğüslerinin üstünde tuttukları kızaklarıyla birlikte koşuyor, hızla eğilerek kızağı yere koyuyor, üzerine çeviklikle atlayarak kaymaya başlıyorlardı. Usta ve deneyimli biniciler, ne kadar hızlı koşarlarsa, bir atlayışta o kadar çok uzun mesafe kayacaklarını bildiklerinden, onların kayışları bir başka oluyordu.

Araf, bir o yana, bir bu yana koşan çocukların arasına katılmış,

1 Cizlavet: Özellikle kırsal kesimde kullanılan, yekpare kalıptan yapılma, siyah renkli, ucuz lastik ayakkabı.

onların kızak kayarkenki heyecanlarına, gözlerindeki sevinç ve imrenme karışımı bakışlarla ortak oluyordu. Bazı küçük çocukların kızağını ipinden çekerek kaydırıyor, bir süre sonra da karşılığında, kendisini çektiği çocuğun kızağına bir defalığına biniyordu. Bazı durumlarda, bir çocuğun kızağına binebilmek için, onun her türlü nazına katlanıyor, çocuğu defalarca kaydırıyor, kızağını tepenin eteklerinden yukarıya kadar taşıyor ve türlü zorluklara katlanıyordu.

Çocukların çoğu mahalleden tanıdıktı. Bir kısmı ise Araf'ın oyun arkadaşıydı. Bazen, mahalle arkadaşlarından birine yaklaşıyor, kızağına binmek için izin istiyor, arkadaşı ise, "*bir sonraki sefere*" diyerek kızağına atladığı gibi tepenin aşağılarında gözden kayboluyordu. O, heyecanla arkadaşının geri dönmesini bekliyor, bir süre sonra ipinden çekerek kızağını getiren arkadaşı, "*üç kez daha kayayım, ondan sonra*" diyerek kızağını vermeyi biraz daha erteliyordu. Çaresiz beklemeye devam ediyordu; arkadaşının, daha birçok defa tepeden aşağılara doğru gözden kaybolup, geri gelmesi gerekiyordu. Sonunda "*bir defa*" ve "*üç defalar*" ın tükendiği bir anda, arkadaşı kızağını kendisine veriyor, bu tek seferlik binişi Araf, en iyi şekilde, keyifli bir biniş yaparak değerlendirmeye çalışıyordu. İki eliyle kızağın her iki yanından sıkıca kavrayarak göğsüne bastırıyor, yeteri kadar geri çekildikten sonra koşmaya başlıyor; koşuyor, koşuyor, koşuyor ve tepenin başından kızağı yere vurarak üzerine atlıyordu. Kızağın üzerinde bayır aşağı kaymaya başlıyordu. Eğer iyi bir atlayış yapmışsa, uzaklara, çok uzaklara kadar kayarak gidebiliyordu. Talihsizlik bu ya, bazen ilk vuruşta kızağa iyi binemiyor, ya da yolun henüz başındayken kızak devriliyordu... Bu durumda, arkadaşı hakkının yandığını söyleyerek ikinci bir kez denemesine izin vermiyordu. Böylece, ya yeniden "*bir defa*" ların ve "*üç defaların*" geçmesini beklemek zorunda kalıyor, ya da başka bir arkadaşının peşine takılıyordu.

Bazen, defalarca oyaladığı halde, bir türlü kızağını vermeyen oyun arkadaşına "*bak küserim haa*!" diye çıkışıyor ve gerçekten küstüğü de oluyordu. Bir daha o arkadaşından kızağını istemiyor ve günlerce konuşmuyordu.

Mahallenin orta yerindeki bu yüksekçe tepenin yamaçlarında kızak kaymak, çocukların en büyük eğlencesiydi.

En heyecanlı olanı ise, tepede yapılan kızak yarışlarıydı. Çocuk olur da durur muydu? Kızak kayılır da, yarış yapılmadan olur muydu? Tek atlayışta –ki vuruş denirdi buna- en uzağa kayma yarışı ya da tek vuruşta belli bir noktaya en kısa sürede ulaşmayı amaçlayan sürat yarışları bunlardandı. Mahallenin en gözde kızakları, en usta kızak binicileri, en gözü pek çocukları toplanır, yarış yaparlardı. Araf, her seferinde imrenerek izlerdi bu yarışları. Yarışçılar yan yana dizilir; bir, iki, üç diye sayılır, sonra aralarında müthiş bir koşu başlar, ardından kızakların patır patır yere vuruşları duyulurdu… Yarışçılar, karın üzerinde uçar gibi kayarlardı…

Bazılarının kızakları çok albeniliydi; maviye ve kırmızıya boyanmış olanları vardı. Kenarları mavi, üstü kırmızı ya da mavi üzerine sarı desenli olanları... Biraz daha lüks olanlarının üzerine keçe yapıştırılmış olurdu. Bazı büyük kızakların ise ayaklarına demir çubuklar çakılmıştı. Bu kızaklar, buzlanmış karda, ayaklarındaki demir raylar sayesinde çok daha hızlı ve uzaklara kayabilirlerdi.

***

Akşama doğru hava iyice sertleşmeye başladı. Elleri, ayakları ve burnu iyice üşümüş olan Araf gerisin geri evin yolunu tuttu. Gün boyu kızak eğlencesinden onun payına düşeni çok azdı.

Kapıyı annesi açtı. Yüreğinde taşıdığı burukluğu belli etmemeye çalışarak içeri girdi.

"*Soğuktan donmuşsun*" dedi.

Cizlavet lastiklerinin içinde parmakları buzlanmış gibiydi. Ayağındaki lastikleri çıkarırken,

"*Yüksel dayım gelmedi mi?*" diye sordu.

Annesi "*yok*" dercesine başını salladı. Lastiklerinin ardından başlığını ve eldivenlerini çıkardı. Hemen babaannesinin odasının yolunu tuttu. Sobadan çıtır çıtır sesler yükseliyordu. Burnuna, kuzi-

ne sobada pişen ve bazılarının patlayarak tıpkı bir kartopu gibi fırının içine dağıldığı, mis gibi patates kokusu geldi. Burnunu çekerek, ellerini sıcak soba borusuna yapıştırdı; sık aralıklarla kaldırıp, yer değiştirdi, ısıttı. Yüreğindeki burukluğu henüz atamamıştı.

Annesi öbür odadan seslendi.

"Araf gelir misin?"

Soba borusuna yapıştırdığı ellerini istemeye istemeye çekerek odaya gitti. Annesi, odanın ortasında elinde bir paketle duruyordu.

"*Bak, beğenecek misin?"* dedi, sonra paketi Araf'a uzattı.

Araf, bir gazete kâğıdına sarılmış paketi merakla açmaya çalıştı, beceremedi. Aceleden kâğıdı yırttı, sonra tümüyle sıyırarak bir kenara attı. Birden durdu! Şaşkınlıkla elindeki şeye bakakaldı! Elinde rulo halinde gri bir… Evet evet gri bir… Gri bir kumaş... Gri bir kumaş pantolon duruyordu!

"*Anneee*!" diye bir çığlık attı! "*Nereden aldın bunu?*"

"*Terzi Fikri'ye senin için diktirdim*" dedi…

"*Niye yaptın anne bunu*'" diye çıkıştı. "*İhtiyacım yoktu! Bunca sıkıntı arasında…"*

"*Olsun*" dedi annesi, "*Hiç doğru düzgün bir pantolonun kalmamıştı, hep kızlara mı olacak, biraz da sana harcayalım.*"

Oysaki biliyordu; Trabzon'da Beşikdüzü Öğretmen Okulu'nda okuyan ablasının masrafları çoktu. Annesi, kadınlara örgü yaparak kazandığı üç-beş kuruşla evi kıt kanaat geçindiriyordu. Bu koşullarda Araf'ın, kendine masraf yapılmasına gönlü asla el vermiyordu. Kızların ihtiyacı onun için daha önemliydi. Bu yüzden, tek kuruş bile harcama yapmaz, annesinin kazandıklarıyla ablalarının ihtiyaçlarının karşılanmasını isterdi.

İçindeki tarif edilmez sevinci gizlemeye çalışarak bir kez daha annesine çıkıştı;

"*Kim senden pantolon istedi!"*

Annesi, bir kez daha "*Olsun*" dedi "*Oğlum*", "*hep kızlara alıyoruz, bir defa da sana alalım, güle güle giy.*"

Bir yandan annesine kızıyor, öte yandan içinden dışarı taşan sevinci, yüzü, gözleri, bakışları ve bütün mimikleriyle ele veriyordu. Elinde tuttuğu pantolonu boylu boyunca açtı, yan ceplerine ellerini soktu, arka cebini kontrol etti,

"*Bozuk para cebi de varmış*" dedi, ağzı kulaklarına vararak. Hemen soyunmaya girişti, annesi durdurdu.

"*Dur hele bir*" daha işi var dedi; "*Boyunun ölçüsünü alayım, paçalarını teyelleyeceğim, üstelik ütüsü var.*"

Araf, hevesi kursağında kalarak,

"*Tamam*" dedi, "*ben de yarın giyerim*."

Gözleri ışıl ışıldı. Kaç zamandır yamasız pantolon giymediğini düşündü, çıkaramadı. Uzun süredir, ilk defa okula yaması olmayan bir pantolonla gidecekti. Sanki dünyalar onun olmuştu. Annesinin boynuna sarıldı, teşekkür etti, ellerinden defalarca öptü…

Gözlerini hafifçe araladı. Göz kapaklarının üzerindeki ağırlığı çekip alan, çalışan örgü makinesinin gürültüsüydü.

Ahşap bir gövde, üzerinde rengârenk desenler, altlarına metal çemberler çakılmış ayaklar; tahta bir oturma zemini, keçe döşeme… Birden yatağın içinden fırladı!

"*Kızak!*" diye bağırdı, "*Kızak!*"…

Karşısında, tastamam bir kızak duruyordu!

"*Dayım gelmiş, Yüksel dayım gelmiş!*" diye zıpladı! Karşısındaki, kayın ağacından yapılma, kenarları oymalı, her yanı rengârenk bezenmiş gerçek bir kızaktı! Bugüne kadar gördüklerinin en iyisiydi! Üstelik diğer kızaklar gibi ayakları yekpare tahtadan değil, tıpkı büyük at kızakları gibi, birbirine geçmeli kalın ve ahşap parçalardan yapılmıştı. Düz, ahşaptan oturma yeri renkli bir keçeyle kaplanmış, her iki ayağının altı, ince metal bir çemberle sabitlenmişti.

Kapı açıldı ve Yüksel dayısı göründü. Koşarak üzerine atladı,

"*Dayımmm!*" diye sarıldı, yanaklarından şapır şupur öptü.

Dayısı, "*Sana görüp göreceğin en güzel kızağı yaptım*" dedi.

Başladı kızağı anlatmaya; köyün ahşap ustasına yaptırmış kızağın önemli parçalarını; Şahbaz Usta'yı, az uğraşmamış ikna etmek için: Adam gerçek at kızaklarının, hayvanların çektiği büyük ot arabalarının, ağır işçilikli ahşap evlerin ustasıymış; "*Uğraştırma*" demiş "*Beni böyle çocuk oyuncakları için*"... Üstelik kızak, kayın ağacından yapılmış, ayaklarının uçları suyun içinde bükülmüş ve ateşte sertleştirilmiş. Altlarına özel metal çemberler geçirilmiş, bütün eklemlerinde ahşap oyma kullanılmış. Üzerindeki keçe ve gövdedeki boyalar halis kök boyasındanmış...

Yüksel dayısı daha bir dolu ayrıntıyı anlattı. O anlattıkça Araf, zevkten dört köşe olmuş vaziyette kızağı inceliyor, altını çeviriyor, orasına burasına bakıyor, desenlerine parmağını sürtüyor, üzerine oturuyor ve kayıyormuş gibi yapıyordu. Dayısı kızağı övdü de durdu. Övülecek gibiydi de hani. Bırakalım bunca övgüye değer ayrıntıyı, onun gözünde, dış görünüşündeki o cafcaflı hali bile yeterdi.

Kahvaltıyı alelacele yaptı. Yer sofrasından kalktığı gibi dolaba seğirtti. Annesinin bir gün önce diktirdiği ütülü gri pantolonu aldı, eliyle şöyle bir sıvazladı, bir çırpıda giyiverdi. Hayalindeki kızak ve yepyeni bir pantolon! Sevinçten kuduracak gibiydi…

Annesi öteden,

"*Oğlum yeni pantolonunu okullar açılınca giyersin*" diye seslendi.

Tereddütlü gözlerle bir annesine, bir de yerdeki kızağa baktı; evin ortasında süslü bir tay gibi duruyordu.

"*Sadece bir gün giyeyim, başka giymem*" dedi.

"*Sen bilirsin*" dedi annesi.

Dayısı, annesiyle sohbete dalmıştı. Üzeri mavi kırmızı desenli kalın orlon kazağını giydi, pantolon paçalarını çorabının içine soktu, iplerini çorabın üzerine sardı ve bağladı; tiftik eldivenlerini ellerine, yün başlığını başına geçirdi ve kızağı kaptığı gibi dışarı fırladı. Telaştan, odanın kapısını kapatırken, annesiyle sohbet eden dayısına "*Hoşça kal*" demek aklına bile gelmedi. Holün antreye açılan kapısında durdu. Bir şey unutmuş gibiydi; döndü, holdeki askılıktan yün

atkısını aldı, boynuna doladı. Antreye çıktı, lastik ayakkabılarını giydi ve kendini dışarının yumuşak, güneşli havasına attı.

Gözlerini kırpıştırarak güneşe baktı. Bugün her şey güzeldi. İçinden "*Tam da kayılacak hava*" diye geçirdi. Evin hemen yanındaki caddeye çıktı, yürümeye başladı. İpinden tuttuğu kızak arkasından salına salına geliyordu. Yolun üzerinde, iyice basılmış karın yüzeyinden yansıyan güneşin ışıkları gözünü alıyordu. Yürürken, göğsünü kabartarak, adımlarını adeta bir komutan edasıyla atıyordu. Yolda, kızaklarıyla kaymakta olan birkaç çocuk yanına kadar yanaştı, kızağa şaşkın ve hayran bakışlarla göz atıp, kayarak yoluna devam ettiler.

Eğildi, kızağının ipini eline doladı, iki yanından kavradığı kızağını göğsüne yasladı, hızla koşarak yere koydu ve üzerine atladı. Kızağı, hafif yumuşamış karın üzerinde sanki bir yağ birikintisinin üzerinden kayar gibi sessizce aktı. Yanından biraz önce ayrılan çocuklara yetişti ve onları geçti. Tekrar ayağa kalktı, kızağı ipinden çekerek yürümeye devam etti.

Mahallede, her zamanki kaydıkları tepe çocuklarla dolu, cıvıl cıvıldı. Koşarak tepeye doğru tırmandı, kalabalığın içine daldı. Arkadaşlarının çoğu oradaydı. Hemen etrafını sardılar. Daha doğrusu, kendisinin değil, kızağın etrafını sardılar. Şaşkınlıkla ne diyeceklerini bilemeden kızağı incelemeye başladılar;

"Aaaa kızağa bak!"

"Ne güzel kızak!"

"Araf nereden aldın bunu?"

"Vayyy beee!"

"Yağ gibi kayar şimdi bu!"

…

O'nu ilk defa bir kızakla gören mahalle arkadaşları için bu değişik bir şeydi. Üstelik olağandan farklı ve şatafatlı gözüküyordu kızak. Bu kadar dikkat çekmesi çok doğaldı. Kimisi üzerine oturdu, kimisi altına baktı, kimisi desenlerine… Bir kaçı aralarında

çekiştirdiler. Bazı arkadaşlarıysa binip denemek istedi; kabul etmedi. Israr edenler oldu; reddetti. Nasıl etsin ki, ilk göz ağrısıydı; kızağa kendisi bile henüz doğru dürüst binmemişti.

Bir süre sonra çocuklar bu yeni duruma alıştılar. Göz kamaştırıcı kızağın etrafı boşaldı. Her biri, kendi olağan dünyasına geri döndü, herkes kendi kızağıyla ilgilenmeye başladı. Karlı tepe, her zamanki, olağan haline yeniden büründü.

Kolunu biri çekiştirdi. Arkadaşı Erbay'dı.

"Hadi kayalım" dedi.

Kızaklarının iplerini ellerine sardılar, Erbay önde, o arkada koşmaya başladılar. Araf, olanca hızıyla koştu, koştu, koştu ve kızağının üzerine atladığı gibi kendini arkadaşının ardından tepeden aşağıya doğru salıverdi. Bu nasıl bir kaymaydı! Aradaki fark hemen anlaşılıyordu; diğer kızakların altındaki yuvarlak demir raylara göre, kendi kızağının ayaklarındaki geniş yüzeyli metal çemberler üzerinde öylesine hızlı kayıyordu ki! Boynundaki atkının saçakları, bir atın rüzgârda uçuşan yeleleri gibi dalgalanıyordu. Nefesini tuttu, göğsünün, daha önce hiç yaşamadığı bir gurur tarafından okşandığını hissetti. Tepenin iyice aşağılarında yavaşladı ve sonunda durdu.

Kalktı ve kızağı ardına alarak yukarı doğru gerisin geri yürümeye başladı. Yolda, birkaç kez kızağı kucağına aldı, koştu, üzerine atladı, yokuş yukarı bindi. Kızağın yönünü aşağıya doğru çevirdi, üzeri keçeyle kaplı kızağa bu sefer düz oturdu; kızak yavaşça kaydı, biraz gitti, sonra durdu. Ayaklarıyla karı eşeleyerek biraz sürdü, sonra ayağa kalktı. Tekrar ipinden çekiştirerek kızağı ardına aldı, tepeye doğru yürüdü...

Erbay O'nu bekliyordu.

"*Ne kadar güzel kayıyor!*" dedi. "*Bir ara ben de bineyim*?"

"*Tamam*" dedi gözleri parlayarak.

Yeniden tepenin üstündeydiler. Bir grup çocuk yarış yapmak üzereydi. Onları durdurdular; "*Durun biz de katılalım*" diye bağır-

dılar. Her ikisi birden koştu, yan yana dizilmiş diğer çocukların arasına daldılar. Sürat yarışması yapılacaktı;

Yedi sekiz kadar çocuk, ellerinde kızakları yarışa hazır vaziyet aldılar. Ne kadar hızlı koşar ve kızağın üzerine ne kadar kuvvetlice atlarsalar, başlangıç hızları o kadar büyük olur ve o kadar avantajlı hale geçerlerdi. Kışın en eğlenceli vakitlerini bu teperlerde geçiren, karın ve soğuğun çocuklarıydılar. Bunu çok iyi bilirlerdi.

Islık çalar çalmaz hep birlikte koşmaya başladılar. Araf, elinde kızağıyla koştu, koştu, koştu ve kızağı yere koyduğu gibi olanca gücüyle üzerine atladı. Kızağının üzerine atlamasıyla belli belirsiz "cırt" diye bir ses duydu! Kızak hızla tepeden aşağıya doğru kayıyordu; birden, ensesinden aşağıya sıcacık bir şeyin aktığını hissetti, beyni karıncalandı. Kızağın yönünü sağa kırdı, sol ayağını hızla yere vurarak firen yapmaya çalıştı. Yere süratle değen ayağının çıkardığı kar tozağı yüzüne gözüne doldu, kızağıyla birlikte sola doğru birkaç takla atarak durdu. Kızağı bir tarafa, kendi bir tarafa savrulmuştu.

Ayağa kalktı, elini ardına götürdü. İşaret parmağının, pantolonunun arkasındaki yırtılan deliği bulması zor olmadı. Gözü, yan yatmış kızağın üstündeki ucu dışarı çıkmış çivide, parmağı yırtığın içine girmiş vaziyette, ayakta öylece kalakaldı…

Gözlerini kırptı, yanı başındaki yan yatmış kızağa öfkeyle baktı. Başını kaldırdı, bir adım attı... Ötelerden gelen sesleri hiç duymadı, dönüp bakmadı bile. Göğsünün üzerine, sanki çok ağır bir şey gelip oturdu. Gözleri karardı, ensesini sanki bir ateş bastı, yutkunmaya çalıştı. Dünyası başına yıkılmış gibiydi…

Döndü, kızağının olduğu yere doğru birkaç adım attı. Kızağı, ipinden kaptığı gibi yola koyuldu. Hem yürüyor, hem de aklından geçen olur olmaz düşüncelerle baş etmeye çalışıyordu. Anacığının her sabah okula giderken öptüğü elleri geldi aklına; yumuşacık ve sıcak elleri... Onun sevecen ve güven veren sesini duyar gibi oldu. Sabahın er vakitlerinde örgü makinesinin başındaki halini geçirdi gözlerinin önünden… Çektiği onca cefaya, göz nuruna ve çilekeş

emeğine ihanet etmiş gibi hissetti kendini. Köydeki koyunları düşündü; kardeşlerini, bir türlü yanmayan sobayı, dört pula muhtaç günlerini, okulunu, gri pantolonunu…

Geçmiş, puslu bir rüya gibi gözlerinin önünde akmaya devam etti, sonra parça parça oldu, savruldu. Aklından geçenler zamana karşı yarıştı, sonra birer birer dağılarak birbirine karıştı. Damarlarındaki bütün kan göğsüne hücum etti; gördüğü, duyduğu, hissettiği hemen her şey burgu burgu çoğaldı ve yüreğinin en derin yerine ezik bir duygu olarak gelip yerleşti. Gözlerini hafifçe kırpıştırdı. Soğuktan kırmızlaşmış yanaklarından aşağıya doğru, iki damla gözyaşı ağır ağır süzülerek indi.

Eve geldiğinde, ardından sürüye sürüye getirdiği kızağı hırsla kendine doğru çekti. Kapıyı iteleyerek açtı, içeri girdi. Tahta yer döşemesinin üzerindeki kilimi hızla çekti! Yerdeki bodrum kapısının demir halkasından tutarak kapağını yukarıya doğru kaldırdı, holün yan duvarına yasladı. İpini eline dolayarak taşıdığı kızağı, bir ayağından tuttuğu gibi bodrum katının zifiri karanlığına fırlattı. Kapağı sertçe kapattı, üstüne yeşil halıyı örttü…

Bu onun son kayışı oldu. O günden sonra kızağa bir daha binmedi. Kızağıyla ilgili soruları hiç yanıtlamadı. Kış günlerinde, yamalı gri pantolonuyla okula giderken geçtiği mahallenin ortasındaki o yüksekçe tepede, kızaklarıyla kayan çocuklara dönüp bakmadı bile. Ne zaman bir kızak görse, bir zamanlar, burgu burgu çoğalarak yüreğinin derinliklerine sızan o ezik duyguyu hep hissetti…

Hayat en büyük öğretendi. İster hiddetten köpürmüş bir denizin azgın dalgalarıyla boğuşurken olsun, ister en onulmaz ihaneti yaşarken; ha bir dağ başında yalnız, ha dişe diş bir kavgada... En önemlisi, mutlak ve kaçınılmaz olanın karşısında boyun eğmek değil, ondan alınacak derslerdi. Belki, büyük sözler büyük insanlara yakışırdı, oysaki amansız bir mahşeri yaşar gibi her gün, biteviye değişir ve değiştirirken hayat, meşhur insanların şaşaalı sözlerinden değil, küçük ve inanılmaz olanın, basit ama yalın eylemlerinden alırdı cesaretini. İşte, en büyük yol gösterici de buydu.

KOKO

Koko dövüşmesini bilmezdi. Yufka yürekliydi Koko... Topraklarının, kendilerine haram edildiği bir coğrafyadan kopmuş, İstanbul şehrinin varoşlarına sığınmışlardı. Uzaktan bakıldığında, sıvasız evlerinin kırmızıdan kahverengiye bir renk cümbüşü oluşturduğu, sokaklarında yoksulluğun beni gör dediği bir semtte oturuyorlardı. Otuzunda ya vardı, ya yoktu. Kocaman kemikli çenesi, iki metreyi aşan boyu, geniş omuzlarından birer balyoz gibi sarkan kollarıyla tam bir insan irisiydi Koko. Onu tanımayanlara ürkütücü gelen bu görünüşün altında, ondan hiç beklenmeyecek denli saf ve çocukça bir ruh taşıyordu. Gelişkin ve iri gövdesine karşılık, zekâsı için aynı şey pek söylenemezdi. Bu yüzden, okula da gitmemişti Koko.

Onunla anlaşabilmek için, kısa ve basit cümleleri seçmek gerekirdi. Uzun olanları anlamakta güçlük çeker, kafası hemen karışırdı. Üç sözcük söylense, aklında ancak son ikisi kalır, birinciyi kesinlikle unuturdu. Doğduğunda, başı normalden çok büyükmüş. Köy yerinde doktor ya da ebe hak getire! Aile, uzun süre çocuklarının iri yapılı gövdesiyle övünmüş, zihinsel kapasitesindeki eksikliği ise çok sonra fark edebilmişti. Hoş, fark etseler de ne yazardı; hayatın, onlar için karşı konulmaz olan hışmına boyun eğmekten başka çıkar yolları olur muydu sanki... Neyse ki, onun bu engelli hali, "deli" denmeyecek denli zararsız bir zekâ geriliği idi. Fikri yeteneklerindeki kısıtlılığa karşın, kimseye zarar vermeyen, kendi halindeki uysal kişiliği, herkesçe sevilmesine neden olmuştu. Üste-

lik bu heybetli gövdenin taşıdığı çocukça saflık, anlama ve kavrama yeteneğindeki kıtlıkla birleşince, onu mahallenin maskotu yapmıştı.

Sözcüklerin "k" ile başlayanlarıyla arası hiç iyi değildi Koko'nun. Böyle sözcüklere takıntısı vardı; kesinlikle ilk seferinde söyleyemez, *"ko..., ko..., ko..."* diye birkaç kez kekeledikten sonra, sanki kerpetenle çekiliyormuş gibi zoraki çıkarırdı ağzından kelimeyi. Bu yüzden "Koko" demişlerdi O'na. Asıl ismi neydi, kim bilir kendi bile unutmuştu...

***

Mahalle kahvesi yaşlısı, genci, memuru, öğrencisi; işçisi, işsiziyle çoğunun ortak mekânıydı. Özellikle, kışın soğuk ve yağmurlu günleriyle, akşam üstlerinin vazgeçilmez durağıydı burası. Gençler, kahvehanenin duvarları kirden ve sigara dumanından kahverengine dönüşmüş loş arka bölümünde oturur, toplum ve memleket sorunları üzerine konuşurladı. Yetişkin ve daha yaşlılar ise, televizyona yakın olan orta kısımları tercih eder, yeşil kadife örtülü masalarda okey, tavla ya da çeşitli kâğıt oyunları oynarlardı.

Koko, nereden bulmuşsa bulmuş, tahta ayaklı, oturma yeri oldukça geniş, hasır bir iskemle getirmiş, onu kahvenin demirbaşı yapmıştı. İskemlesi, televizyon dolabının asılı olduğu beton direğin hemen yanı başında durur, kendisi de sürekli burada otururdu. Kahvedekiler buraya *"Koko'nun tapulu yeri"* derlerdi. Sağ tarafını, yakınındaki demir döküm sobaya verir, sol omzunu televizyona, yüzünü de kalabalığa dönerdi. Televizyonu izlerken bile, konumunu asla değiştirmez, başını sol omzunun üzerinden, aşağıdan yukarıya doğru kaldırır, öyle seyrederdi. Nasıl olur da boynunun tutulmadığına, gözlerinin şaşılaşmadığına herkes hayret ederdi. Kahveye geldiğinde yaptığı ilk iş, iskemlesini aramak olurdu. Onu ne olursa olsun buluncaya kadar araştırır, bulduğunda ise üzerinde oturana parmağıyla, *"yaylan!"* dercesine kalkmasını işaret ederdi. Onun, iskemlesini aradığını görenler, genellikle kimde olduğunu söylerlerdi. Bazen, içlerinden birileri muziplik yapmak ister, aralarında anlaşır, iskemle-

yi saklarlardı. Böyle durumlarda Koko, buluncaya kadar iskemlesini arar, aksi durumda başka hiç bir yere kesinlikle oturmazdı. Eğer, şakanın süresi biraz uzayıp da dozunu aşarsa, bir duvara yaslanır, somurtur ve kaşlarını çatar, herkese küserdi... Sonra, Koko'nun gönlünü almak faslı başlardı; olayın bir suçlusu bulunur, uçlu cigaralar ikram edilir, tarçınlı çaylar söylenirdi...

Kahvede, herkesin ilgisinin aynı olduğu tek an, televizyon haberlerinin okunduğu zamandı. Haberler başlarken, içerinin kesif sigara dumanına boğulmuş loş aydınlığında oturanlar, yerlerinden şöyle bir depreşir, kulaklar kabartılır, haberlerin okunacağının farkında olmayan kimi masalar "hişşşt" sesleriyle uyarılır, kalabalık cam ekrana biraz daha yaklaşırdı. Özellikle toplumsal olaylarda, kenar mahalle haberlerinde, gecekondu yıkımlarında, herkes pür dikkat kesilir, soluklar tutulur, içerden çıt çıkmazdı. En çok da, kendilerine benzeyen insanların dramını anlatan haberler acıtırdı yüreklerini. Gösteri ve yürüyüşlerde, hak arama eylemlerinde, toplu direnişlerde, ne zaman bir arbede çıksa, birileri dövülse, yerlerde sürüklense, kahvedekiler, sinema filmlerindeki kötü adamı ıslıklayan seyirciler gibi taraf olurlardı hemen. Derin derin iç çeker, okkalı küfürler savurur, yumruklarını masalara vururlardı; özellikle gençler, güvenlik güçlerinin önünden kaçışanları görünce heyecanlanır, ileri atılırlar, *"kaçmayın, direnin!"* diye cam ekrana komutlar yağdırırlardı...

Bu haberlerden en çok Koko etkilenirdi. Oturduğu yerde, başını sol omzunun üzerinden yukarıya kaldırır, olanları ekşi bir yüz ifadesiyle izlerdi. Polislerin dövdüğü, saçlarından tutup yerlerde sürüklediği kadınları, kanlar içinde kalan gençleri, tekmeler altında çığlık çığlığa kaçışan insanları gördükçe, Koko'nun geniş ve kemikli yüzünün bütün hatları gerilir, acıyla kaşlarını oynatır, sol gözünde tikler oluşurdu.

Tuhaf yaradılışta biriydi Koko, dövüşmesini bilmezdi. Gerçi birisiyle dövüştüğü ender olurdu ama dövüştüğü zaman ise yumruk atmaz, ya ellerini sallar, ya da karşısındakinin bir yerinden tutar, onu savurup fırlatırdı bir tarafa. Çok güçlüydü, acı bir kuv-

veti vardı. Kürek gibi ellerini hızla sallarken birine değmesi, onun saf dışı kalması için yeter de artardı bile. Bir gün, küçük bir kedi yavrusunun, kuyruğuna teneke bağlayarak eziyet eden komşu mahallenin küçüklerini pataklamıştı. Büyük bir çıngar kopmuş, bütün komşu mahalle dökülmüş, yine de Koko'ya bir şey yapamamışlardı. Ardından, hep birlikte soluğu karakolda almışlardı tabii. Hep gülerek anlatırlardı; Koko'nun, kucağında kedi yavrusuyla komiserin karşısına geçip; *"ama bizim mahallenin kedisine eziyet ediyorlardı komutanım"* deyişini...

Mahallenin gençleri, kahvede sık sık toplantılar yaparlardı. Kahvehanenin en arkasındaki kuytu köşesinde toplanır, hararetli hararetli tartışırlardı. Koko, gençlerin bu heyecanlı söyleşilerini, büyük zevk alarak dinlerdi. Anladığından değildi; büyüklere oranla, daha ciddi ve önemli şeyler konuştuklarını sezmesindendi belki. Altında hasır iskemlesiyle, masalarının bir köşesine ilişir, ciddi bir adam edasıyla konuşulanları dinlerdi. Masanın etrafını kuşatan küçük ve çelimsiz bedenlerin oluşturduğu kalabalık içerisinde, iri bir kütüğü andıran görünümüyle hemen dikkat çekerdi. Daha doğrusu, Koko'nun o haşmetli gövdesinin yanında, gençlerin bedenleri ufak ve çelimsiz gibi dururdu. Gençler de, tüm mahalle halkı gibi Koko'yu kendilerinden sayar, varlığına aldırmazlardı. Aklında pek bir şey kalmazdı bu toplantılardan Koko'nun; emekten, mücadeleden, cesaretten bahsederlerdi... En çok da *"Korkmamalıyız!"* sözü aklında yer etmişti Koko'nun*; "Birlik olunca korkmamalıyız!"* Kendi ismini çağrıştırdığından olsa gerek, hiç unutmazdı bu sözü; *"Ko..., ko..., ko..., korkmamalıyız!"* diye tekrarlardı kendi kendine.

***

Islak ve boğucu bir gündü. Akşamdan başlayan yağmur, hızından hiç bir şey kaybetmeden bütün gece sürmüş, mahallenin sokaklarını balçığa bulamıştı. Aylardan beri tek bir damla suya hasret kalmış toprak, saatlerdir kâh bardaktan boşanırcasına, kâh ağır ağır, kâh çiseler gibi yağan yağmur altında suya iyice doymuş, kanalizasyonu olmayan bu kenar semtin sokaklarında irili ufaklı göletler

oluşmuştu. Hafif meyilli olan yerlerde, sokak kenarlarındaki yumuşak topraktan kendine yol açan su kıvrıla kıvrıla akıyor, mahallenin aşağı kesimlerinde ince küçük derelere dönüşüyordu. Sokakların, sanki bir sel baskını sonrası halini anımsatan, su ve çamur deryasına dönmüş bu hali bile, çocukların bunu bir eğlenceye dönüştürmesine engel olamıyordu. Kimileri, yol kenarındaki arklardan şarıltıyla akan suyun önüne çamurdan bentler yaparak küçük göletler oluşturuyor, kimileri bu göletler üzerinde kâğıttan kayıklar yüzdürüyor, kimileri de yağmurun sağanaktan çiselemeye dönüştüğü anlarda, hemen fırlayarak yarım kalan misket oyunlarına devam ediyorlardı. Vardiya sonlarının yorgun ve bitkin bedenlerini ağırlayan soluk badanalı evler, ürkek ve tedirgindi. Sanki nesli tehlikede canlılar gibi birbirine sokulmuş, hayatın insanoğlu için bir ölüm kalım girdabına dönüştüğü adına zaman denilen bu fırtınada, birbirine tutunarak ayakta kalmaya, dayanmaya çalışıyor gibiydiler. Yağmurun, ıslaklığın ve çamurun bulaşıcı hışmından bir parça olsun kurtulmaya çalışan semt sakinleri, her zamankinden daha kalabalık olarak kahvehaneyi doldurmuş, insan nefesi ve sigara dumanıyla havasız kalmış bu mekânda vakit öldürmekle meşguldüler.

***

Aniden açılan kahve kapısından, mahallenin gençleri heyecanla içeri girdiler. Asık suratlarında, ciddi ve olgun insanlara yakışır bir ifade vardı. Sert ve kararlı adımlarla kahvenin orta yerine doğru gelip durdular. İçlerinden paltolu, kırmızı atkılı, uzun dağınık saçlı, bıyıkları henüz terlememiş olanı, masalardan birinin üzerine çıktı ve metalik bir ses tonuyla konuşmaya başladı: Büyük bir yürüyüş düzenlenecekti, kendileri de bu yürüyüşe mahalle halkı olarak katılmalıydılar. İşsizliğin kol gezdiği, insanların onursuzca yaşamaya mahkûm edildiği, aşağılandığı bir düzen onların düzeni olamazdı! Her gün, hak aradığı için dövülen, hakarete uğrayan, yerlerde sürüklenen insanlar onların insanlarıydı! Yaşadığı topraklardan sürülen, her gittikleri yerde hor görülen, tek göz gecekonduları başlarına yıkılan yine onlardı! Artık, birer fare gibi yaşadıkları kenar mahallelerden çıkmalı ve kendilerini göstermeliydiler...

Kısa ama ateşli bir konuşmaydı. Birlik olmaktan, onurdan, direnmekten, cesaretten bahsetmişti; emekten, özgürlükten, insanca yaşama hakkından... Kahvedekiler bir anda susmuş, yaş olarak kendilerinden çok küçük, konuşurken yaşadığı heyecandan alnında izler taşıyan, kırmızı atkılı bu yağız delikanlıyı pür dikkat dinlemişlerdi. Konuşmanın etkisiyle bazılarının tüyleri heyecandan diken diken olmuş, kendilerini, sanki yaralarına tuz basılmış gibi hissetmişlerdi. Biraz önce, dışarının ıslak ve boğucu havasından kaçarak, kahvehanenin kirli sarıya dönmüş duvarlarının arasına sığınan kalabalıktan homurdanmalar başlamıştı. Sıradan bir günün monotonluğunu yaşayan kahve sakinlerinin gülüp şakalaşan, birbirlerine belden aşağı fıkralar anlatan esprili yüzlerine, bakışlarıyla ciddi sorular üreten, kızgın ve öfkeli ifadeler gelip oturmuştu.

İçeride kıpırdanmalar oldu. "*Haklı, çok doğru, biz de katılmalıyız...*" şeklinde sesler yükseldi. Ayaküstü kısa ve hararetli tartışmalar, ileri geri konuşmalar, bir alev gibi yanıp sönen bağrışmalar… Konuşma etkisini çabuk göstermişti. Gençlerden birkaçının öne atılmasıyla, kahvedeki kalabalık hareketlenmiş, önce küçük bir grup gençlerle birlikte kapıya yönelmiş, sonra bunların "*haydi arkadaşlar, ne bekliyorsunuz!*" şeklindeki tezahüratıyla bütün kahvehane boşalmıştı. Biraz önce, dışarının ıslak ve kasvetli havasından kaçarak kahvehaneye sığınmış, miskin miskin vakit öldürmeye çalışan amaçsız topluluk yavaş yavaş coşmuş, saatlerdir yağan ve ince bir çiseye dönüşmüş yağmur altında, mahallenin balçığa bulanmış sokaklarından hırçın bir su gibi akıvermişti... Koko, önce onları arkalarından ürkek ürkek izlemiş, yürüyüşçüler çoğalıp da sloganlar atılmaya başlayınca, birden kendini coşkulu kalabalığın arasında buluvermişti. Kalabalık, ara sokaklardan çoğalarak büyüyor, yoldan geçenlerin bir kısmı ilgiyle izliyor, bir kısmı da alkışlıyorlardı. Yol kenarında oynamakta olan çocuklar, oyunlarını bırakıp yürüyüşçülere katılıyorlardı. Bir yandan, kol kola girerek kortejler oluşturuyorlar, öte yandan gençler, el ele tutuşup kalabalığın etrafını bir güvenlik kordonuyla çevirmeye çalışıyorlardı.

Küçük çocuklar, parmaklarıyla zafer işareti yaparak kıkırdıyor, bazıları, ellerine geçirdikleri teneke kutularını trampet gibi çalarak atılan sloganlara tempo tutuyorlardı.

Bu durum, eğlenceli gelmişti Koko'ya. Onca zamandır yağan yağmura aldırmadan topyekûn bir gövde gibi hareket eden kalabalığın arasında kendine bir yer tutmaya çalışmış, çevresindekiler ne yaparsa o da büyük bir zevkle aynısını tekrarlamaya başlamıştı. En önde, genç bir delikanlı yürüyordu. Omzunda kırmızı atkısı, elinde ince bir çubuk, bir ileri bir geri koşturuyor, kalabalığı kontrol ediyor, sağa sola talimatlar yağdırıyordu. Uzun ve dağınık saçlarının rüzgârda savrulurkenki görüntüsü, sanki bir film kahramanının sinema perdesinden fırlamış görüntüsünü andırıyordu. Koko onu tanımıştı; kahvehanede, masanın üzerinde konuşma yapan gençti bu...

Mahallenin sanki eski bir hayvan pazarını andıran meydanında, diğer mahallelerden gelen gruplarla birleşilmiş, sayıları giderek artan gençlerin heyecanlı çabalarıyla, oldukça kalabalık, düzenli bir kortej oluşmuştu. Caddenin ana yola açılan ucuna doğru yürüyorlardı. Dikkatlice bakıldığında, yolun karşı tarafında beklemekte olan başka bir grup göze çarpıyordu. Bu, karanlık ve koyu renklerin hâkim olduğu, hiç bir heyecan belirtisi taşımayan soğuk ve hareketsiz bir kalabalıktı. Biraz daha yaklaşıldığında durum anlaşıldı; yolun sonu, kalkanlı polisler ve onların arkasındaki panzerlerle kesilmişti. Kalabalık, karşılarında hareketsiz beton bir kütle gibi bekleyen polis barikatına karşı hiçbir şey yokmuş gibi ilerlemeye devam etti. Yürüyüşçüler iyice yaklaşınca, polis barikatı daha bir sıkılaştırılmıştı. Derken, slogan ata ata ilerleyen kalabalık, kalkanlı polislerin bir kaç metre yakınına kadar gelip durdu.

Polis barikatının içerisinden sivil giyimli birisi, elinde megafon, emin adımlarla ileri doğru çıktı. Gözleriyle, sanki meydan okurcasına kalabalığı şöyle bir süzdü. Bakışlarında, kibirle karışık bir küçümseme vardı. Muhatap arar gibi bir süre öylece bekledi... Sonra, megafonu yavaşça ağzına götürdü, kalabalığa doğru seslendi; yaptıklarının suç olduğunu, dağılmalarını, aksi taktirde pişman

olacaklarını söyledi. Ardından polis kalkanları ve coplarının hazırlanırken çıkardığı takırtılı, tukurtulu sesler işitildi. Kısa bir sessizlikten sonra, kalabalıktan yeniden sloganlar yükseldi. İlk elde tek bir ağızdan başlayan sloganlar, önce küçük bir grup tarafından tekrarlanıyor, sonra hep bir ağızdan topluca haykırılarak, dalga dalga kortejin ucunun gözükmediği en arka sıralara doğru yankılanıyordu. Aynı şey, düzensizce bir kaç kez daha tekrarlandı. Artık kimin ne dediği anlaşılamıyordu. Tam da böyle bir anda, elindeki megafonu yanındakine veren ve hareketleriyle polis şefi olduğu anlaşılan sivil giyimli adam, bir şeyler mırıldanarak hızla arka tarafa doğru ilerledi, gözden kayboldu. Hemen arkasından, panzerlerin kulakları tırmalayan siren sesleri ve *"Allah, Allah, Allah!..."* nidalarıyla coplu ve kalkanlı bir saldırı başladı. Sanki zırhlı süvarilerin, düşmanın üzerine yalın kılıç dalmasına benziyordu. Bir anda ortalık ana-baba gününe döndü. Herkes panik halinde kaçışmaya başlamıştı...

Koko, daha ne olduğunu kavrayamadan, kendini gelişigüzel kaçışan kalabalığın arasında buluverdi. Bir anda ne olmuştu, biraz öncesine kadar coşkuyla yürüyen kalabalığın o eğlenceli hali nereye kaybolmuştu, bu panik niyeydi, anlamıyordu; yalnızca koşuyordu, herkesin yaptığını yapıyor, şuursuzca koşuyordu.... O ana kadar, etrafı koruma görevlilerince çevrili, düzenli kortejler halinde yürüyen, o disiplinli kalabalık gitmiş, yerini çil yavrusu gibi sağa sola kaçışmakta olan, gelişigüzel bir güruh almıştı. Herkes kendi canının derdindeydi; kadınlar, kalabalığın dışına doğru kendilerini atmaya çalışıyor, küçük çocuklar, trampetleriyle beraber ayaklar altında eziliyor, çevik davranamayıp kaçamayanlar ise cop darbelerine maruz kalıyorlardı. Koko, biraz önce kalabalığa slogan attıran delikanlıyı gördü; hani şu, kahvede konuşma yapan ateşli genci. Boynunda kırmızı atkısı yoktu; kalabalığı yönetirkenki kararlı tavrından da eser kalmamıştı; kaçıyordu, tabana kuvvet, olanca gücüyle kaçıyordu...

Biraz önce, kendinden emin bir şekilde, kortejler halinde yürüyen o büyük kalabalık bölük pörçük olmuş, polislerle ara sokaklar-

da amansız bir kovalamacadır başlamıştı. Kalabalıktan kopan küçük gruplar sık sık sokak başlarından kavisler yaparak dönüyorlar, can havliyle kendilerini ilk rastladıkları sokağa atıyor, başlarına ve sırtlarına inen odun ve cop darbelerinden bir türlü kurtulamıyorlardı. Önceden hazırlık yaptıkları belli olan güvenlik güçleri, her girdikleri sokaktan karşılarına çıkıyor, gerisin geri dönen kalabalığı, bu sefer de başka bir polis grubu karşılıyordu...

Koko, koşmaya devam ediyordu. Her ne kadar adımlarını hızlı ve çevik atamıyorsa da, her seferinde attığı uzun adımlar, yine de çoğu kişiden daha hızlı koşmasına yetiyordu. Külçe gibi adımlarının, her seferinde yere çarparkenki gürültüsü, adeta yeri titretiyordu. Önüne, sıkışmış bir kalabalık çıktığında hızını kesemiyor, kalabalığı hallaç pamuğu gibi dağıtarak yarıp geçiyordu. Karşısına çıkan dar sokakları, bir kaç adımda tüketiyor, yerde yuvarlanan çöp bidonlarının üzerinden bir çırpıda atlıyordu.

Tam yeni bir sokağa giriyordu ki, sağ tarafından acı bir çığlık işitti. Gayri ihtiyari dönüp baktığında, elleriyle başını tutarak kaçmakta olan bir kadın gördü. Başının örtüsü açılmış, simsiyah saçları rüzgârda dağılmıştı. Elleri kan içindeydi; arkasından bir grup polis kovalıyordu... Koko bir yandan koşuyor, bir yandan da göz ucuyla onları izlemeye çalışıyordu. Kovalayanlardan biri, bir kaç adım sonra, elindeki copu yetiştiği gibi, olanca gücüyle kadının başına indiriverdi. Kadın çığlıklar içinde çırpınarak yere yuvarlandı. Koşmakta olan Koko, ansızın, yüreğinden sivri bir kancaya takılmış gibi, bedeninin geriye doğru çekildiğini hissetti... Kadın acı çığlıklar atarak yerde kıvranıyordu. Polislerin biri saçlarından tutmuş sürüklüyor, diğeri tekmeliyor, bir diğeri ise elindeki kırık tahta copla, sırtına sırtına vuruyordu. Koko, önce yavaşlamış, sonra farkında olmadan durmuş ve onlardan yana dönmüştü. Bakışları, uzaklarda bir noktaya kilitlenmiş, bedeni sanki gizli bir kuvvetin etkisi altına girmişti. Birkaç adım attı, durakladı, sonra yavaş ve ürkek adımlarla onlara doğru yaklaşmaya başladı. Yürümüyor, adımları başka bir gücün etkisi altında adeta kendiliğinden gidiyordu... Darbeler, kadının üzerine inip kalktıkça Koko'nun

yüzünün hatları geriliyor, acıyla kaşlarını oynatıyor, sol gözünde tikler oluşuyordu. Derken, birden hızlandı; kollarını iki tarafa açtı, koştu, koştu, koştu ve avuçlarının içiyle, iki polisin birden sırtına olanca kuvvetiyle vurdu. Sanki arkalarına iki balyoz inmişçesine polisler yere yığıldılar. Öbürü, daha ne olduğunu anlamaya çalışırken, Koko iki eliyle yakasından kavradığı gibi, adamın alnına şiddetli bir kafa vurdu. *"Yandım anam!"* diye bir feryat koptu. Koko eğildi, başı kanlar içindeki kadını yerden kaldırdı. Tam doğrulmuştu ki, kafasında şiddetli bir acı hissetti... Başını omuzlarının arasına gömerek döndü. Bu arada, birkaç cop darbesi daha yedi; karşısındaki polisin cop darbelerine kolunu siper ederek, iki eliyle polisin bileğinden kavradı, hızla kendine doğru çekti; *"küt!"* diye bir ses duyuldu. Koko, adamı bir yarım daire kadar çevirip hızla savurdu. Adam, koşarak gelmekte olan diğer polis grubuyla, gerilmiş bir ağacın dalları gibi çarpıştı. Çığlıklar atarak her biri bir tarafa savruldu. Bu arada, diğer bir grup polis daha yetişmiş, ellerindeki cop ve odun parçalarıyla Koko'nun etrafını kuşatmış, vurmaya başlamışlardı bile. Gelenlerin sayısı hızla çoğalıyordu. Her gelen, kalabalığa büyük bir hışımla dalıyor, önce bir tane vuruyor, sonra neye uğradığını anlamadan, ya kendini yerde buluyor, ya da feryat figan çırpınmaya başlıyordu.

Boğuşma, bir süre böyle devam etti. Bir ara, şakağına şiddetli bir darbe yedi Koko. Sarsıldı, yere çöktü. Bunu fırsat bilip polislerin hepsi birden üzerine çullandılar. Kimi omzuna çökmeye çalışıyor, kimi kollarını tutuyor, kimi başına bastırıyor, kimi de bacaklarını zaptetmeye çabalıyordu. Kolları, bacakları ve gövdeleriyle Koko'nun üzerine çöken beş, altı kadar polis bir süre öylece hareketsiz kaldılar. Tamam diye düşünüyorlardı ki, birden hayvani bir kükremeyle ortalık inledi; Koko delirmiş gibi bağırıyordu; bağırmak ne kelime, böğürüyordu. Polislerin bir kısmı irkilerek geri çekildi, kalanları da, ellerini yere dayayarak ayağa kalkan Koko'nun, bir iki kol ve bacak hareketiyle darmadağın oluverdiler. Kadın, o karışıklıkta çoktan uzaklaşmıştı bile. Polislerin sayısı iyice çoğalmış, her yandan, başına, kollarına, sırtına, yağmur gibi cop ve odun darbeleri

inmeye başlamıştı. Koko, dört bir yandan gelen darbelere karşı, kollarını tıpkı bir makine gibi çalıştırıyor, onun kocaman ve iri ellerine düşen bir daha iflah olmuyordu. Bütün bunlarla baş edemeyeceğini anlayan Koko, birden arkasını dönüp koşmaya başladı; birkaç adımda karşı kaldırıma geçti, yol kenarındaki inşaatın önünde yığılmış kalaslardan birini kaptığı gibi geri döndü... Polisler önce durakladılar, sonra yeniden saldırıya geçtiler: Bu sefer, daha güvende olduğunu hissetti Koko. Adamlar, başlarına gelecekleri önce anlayamadılar; ancak, ne zaman ki kalas darbeleriyle, birer ikişer yere yığılmaya başladılar, o zaman durumlarını kavrayabildiler. Koko, elindeki kalası bir fırıldak gibi, bir o yana, bir bu yana çeviriyor, her taraftan gelen darbeleri kolaylıkla savuşturuyordu. Kocaman kalas, Koko'nun iri ve kemikli ellerinde uzun bir çubuk gibi hareket ediyor, böylece sahibinin yanına kimseyi yaklaştırmıyordu.

Ortalık savaş alanına dönmüştü. Kafalar yarılmış, gözler patlamış, elbiseler kan revan içinde kalmıştı. Her taraftan inleme ve feryat sesleri geliyordu. Polislerin bir kısmı saf dışı kalmış, yerlerde sürünüyor, bir kısmı ise ayakta, Koko'nun etrafında fır dönüyorlardı. Çaresizlik içinde üzerine atılmak isteyenleri ise Koko bir vuruşta yere düşürüyordu. Heybetli gövdesiyle bulunduğu yerde dört dönüyor, kâh yerde kıvrananları tekmeliyor, kâh fazla yanaşamayıp uzaktan cop sallayanların üzerine yürüyerek onları kovalıyordu. Polisler artık uzak durmaya başlamış, Koko'nun etrafını koca bir halka halinde çevirmişlerdi. Ortalarında, kızgın ve yaralı bir dev gibi öfkeyle soluyan Koko'nun göğsü, bir kalkıp bir iniyordu. Vücudunun bütün kasları gerilmiş, çatlayacakmış gibi kabaran damarları parmak kalınlığını almış, gözleri yuvalarından fırlayacakmış gibi büyümüştü. O kendi etrafında, polisler de O'nun etrafında ağır adımlarla dönüyorlardı…

Koko'nun gözlerinden, sanki tanık olunmamış bir meydan okuma fışkırıyordu; zamanın dizginsiz akışında şiddetle birikmiş, acıyla yoğrulmuş, öfkeyle büyümüş bir meydan okuma. O zamana kadar bir benzeri ne görülmüş, ne de duyulmuş; sahip olunan her

şeyi bir çırpıda feda eder gibi korkusuz ve cesur, ölümüne ve direngen... Sabahtan beri aralıklarla yağmaya devam eden yağmur, yeniden çiselemeye başlamıştı. Zaman, eskimiş yüzleri, yer yer dökülmüş sıvaları, solmuş badanalarıyla evlerin utangaç utangaç dizildiği bu daracık sokağa sıkışmış, sanki bir türlü geçmek bilmiyordu. Etrafını çepeçevre kuşatanlarla aralarındaki ürkütücü sessizlik giderek büyüyor ve Koko, bulunduğu yerde, ihtiyatlı adımlarla dönüyor, dönüyor, dönüyordu...

Birden bir kaç el patlama sesi duyuldu! Korkuyla irkildi Koko! Göğsünün yarıldığını, ciğerlerindeki bütün havanın hızla boşaldığını sandı. Bir elini gayri ihtiyari göğsüne götürdü, dışarı fırlayacakmış gibi olan sol göğsünün üzerine yavaşça bastırdı. Avuçlarında, sıcak ve pütür pütür bir yumuşaklık hissetti, bir anlam veremedi. Elindeki kalasın yere düştüğünün farkında bile olmadı. Derin bir nefes alma ihtiyacı duydu, havayı olanca gücüyle içine çekti; fakat soluk alamadı. Bir daha denedi, bir daha, bir daha; yine olmadı! Nefes alamıyordu! Kendini, mahallenin soğuk kış günlerinde, kahvehanenin arka tarafındaki kuytu köşesinde, hasır iskemlesinde gençlerle oturur buldu. Özlemişti, ne kadar kalabalıktılar; aralarındaki büyük ve olgun adamlara yakışır sohbetlerini, anlamlı anlamlı tavırlarını, korkusuz gençliklerini, onurlu davranışlarını, cesaretlerini! Beton direğin yanındaki demir sobayı, televizyon haberlerini, tarçınlı çayları, muziplikleri, şakalaşmaları… Tüy gibi hafif hissetti kendini. Ayakları yerden kesildi, derin bir boşlukta uçuyordu sanki. Alevler içinde evler, patlama sesleri, kaçışan koyun sürüleri, yarılan gök, savrulan toprak, üstüne üstüne devrilen gökyüzü; kaybolan sesler, insansız köyler, görünmez olan kalabalık… Birden, başında buz gibi bir soğukluk hissetti, gözlerini zifiri bir karanlık örttü, sendeledi, birkaç adım attı. Dudakları bir şey söyleyecekmiş gibi gerildi, *"Ko..., ko..., ko..."* diyebildi, gerisini getiremedi. Birkaç adım daha attı, sanki bacaklarına söz geçiremiyordu. Dizlerinin bağı çözülür gibi oldu, ayakları birbirine dolaştı; önce bir dizi, sonra diğeri yere çarptı, ardından, külçeleşmiş ağırlığıyla yüzüstü yere kapaklandı.

Bir eli hala göğsündeydi. Diğeri, sanki doğrulup kalkacakmış gibi yeri avuçlamıştı. Düştüğü yerden, sağ omzu toprakta, adım atmak istercesine dizlerini sırasıyla büktü, ayaklarıyla yeri bir ileri, bir geri eşeledi. Yüzünün sağ tarafı ve dudakları toprağa sürtündü, ancak bir kaç santim ilerleyebildi. Göğsünden bir hırıltı koptu, yüzü acıyla gerildi, sol gözündeki tik, bir kaç defa üst üste seğirdi. Bacağını bir kez daha adım atar gibi yaptı, yavaşça karnına doğru çekti, sonrasını getiremedi. Gözleri, sanki bir şeylere hayretle bakıyor gibiydi. Göğsü, derin ve içten gelen kasılmalarla sarsıldı, iki büklüm olmuş bedeni, son birkaç titremenin ardından, hareketsiz öylece kalakaldı...

***

Akşam olmuştu. Sıvasız evlerin, kahverengiden kırmızıya çalan tonlarındaki rengi çoktan kaybolmuş, mahallenin üzerini koyu bir sis tabakası kaplamıştı. Çiseleyen yağmur dinmiş, yerini, nemli, ıslak bir havaya bırakmıştı. Kahvehane, her zamankinden kalabalıktı; bütün sandalyeler dolmuş, ayakta kalanlar, elleri palto ve kabanlarının ceplerinde, yüzleri televizyona dönük bekleşiyorlardı. Sırılsıklam olmuş insanların üzerinden yükselen buğu, yoğun sigara dumanıyla buluşuyor, içeriyi dışarıdan beter hale getiriyordu. Gençlerin oturduğu arka bölümle, orta ve daha yaşlıların bulunduğu kısımlar, içerinin tıklım tıklım olması nedeniyle birbirine karışmıştı. Daha önceleri, tavla ve okey taşlarının şakırtısından geçilmeyen masaların üzeri boşalmış, yalnızca sigara izmaritleriyle tıka basa dolu, metal kül tabakları kalmıştı. İçeride, hararetli söyleşilerin yapıldığı, muzipliklerin ve şakalaşmaların gırla gittiği o neşeli hava kaybolmuş, yerini ağır ve hüzünlü bir suskunluk almıştı. Televizyon rafının asılı olduğu beton kolonun hemen yanı başındaki hasır iskemle, öylece boş duruyordu.

Televizyon haberleri başlayınca, önce bir uğultu koptu, sonra herkes pürdikkat kesiliverdi. Haber spikeri, her zamanki sakin, ağırbaşlı ve güven dolu sesiyle önce özetleri geçti. Bir dolu havadan ve sudan haber okundu, ardından devlet erkânının yurt dışı ve yurt

içi gezileri, temel atma törenleri, sonra bir o kadar daha eften püften haber... Kimse soluk almıyordu; bıçak açmıyor ağızları, çıt çıkmıyordu... Derken yeni bir habere daha başladı spiker; *"Kalabalık bir grupla, güvenlik güçleri arasında meydana gelen olaylarda..."* diye devam etti... Ekranda sağa-sola kaçışan insanlar göründü; canhıraş çığlıklarla bağrışan, yerlerde sürüklenen, yaka-paça götürülen insanlar... Spikerin ağzından alelade bir haberi okur gibi döküldü kelimeler; *"... güvenlik güçlerine ateş eden bir terörist, silahıyla birlikte ölü ele geçirildi."...*

Kötü bir şakaydı sonrası... Gölgeleri sustu birer birer sararmış duvarların, derin bir iç çekti masalar, kesif bir duman bulutunu soludu sandalyeler. Suskuları bir matem havasını andırıyordu, sessiz bir çığlık gibi koptu derinden. Bir fısıltı gibi büyüdü kentin üstünde; büyüdü, büyüdü, büyüdü…

***

Koko, dövüşmesini bilmezdi, yufka yürekliydi. Yaşamın, insan iradesi dışında şekillenen parçasının basit bir yanılgısıydı belki. O, bu yanılgının hiç farkında bile olmadı. Hükmün, mübadelenin, çıkarın olmadığı bir dünyaya aitti; paranın, kredi kartlarının, senetlerin kirletemeyeceği bir dünyaya; reklamların, sözleşmelerin, teşvik ve primlerin... Az bilen, çabuk inanan, zor öğrenen biriydi Koko. Sevdi mi, pazarlıksız severdi. Hani küçük çocuklar sever ya, öyle... Doğanın, insan hayatına bağışladıklarından onun payına düşeni çok azdı. Bu yüzden, her şeyin çok azıyla yetinmesini bildi. *"Niçin?", "Nasıl?", "Ne gibi?"* sorularla arası hiç iyi olmadı. Hiçbir şey istediği gibi gitmedi; o zaten, doğru dürüst istemesini bile öğrenemedi. İçinden geldiği gibi yaşadı, yüreğini dinledi, bildiği yoldan gitti. Arkasında ağır bir hüzün bulutu bıraktı...

Bazen, en gizemli anlamını çok küçük şeylere borçluydu hayat. Ve bazıları, işte bu hayattan alırlardı sevinçlerini; yanaklarında gülüş yığınaklarıyla çekincesiz yürür ve bazen tereddütsüz ölürlerdi. Tıpkı bir çocuk saflığıyla inanırlardı onlar bu hayata... Çünkü bilirlerdi, bugün olmasa bile elbet, onu yaratandan başka sahibi olmayacaktı hayatın…

DÜĞME

Yanaklarında gülüş yığınakları biriktiren çocuğa...

Demir kapı, arkasından büyük bir gürültüyle kapandı. Zifiri bir karanlıktı kendisini ilk karşılayan. İçeri itelendikten sonra bir süre, ayakta öylece kalakaldı. Bir iki ayak hareketiyle öne doğru ilerler gibi yaptı, ellerini uzatarak karanlığı şöyle bir yokladı. Tüylü, yumuşak bir şeye dokunduğunu hissetti, irkildi. Parmaklarıyla dokunduğu nesneyi anlamaya çalıştı, hemen algıladı. Eline ilk gelen bir burundu; bıyığı, ağzı, çenesi ve saçlarıyla tastamam biri duruyordu karşısında! Demek, birileri daha vardı içerde...Tam bir şeyler söylemeye hazırlanıyordu ki, "*Merhaba arkadaş*" diye seslendi önündeki. Sesinin tonundan, yüzünün ve organlarının mıncıklanmasını doğal karşıladığı anlaşılıyordu. Gözleri karanlığa alışıp da odanın içini iyice seçmeye başladığında çıt çıkmaz sessizliğinin aksine, içerisinin oldukça kalabalık olduğunu fark etti. İlk andaki, o göz gözü görmeyen zifiri karanlığa rağmen şimdi, içerisini nasıl da bu kadar iyi görebildiğini düşünerek şaşırdı. Bulundukları oda, iki metreye, iki buçuk metre boyutlarında ya vardı, ya yoktu. Tavanı oldukça yüksek, penceresiz, kapısında küçük bir mazgal deliği olan daracık bir yerdi. Elektrik ampulünün sonradan söküldüğü belli olan tavandaki yeri, dikkatlice bakıldığında hemen fark ediliyordu. Beton zemin, sonradan çok iyi anlayacağı sebeplerden dolayı ıslaktı. Daha sonra gelenlerle birlikte ufacık oda, kısa zamanda tıklım tıklım doluvermişti.

Kendisine gösterilen duvar dibindeki yere doğru usulca sokuldu. Açık gri pantolonunu kirletmemeye özen göstererek ayak parmakları üzerine çömeldi. Bir süre sonra, bulunduğu koşullardaki durumunu düşündü, gülümsedi. Ne kadar gereksiz bir kaygıydı; pantolonunu düşünmenin zamanı mıydı şimdi... Nemli beton zemine öylece çöküverdi. Bacaklarını dizlerinden kırarak karnına doğru çekti, kollarını dizlerinin üzerinde birleştirdi. Üstünde, çok sevdiği, kareli, yeşil-pembe renkli gömleği vardı. Karısı evlilik yıldönümünde almıştı. Hiç değilse ona bir zarar gelmesin diye aklından geçirdi, arkasındaki duvara yaslanmadı. Uzun müddet böylece oturdu. Bir süre sonra yoruldu ve bundan da vazgeçti. Bütün ağırlığını altındaki beton zemin ile arkasındaki kirli duvara bırakarak gevşedi...

Odanın kapısı gıcırdayarak yeniden açıldı. Bu sefer, içeriye iki karartı birden itelendi. Arkalarından gürültüyle kapanan demir kapının gıcırtısı, karanlık odanın loş ve artık ne renk olduğu tam olarak anlaşılmayan, açık griyi andıran duvarlarını titreterek yankılandı. Yeni gelenler de, diğerleri gibi bir süre ayakta, öylece dikildiler. Dışarıdan ilk defa gelmek ile içerde olup da yeni gelenleri izlemek çok farklıydı. İlk anda, odada olanlarla yeni gelenler arasında sanki bir suskunluk anlaşması varmış gibi görünüyordu. Bu, kısa bir zaman diliminde, yaşanmaya mecbur kılınan bir şeylerle, henüz yaşanmayı bekleyenler arasında kendiliğinden oluşmuş gizli bir hukuktu sanki. Ya da yeni gelenlerin, gelmeden önce yaşadıklarıyla, içerdekilerin bildiklerinden kuşku duymadıkları ve bir tarafı, belki de vakitsiz bir ölüme kadar uzanacak o tarifsiz acının hukuku..

Ayakta, ne yapacaklarını bilmez bir vaziyette titreyen iki siluet olarak öylece duruyorlardı. Gözleri fal taşı gibi açılmıştı. Biraz sonra herkesin yaptığını onlar da yaptı; karanlıkta ellerini uzattılar, etrafı körlemesine yoklamaya çalıştılar. Parmakları, hemen önlerinde, ne olduğu belirsiz bir şeylerle temas edince ürpererek durdular.

Durumlarında, diğerlerine göre bir tuhaflık vardı. Oturduğu yerden kalktı, öncekilerin de kendisine yaptığı gibi, oturmaları için

duvar dibinde yeni gelenlere yer açtı. Gelenler, sendeleyerek birkaç adım attılar, bir şeylere tutunmak istercesine sağı solu yokladılar. Sanki oturmak istiyorlar ama nedense bunu bir türlü başaramıyorlardı. Duvardan destek almaya çalıştılar olmadı, eğilmek istediler, yine olmadı. Korkmuş ve oldukça tedirgin görünüyorlardı. Yere çökebilmeleri için kollarına girerek yardım etti. Sonunda ıkına sıkına büyük güçlükle oturabildiler. Kendisinin hemen yanı başında, inler gibi nefes alıp veriyorlar, zaman zaman titreme nöbetine giriyor, sonra yeniden sakinleşiyorlardı. Biri, on altı-on yedi yaşlarında, diğeri ise yirmi-yirmi biri ancak gösteriyordu. Öylesine acı çeken bir halleri vardı ki, uzun süre kimse bir şey sormadı, soramadı... Daha genç olanı adeta korku şokundaydı, bir süre sonra kendiliğinden konuşmaya başladı;

"Ağabey, beni burada da sorguya alırlar mı!? Bildiğim her şeyi anlattım, tekrar sorarlar mı? Aynılarını söylesem bir şey yapmazlar değil mi?..."

O kadar korkmuştu ki, kendilerini rahatlatacak bir çift söz, küçük bir onay fısıltısı, ya da tek bir "evet" bile onlar için çok şey demek olacaktı. Durumları hakkında hiçbir fikir sahibi olmasa bile teskin etmeye çalıştı; her şeyi söylemişse, korkmalarına gerek kalmadığını, artık sorguya alınmayacaklarını, yalnızca ifade imzalatabileceklerini söyledi...

Bu sözler üzerine biraz rahatladılar. Sorularının arkası kesildi, titremeleri biraz olsun azaldı Pelte gibi oturdukları yerde, başlarını duvara yaslamış ve yana eğmiş olarak sessizleştiler.

Arada bir inlemeleri devam ediyordu. Biraz daha zaman geçince, başlarından geçenleri anlatmaya başladılar:

İzinsiz olarak yapılan bir protesto gösterisi sırasında, aniden caddede kapalı kasa bir kamyon ortaya çıkmış, arka kapısı açılarak içinden tam donanımlı polis timleri boşalmıştı. Kalabalık bir anda neye uğradığını şaşırarak çil yavrusu gibi dağılmıştı. Bu ikisi, daha ne olduğunu anlamaya fırsat bulamadan kıskıvrak yakalanmış ve kendilerini bir polis aracının içerisinde buluvermişlerdi. Polis tel-

sizlerinden, kaçan kalabalığın arkasından sokağa atılmış olarak iki adet silah bulunduğu ve şüphelilerin de yakalandığı anons edilmişti. Keçiören'deki Aktepe Karakolu'na vardıklarında, geceyi "misafir" olarak orada geçirecekleri kendilerine söylenmiş, sonra da gece boyunca karakolda işkence görmüşlerdi.

Pantolon paçalarını, acılar içinde yukarı toplayarak gösterdiler; tüp alevinde korlaştırılan demir çubukla, bacakları ve baldırları birçok yerinden dağlanmıştı. Kızgın demirin, baldırlarında açtığı derin, kapkara, oluk gibi izler görülüyordu. Büyük olanın tepesinde, çivili bir odunun sebep olduğu kanlı bir delik vardı... Söylediklerine göre her şeyi anlatmışlardı; bildikleri her şeyi, hem de fazlasıyla... İlgili ilgisiz herkesin ismini vermişlerdi; mahalle komşularını, okul arkadaşlarını, hatta öğretmenlerini bile. Öylesine korkmuş ve acı içindeydiler ki, her şeyden pişmandılar... Durup durup, tekrar soruyorlardı;

"Ağabey , bizi tekrar sorguya alırlar mı?"

Kapı gıcırdayarak tekrar açıldı. Okunan kendi adıydı. İçinden, "*Tamam*" dedi, "*sıra bende*." Kalktı, alışkanlıkla pantolonunun arkasındaki tozları silkeledi, kapıya doğru yöneldi. Kapı, arkasından büyük bir gürültüyle kapandı. Kendisini bekleyen sivil giyimli bir kaç görevli arasında yürümeye başladı. İçlerinden kısa boylu, sarışın olanı, oldukça nazik bir ifadeyle,

"*Seni şimdi sorguya çekilmek üzere görevli ekibe teslim edeceğiz. Rahat ol, korkacak bir şey yok, sorulara doğru cevaplar ver yeter*" dedi.

Nedense, bu sözleri söyleyene karşı içinden hiç beklemediği bir yakınlık hissetti. "*İyi insanlar her yerde var*" diye geçirdi içinden. Açık kurşuni bir kapının önüne geldiklerinde, gözlerini siyah bir bantla bağladılar. Kapının açıldığını duydu, tam içeri gireceğini sandığı anda birden geri döndürdüler, tam ters yönde yürütmeye başladılar. Birtakım kapılardan geçtiler, başını eğip, iki büklüm yürüttüler. Birinin eli ensesindeydi, ardından sürekli iteliyor, adeta koşar adım yürümeye zorluyordu. Aynı tempoyla, sayamayacağı kadar çok merdiven çıkarıp indirdiler. Hâlbuki yukarı çıkarılırken gözü açıktı

ve asansör kullanmışlardı. İçlerinden sadece birisi konuşuyor, durmaksızın komutlar yağdırıyordu;

"*Eğil, başını kaldır, sola dön, merdivene bas, koş koş, yavaşla!...*"

Heyecan ve yorgunluktan terlemiş ve soluk soluğu kalmıştı, yüreği gümleyerek atıyordu...

***

Bütün olanlar, "*Bir şey bilmiyorum*" sözünden sonra başlamıştı. O saygılı davranışlar ve nazik konuşmalar, birden sona erivermişti. Gözleri zaten bağlı ve hiçbir şey görmüyordu. Sorgucular tane tane sorular sormuş, o da sakin bir ifadeyle yanıtlamıştı. Uzun bir sessizlikten sonra birden, kulağının dibinde şiddetli bir patlama olmuş, kafasının içinde şimşekler çakmıştı. Bir anda sanki bütün dünyanın başına yıkıldığını sandı! Savrulduğu yerden, olup biteni anlamaya çalışıyordu. Galiba çok şiddetli bir tokat ya da yumruk yemişti! Şoku atlatmaya çalışırken, birisinin kollarından tutup kaldırmaya çalıştığını fark etti. Aynı sorular tekrarlanmaya başladığında, yeniden "*Söyleyecek başka bir şeyim...*" demeye kalmadı, karnında bıçak saplanmış gibi şiddetli bir acı hissetti. Ardından bir daha, bir daha... Nasıl oldu, farkında bile olamadı, öylece yığılıp kalmıştı. Karnında sancılarla yerde kıvranıyordu. İçlerinden biri küfrederek yakasından kavradı, hızla ayağa kaldırdı. Dikişleri sökülen gömleğinin çıtırtısıyla birlikte kopan düğmesini hissetti. Aynı anda balyoz gibi bir kaç yumruk indi suratına, yeniden yere kapaklandı. Düşerken başı sert bir şeye çarptı. Aynı ses, hiddetle bağırıyordu.

"Orrospu çocuğu, gecenin bu vaktinde senle mi uğraşacağız, konuş yoksa konuşturmasını bilirim!"

Adam bir yandan küfrediyor, bir yandan da tekmeliyordu. Gözleri bağlı yerde yuvarlanırken, tahta ayakları olan masa gibi bir şeye çarptığını fark etti. Ne olduğu belirsiz masaya benzer şeyin altına doğru, gayri ihtiyari sokuluverdi. Nereden geleceği belli olmayan darbelere karşı korunmak içgüdüsüyle, başını ellerinin arasına almaya çalışıyor, dizlerini karnına çekip iki büklüm bekliyordu. Sol elinin avucunu, sanki bir şeyi saklamak ister gibi sıkıca yummuştu. Neden sonra fark ettiler;

"*Bakın*!" diye bağırdı biri, "*İt oğlu it elinde bir şey saklıyor, alın elinden!*"

Bir başkası,

"*Tutun, bırakmayın, yutacak elindekini!*" diye bağırdı.

Hepsi birden aceleyle üzerine çullandılar. Birisi saçlarına asıldı, bir başkası bacaklarına sarıldı; diğerleri tekme, yumruk ve demir sopalarla vurmaya başladılar. Her darbe indiğinde bağırıyor, başını kollarının arasında tutmaya çabalıyor, zaman zaman hareket alanı buldukça yerde yuvarlanıyordu. O, bütün bu çekişme ve arbede sırasında bile sol avucunu sımsıkı yummaya da devam ediyordu. Diğerleri hiddetten köpürmüş durumdaydılar; bir yandan ağır küfürler savuruyor, bir yandan da neresine gelirse, rastgele vurmayı sürdürüyorlardı. O kadar öfkelenmişlerdi ki, o kızgınlıkta, darbelerin bir kısmını, ya tam isabet ettiremiyorlar, ya da tümden ıskalıyorlardı. Hatta bazen birbirlerine vurdukları bile oluyordu.

Sonunda içlerinden biri,

"*Durun*" dedi, "*nasıl olsa bu piç kurusunun zulasını patlatacağız. Tutun başını ve kollarını, ben şimdi gösteririm ona!*"

Bunun üzerine bir kısmı ayaklarına, bir kısmı da boynu, gövdesi ve kollarına çöktü. O kadar insanın ağırlığı altında artık kımıldayamaz olmuştu. Ayakta olanı, iki eliyle birden, sıkılı yumruğunu açmaya çabaladı. Diğerleri, bütün dikkatlerini, altına aldıkları bu inatçı cüsseyi hareketsiz tutmaya vermiş, bir yandan da sıkılı yumruğa, ha açıldı, ha açılacak diye merakla bakıyorlardı. Fakat bir türlü olmuyordu; ayaktaki sorgucu dişlerini sıkıyor, anasını avratını sinkaflıyor, olanca gücünü harcıyor, kızarıyor, bozarıyor, fakat bir türlü sıkılı yumruğu açamıyordu. İyice deliye dönmüştü. Gözleri yuvalarından fırlayacakmış gibi büyümüş, ağzı köpürmüş, salyalarını tutamaz olmuştu. Ayağa fırladı, demir sopalardan birini kaptı ve yerdekinin sol koluna vurmaya başladı.

"*Bırakmayın kolunu, iyice tutun!*" diye yeniden kükredi.

İki kişi, sol kolunu ve bileğini, sırtüstü betona doğru iyice bastırdılar. Ayakta olanı, ayakkabısının tabanıyla sıkılı yumruğun üzerine basarak ezmeye çalıştı, sonra da ayakkabısının tabanını olanca gücüyle kaldırıp kaldırıp sıkılı yumruğa indirdi! Eli kanlar içinde kalmıştı. Bir kaç tekmeden sonra, sıkılı yumruğu yavaşça gevşedi, kanlı parmakları histerik hareketlerle titredi...

Merakla parmaklarını arkaya doğru açtılar. Avucundan, uçuk pembe renkli bir şey yuvarlandı, beton zeminde geniş bir yarım daire çizerek durdu... Herkesin gözü, bu küçücük cisimde öylece kalakaldı... Hepsi şaşırmıştı. Kısa ve ezik bir sessizlik oldu... Sorguculardan biri, küçük yuvarlak cismi eline aldı, evirdi, çevirdi, kısık bir sesle,

"*Düğmeymiş be!*" dedi...

Ardından, ayaktakinin köpek hırlamasına benzeyen sesi duyuldu.

"*Orospunun çocuğu, bir düğme için mi bizi bu kadar uğraştırdın! Alın bunu askıya!*" diye bağırdı.

Yerdeki, yarı-baygındı. Diğerlerinin bir şey yapmasını beklemeden, kükreyerek üzerine doğru yürüdü, tekmelemeye başladı; vurdu, vurdu, vurdu...

***

Duvarları penceresiz, beton zemini ıslak, daracık bu odada dudaklarının ateşini hücre kapısının mazgal demirlerinde söndüren, kimi yaşlı, kimi genç, kimi delikanlı bir dolu insandılar. Kiminin çok kısa sürdü serüveni, kiminin hayat boyu unutamayacağı şeyler olarak kaldı yaşadıkları. Kiminin ise yarım bir yolculuğa benziyordu yaşadıkları…

O, hep bildik türkülerini söyledi. Daha yeşermemiş dallarından tutkunu gibiydi hayatın. Gözaltı günleri çabuk geçti. Arkadaşlarından birini bir daha hiç göremedi. Kayıplar listesine yazılmıştı adı. Ardından cezaevine gönderildi. Bir kâbusa benziyordu yaşadıkları. İçerdekiler ona süt içirdiler, yaralarına merhem sürdüler, yıkadılar, üstünü değiştirdiler. Sol eli sargıdaydı. Kısa sürede toparlandı, kendine geldi, yanakları yine eskisi gibi doldu, yuvarlaklaştı...

O gün erkenden kalktı, hazırlık yapmaya başladı. Sabah kahvaltısından sonra, pencerenin aydınlığında, arkası içerdekilere dönük, yarı çıplak vaziyette bir şeylerle uğraşmaya başladı. Koğuşta, her zamanki olağan sabahların dışında bir hareketlilik vardı. Herkes heyecanlıydı; oradan oraya koşuşturuyor, tıraş oluyor, temiz giysilerini giyiyorlardı. Kimse ona dönüp bakmıyordu bile. Birden sirene benzer bir ses duyuldu. Mazgalların arasından karşılıklı görüşmeler yaptıkları koğuşların demir kapıları, gürültüyle bir bir açıldı. Kaybedecek zaman yoktu, tutuklular demir kapılardan çıkarak, havalandırma kapısına doğru hızla koşuştular… Birer ikişer, etrafı üç sıra dikenli tel ile çevrili, üstü açık avluya doluşmaya başladılar. Görüş günüydü. Mahkûm ve tutuklular bir tarafta, görüşe gelenler öbür tarafta, aralarında bir buçuk metre mesafe ve dikenli teller... Hani aç kalmış kuzular, koyun sürüsüne salındığında heyecanla meleşir de analarını ararlar ya, işte görüşe gelenler de öylesine heyecanla koşuştular sağa sola. Kısa bir karışıklıktan sonra, herkes kendi görüşçüsüyle buluşmuştu bile...

Gecikmişti... Sonunda işini bitirmiş olacak ki, pencere önündeki oturduğu yerden hızla fırladı. Bir yandan gömleğini giyerken, bir yandan da hızla koşmaya başladı. Soluk soluğa görüş yapılan yere geldi. Kızarmış yanaklarına kocaman bir gülümseme yayılmıştı. İlk görüşüydü onun. Heyecanla gecikmesinin nedenini açıklamaya çalıştı.

"*Düğme*" dedi, durakladı, yutkundu; "*Hani senin sevdiğin gömlek var ya...*"

Yeniden toparlanmaya çalıştı,

"*Senin evlilik yıldönümünde aldığın gömleğin düğmesini dikiyordum.*"

Bir yandan da baş parmağıyla, yeşil kareli gömleğinin, uçuk pembe renkli yaka düğmesini gösterdi. Yanaklarındaki gülüş yığınakları pembeden kırmızıya dönüşürken eşi, şaşkın şaşkın baktı yüzüne.

"*Korktum*!" dedi, "B*ir düğme için miydi bu kadar gecikmen?!...*"

Susmak, tıpkı bir çığlık atmaktı bazen. Oysaki bilmezlerdi; her zaman, yalın bir açıklıkla söylemezdi türküsünü hayat; bütün tılsımını kaybeder, ahenkleri söner, ezgileri yok olur; kılıktan kılığa girer, renkten renge bürünür, ağrıdan ağrıya çoğalırdı... Ve ne yazık ki bazen bu hayatın insanları, içine çekildikleri kabuklarında, dillerini kökünden kopartmış gibi susar, sefil, mahzun, korkak bir karınca gibi yaşarlardı. Ne zaman ki akıl almaz günahlarla kutsanmış yeni bir hayatın habercisi gibi duyulurdu ölüm, damarlarında ince bir sızıyla uyanır, saygıyla yumar gözlerini, hiç tanımadıkları bu dünyaya yürekten bir bağlılık duyarlardı. İşte o an, içine gömüldükleri rüyanın karanlık izbeliklerinden yavaş yavaş sıyrılır, hayal meyal yaşadıkları küçücük dünyalarından kaldırıp başlarını, "Bu yeni hayatın adsız ve adressiz habercilerine", sıcacık, taptaze bahar aydınlığında gülümsemelerini üflerlerdi.

TORBA

Telsiz cihazının cazırtılı sesleri böldü odadaki konuşmaları.

"*Sana sormadım!*" diye azarladı komiser yardımcısı, "*sıran gelince konuşursun*!"

Yediği zılgıt üzerine, ileri doğru uzattığı elini çabucak geri çekti, ellerini önünde kavuşturarak başını eğdi.

Bedeni ile boyu arasındaki gülünç orantı, kendini gri tozlu ceketinde ele veriyordu. Üzerine bir hayli bol geldiği her halinden belli olan ceket, önünün düğmesini de ilikleyince, iyiden iyiye kendini belli ediyor, torba gibi büzülmüş etekleri, kalçalarından aşağılara sarkıyordu. Bir kaç günlük tıraşlı yüzü ve siyah saçlarının örttüğü yusyuvarlak başı, geniş omuzlarının ortasında bir nokta gibi duruyordu. Kılık kıyafetindeki bu pejmürde görünüşe karşın, kahverengi gözleri çocuksu, mahzun bir sevecenlikle parlıyordu.

"*Demek*" diye devam etti komiser yardımcısı, "*plakasını göremediniz?*"

"*Görmedik komiserim*" diye yanıtladı öbürü, "*biz zaten inşaatın ikinci katında çalışıyorduk, "küt" diye bir ses duyduk, araba çocuğa vurduğu gibi kaçtı, hiç durmadı bile...*"

Son cümleyi söylerken, kirli sarı saçlarının hemen altındaki alın çizgileri kırış kırış olmuş, yüzünün hatları acıyla buruşmuş, kanlar içindeki çocuğun o içler acısı halini bir kez daha görür gibi olmuştu. Altında, paçaları ve dizleri iyice yıpranmış, boya ve çimento lekeleriyle rengi solmuş bir pantolon, üzerinde ise artık ne

renk olduğu anlaşılamayan, orlon bir hırka vardı. Düğmelerinin yokluğundan olsa gerek bir eli, hırkasının iki yakasını sürekli çekiştirmekle meşguldü. Uzun ve yapılı gövdesi, diğerinin çarpık bacakları üzerinde yükselen kısacık boyu ile tam bir zıtlık oluşturuyordu.

Masanın hemen yanı başındaki etajer üzerinde duran telsizden, odanın içine tükürür gibi parazitli sesler doldu. Komiser yardımcısı, uzanıp kanal ayarı yaptı...

"*Yaz*" diye seslendi daktilo başındakine, "*ifadeleri alındı, ... Gerekirse mahkemede tanıklık yapacaklarını söylediler. Öyle değil mi?*" diye, sesinin tonun yükselterek döver gibi sordu karşısındakilere.

"*Öyledir komiserim*" diye dayak yemiş gibi yanıtladı her ikisi birden...

Yazıcı memurun, yeni tıraş olduğu belli olan parlak yüzünden, odaya keskin sabun kokusu yayılıyordu. Daktilonun tuşlarına, bir kaç kez bastıra bastıra vurdu, sonunda dayanamadı, bir de yumruk indirdi.

"*...tiğimin daktilosu!*" dedi, "*şeridinin biteceği tuttu...*"

Arkasına yaslandı, açık kapıya doğru baktı.

"*Hüseyin Efendi de yok, kime aldıracağız şimdi şeridi?*" diye söylendi.

Köşede, burnunu karıştırmakla meşgul, sarışın, sivri burunlu polis, rahatını bozmadan karıştı;

"*Adamın keyfi yerinde, Allahın günü izinli, ne halt etmeye alıyor bu kadar izni, bilmiyorum!*" dedi.

Meşin ceketli olanı,

"*Yazıktır adama yahu, herif verem, neredeyse ölecek, günahını almayın...*" diye araya girdi.

Bir suskunluk çöktü odaya. Telsizin, tükürür gibi konuşmaları bir bıçak gibi böldü sessizliği. Bu sefer daha anlaşılır geliyordu konuşmalar; Bahçelievler'de bir evde çatışma çıktığı, ekiplerin bölgeye çağrıldığı, biri kız, üç teröristin öldüğü söyleniyordu...

Komiser yardımcısı, daktilo başındaki yazıcı memura dönerek,

"*Ne kadar kalmıştı?*" diye sordu.

"*Bir tek kimlik tespiti kalmıştı*" dedi memur ve ayağa kalktı, "*çıkıp üst kattaki eski daktiloyla yazmaya çalışayım*"

İfadeleri alınan iki kişinin kimliklerini istedi. Unutmuştu, kimlikler zaten masanın üstünde duruyordu.

"*Bekleyin şimdi geliyorum*" diyerek kimlikleri aldığı gibi koşar adım odadan dışarı çıktı...

Etajer üzerindeki telsizin parazitli konuşmaları bir kez daha şarladı odanın içerisine. Bahçede, sert bir fren sesi duyuldu. Arkasından araç kapılarının hızla açılıp kapanan takırtıları, telâş içerisinde ayakkabıların beton zemine çarparkenki gürültüsü... Bir polis memuru koşarak içeri girdi, eğilip komiser yardımcısının kulağına bir şeyler fısıldadı. Komiser yardımcısı, donuk bir ifadeyle pür dikkat dinledi, dinledikçe yüzü ekşidi, kaşları çatıldı,

"*Buraya mı?*" diye diklendi.

Yanıtını beklemeden ayağa kalktı, kapıya doğru yöneldi. İkisi birden çevik adımlarla dışarı çıktılar. Arkasından meşin ceketli polis, sonra sivri burunlu olanı ve sonra diğerleri...

Birden boşalmıştı oda. Yalnızca, ifadeleri alınmakta olan iki kişi kalmıştı içeride. Odada yalnız kalmanın verdiği rahatlıkla, merasim havasındaki ciddi tavırlarını gevşettiler. Eski ve dikişleri yer yer açılmış kösele ayakkabılarını karo çiniler üzerinde sürüterek bir kaç adım ileri çıktılar. Kısa boylu olanı, boynunu sağa sola hızla çevirerek kütür kütür sesler çıkarttı. Diğeri, başını sallayarak,

"*Hay Allah, görmez olsaydık kazayı, kendi başımıza bir sürü iş açtık!*" diye mırıldandı.

Rahat bakışlarla, keyfi keder etrafı incelemeye koyuldular. Kumral ve uzun boylu olanı, geriye dönüp, başını yukarı doğru çevirdi, arka duvardaki el yapması tabloyu bir süre süzdü. Bundan doyumunu almış olacak ki, diğer duvarlara göz gezdirdi, ilgisini çekecek bir şey bulamadı. Gözü, komiserin masasındaki büyük boy

deftere ilişti. Boynunu hafif yan bükerek, göz ucuyla okumaya çalıştı. Öbürü, "İşin yok mu?" dercesine, bir dirsek darbesiyle dürttü onu. Koridordan, yeniden gürültü ve ayak sesleri duyulmaya başladı. Deftere göz gezdirmekte olan, çabucak toparlandı, bir iki adımda eski bulunduğu yerdeki konumunu aldı. Kendilerine çeki düzen vererek, merasim havasındaki eski hallerine geri döndüler.

En önde, siyah meşin ceketli polis içeri girdi. Elinde üç tane plastik torba tutuyordu. Arkasından diğerleri ve en sonda da komiser yardımcısı… Islak saçlarından süzülen damlalar, siyah meşin ceketinden kayarak beton zemine düşüyordu. Elindekileri, masanın üzerine vurur gibi bıraktı. Torbalar önce üst üste bir süre durdu, sonra yavaş yavaş dengesini kaybederek yana doğru devrildi.

Komiser yardımcısı hırsından köpürüyordu;

"Anasını ...tiklerimin leşleri, geberecek başka yer bulamamışlar sanki!"

Söylene söylene komiserin masasına oturdu. Birden, gözleri masanın üzerindeki plastik torbalara takıldı, yüzü buruş buruş oldu.

"*Koyacak yer bulamadınız mı bunları be?!*" diye hiddetle bağırdı. *"Kaldırın çabuk şunları masadan!"*

Herkes birbirine baktı, bir sessizlik oldu, hiç kimseden tık çıkmadı, bir hareket belirtisi bile görülmedi. Tam bu sırada, dışarıda zınk diye duran bir arabanın sesi işitildi. Sarışın, sivri burunlu polis, parmağı burnunda, başını pencereden dışarı uzatarak konuştu;

"Komiser geliyor!"

Komiser yardımcısı yavaşça oturduğu yerden kalktı, yandaki masaya geçti. Kapı hızla açıldı, omzunda pırpır ve yıldızları, açık alnı, iri cüssesiyle komiser içeri daldı. Bir hamlede masasına yöneldi, koltuğuna oturuverdi.

"*Ne zaman geldi, nerede?*" diye telaşla sordu.

Odadakilerin suskun bakışları, masanın üzerindeki plastik torbalara yönelince, komiserin gözleri, gayri ihtiyari torbalara doğru

kaydı. Torbaların kendisine dönük, yarı açılmış ağızlarından ıslak, kırmızı-beyaz şeyleri görünce, tiksintiyle karışık, öğürtü gibi garip bir ses tonuyla bağırdı nokta ve büyük harf ani bir hareketle, elinin tersiyle torbaları itiverdi.

Etajerin üzerindeki polis telsizi, kulakları yırtarcasına bir kez daha tükürür gibi şarlayıverdi odanın içerisine. Komiserin, elinin tersiyle ittiği torbalar bir kaç adım ileriye, yere savruldu. Torbaların ikisi, köşede beklemekte olan polis memurunun dizlerine çarptı, içerisindekiler yerlere ve polisin ayaklarına saçıldı. Ayak bileklerinin hemen üzerinde, vıcık vıcık, kırmızı pelte halinde şeyleri gören memur, öğürür gibi bir çığlık attı, havaya zıpladı, ayaklarını panik halinde ileri geri salladı. Odadaki polisler, heyecanla sağa sola kaçıştılar. Savrulan torbalardan, kanlı bez parçaları odanın ortasına dağıldı; dantelleri koyu kırmızıya boyanmış delik deşik kadın iç çamaşırları, lime lime olmuş fanilalar, bir kaç çorap ve sanki üzerine parça parça etler yapışmış, mavi beyaz çizgileri güçlükle seçilen, nevresime benzer büyük bir bez parçası...

Herkes, kaçıştığı köşede bir süre öylece bekledi; kimisi burnunu tuttu, yüzünü buruşturdu; kimisi tiksintiyle gözlerini kapadı. Arkasını dönenler oldu. Komiser,

"*Nerede bu Hüseyin?*" diye avazı çıktığı kadar bağırdı, "*çabuk kaldırın şunları! Çabuk!*"

Bir yandan da yerdeki çamaşırlara doğru okkalı bir tükürük savurdu. Kimsenin oralı olmadığını görünce, siyah meşin ceketli olana doğru dönerek bir daha kükredi;

"*Ne bakıyorsunuz, ben mi kaldırayım yani!?*"

Meşin ceketli memur, ekşi bir yüz ifadesiyle, istemeye istemeye ileri çıktı. Başını yana doğru çevirdi, yere bakmamaya çalışarak, ayakkabılarının ucuyla yerdeki kanlı bez parçalarını toparlamaya çalıştı. Ayağıyla, ıslak pelte halindeki çamaşırları iteledikçe, beyaz çamaşırlar üzerindeki henüz pıhtılaşmamış kanlar, iyiden iyiye yerlere bulaştı, beton zeminde çizgi çizgi, yay şeklinde izler oluştu. Yeteri kadar bir araya getirdiğine inanmış olacak ki etrafına bakın-

dı, yandaki masaya seğirtti, üzerindeki kalemlerden birisini aldı. Sağ eliyle torbalardan birinin ağzını araladı, diğer elinde tuttuğu kalemi bir çubuk gibi kullanarak, yerdeki bez yığınını torbanın içine doğru sokuşturmaya çalıştı. Çoktandır burnunu karıştırmayı bırakmış olan sarışın polis, birden hiddetle ileri atıldı, kalemi elinden kaptığı gibi -kalem onun olmalıydı- sertçe geri yerine koydu. Başından beri konuşmalara hiç katılmayan bir diğeri,

"*O kalem artık kullanılmaz!*" diye konuştu.

Sarışın olanı, kızarmış gözlerini iyice açtı, bir meslektaşına, bir de masanın üzerindeki kaleme baktı, ardından kalemi kaptığı gibi kapının arkasındaki çöp tenekesine fırlatıverdi. Meşin ceketli olanı, ekşi bir yüz ifadesiyle odanın ortasında duruyordu. Birden iç çeker gibi hık'ladı, yüzü önce kızardı, sonra sapsarı bir renk aldı. Ellerini karnına götürdü, öğürmeye başladı. Arkasından iki büklüm odadan dışarı fırladı. Çıkarken omzunu hızla kapının pervazına çarptı, az kalsın düşüyordu. Koridorun sağ yanındaki lavabodan şiddetli öğürtü sesleri geldi. Ardı ardına çekilen sifon gürültüsü, akan su şarıltılarına karışarak bir süre daha duyulmaya devam etti...

Odaya kesif bir kan kokusu yayılmıştı. Yeni telsiz şarlamalarına boğuldu içerisi. Komiser, elinin içiyle masaya kuvvetlice vurarak ayağa kalktı. Burnunu bir mendille kapatmıştı.

"*Belanızı versin!*" dedi, "*kocaman adamlarsınız, şunları toplayacak biri yok mu içinizde?..*"

Odada kısa bir sessizlik oldu... İfadeleri alınan iki kişi, bir süredir, pencere tarafındaki duvar dibinde, unutulmuş gibi ayakta öylece bekliyor, olanları şaşkın bakışlarla izliyorlardı. İkisi birden, önce komiserle, sonra da birbirleriyle göz göze geldiler. Kısa bir duraksamadan sonra, sanki sözleşmiş gibi ağır adımlarla ileri çıktılar. Yerlerdeki kanlı bez parçalarına, torbalara doğru eğildiler. Ağır inşaat işlerinde parçalanmış kocaman ve nasırlı parmaklarıyla tuttular yerdeki çamaşırları, sıcak ve sevecen dokunuşlarla topladılar; parçalanmış eşofmanları, delik deşik olmuş fanilaları, ince dantellerle işlenmiş, kanlı, pelte halindeki kadın iç çamaşırlarını,

çorapları, nevresimleri... Kocaman ve kemikli ellerinden hiç de beklenmeyecek bir özenle, okşar gibi tek tek katladılar, dikkatlice üst üste koydular. Birinin kenarlarından tuttuğu torbaların içine usulca yerleştirdiler. Sonra, kısa boylu olanı, üç torbayı aldı, evrak dolabının yanı başındaki boş sandalyenin üzerine yavaşça koydu. En üstteki torbanın üzerini, yumuşak bir el hareketiyle son bir kez sıvazladı. Döndü, ağır adımlarla geri çekilerek, duvar dibindeki yerini aldı.

Bütün bunlar olup biterken hiç kimse konuşmadı, çıt çıkmadı. Soğuk bir fırtına esti sanki içeride. Odaya, garip ama ağır bir gerginlik egemen oldu, sessiz bir gök gürültüsü gibi çoğaldı, çoğaldı, çoğaldı... Onların, tıpkı bir mim gösterisini andıran, çamaşırları toplarkenki rahat hareketleri dışında, her şey donmuş gibi öylece kalakaldı...

Yazıcı memur, açık kapıdan süratle içeri girdi. Elindeki nüfus cüzdanlarını ikisine doğru uzatarak,

"Sonunda bitirdim, imzalayın şunları, sonra gidebilirsiniz" dedi.

Cüzdanlarını acele etmeden ceplerine yerleştirdiler; uzatılan ifade tutanaklarına imzalarını attılar. Esmer ve kısa boylu olanı, kalçalarından torba gibi sarkan ceketinin, zaten ilikli olan düğmesini kalın parmaklarıyla yeniden ilikler gibi yaptı. Diğeri, renksiz orlon hırkasının iki ucunu çekiştirdi, bir araya getirmeye çalıştı. Gözleri, evrak dolabının yanındaki sandalyeye gayri ihtiyari son bir kez takıldı. Her ikisi birden, sefil ve pejmürde görünüşlerini arkalarına alıp çeneleri ileride, enselerinde buzdan bakışlar bırakarak koridorun sonundan sessizce süzülüp gittiler...

Büyük alt üst oluşların ve yeniden doğuşların en canlı tanığıydı hayat; bazen içine yuvarlandığımız göz gözü görmez karanlıkta yeni bir başkaldırıdan uzak, hataları ve yanılgılarından ders almaksızın umarsızca akıp gidiyordu... Bazense, her şeyin anlamını yitirdiğini sandığımız o son anda dahi, henüz soğumamış bir ateşin küllerinden doğan küçük bir kıvılcım, bu devasa karanlığı aydınlatacak görkemli bir ışığın habercisi olabiliyordu.

BU İŞYERİNDE GREV VAR!

Belki de özlediğimiz bir şeydi. Belki, kaybettiklerimize dair belleklerimizi tazelememize neden olacak küçük bir ipucu. Ya da, yanılgılarımızdan çıkartacağımız bir ders, unutulmaya yüz tutmuş nice şeylere dair bir sevinç işareti...

Sabahın, artık eskimeye yüz tutmuş o sonbahar aydınlığında, sararmış ağaç yaprakları arasından sızan güneşin ışınları, hiç alışık olmadığı üzere bir pankartı aydınlatıyordu;

"*Bu İşyerinde Grev Var!*"

Gülümsedi... Yılların artık çok geride bıraktığı, unutulmuş onca şeye dair bir şeylerin kımıldadığını hissetti birden içinde; henüz kaybolmamış umutlar, geçmişten geleceğe duyduğu, bir türlü bastırılamayan özlem ve henüz çıkılmamış yolculuklar… Eski, soluk sarı duvarlarıyla bahçe demirleri arkasına saklanmış Telefon Santralı binasının önünden geçerken, sessiz ve yürekten bir selam çaktı içinden. Belki duydular içerdekiler onu, belki duymadılar. Belki sessiz bir gülümsemeyle aldılar selamını. Belki de, grevde geçen bu ilk günün heyecanlı sohbetleri arasında, hiç fark edilmeden eridi gitti selamı…

Bu düşünceler içerisinde park etti arabasını yolun kenarına. Biraz önce, telefon santrali binasının önünden geçerken hissettiklerini hazmedebilmek için olsa gerek, aracının içinde bir süre bekledi. İşyerinin önünde, yoldan gelip geçenleri izledi. Aynı duyguları yaşayıp yaşamadıklarını merak etti. Herkes telaşlı telaşsız, kay-

gılı kaygısız cadde ve kaldırımlarda yürüyor, hep o birbirine benzeyen halleriyle bir yerlere yetişmeye çalışıyor gibiydiler. Bazıları için, olağanın dışında bir kaygıyla başlayan bu günden, onların payına düşen bir şeyler var mıydı acaba? Belki kiminin akrabası, kiminin çocuğu, kiminin komşusu grevle başlayan böyle bir günden kendi nasiplerine düşeni, şu ya da bu şekilde alacaklardı. Ya da, bütün bu olup bitenden habersiz, her günkü sıradan yaşantılarından farklı hiç bir şey hissetmeden, en olağan hallerini taşıyarak bu devasa metropolün kalabalık caddelerinde kaybolup gideceklerdi.

Sonunda, hep aynı düş gücünün eseri benzer kurgularla, içinde eksik kalmış bir şeyleri duyumsayarak girdi odasından içeri. Sorular peşini bırakmadı, ardı sıra geldi;

"Grevin ilk günü nasıl başlamıştı acaba?"

"İşyerine nasıl bir heyecanla gelmişlerdi?"

"Günü nasıl karşılamışlardı?"

"Aileleri nasıl yolcu etmişti onları?"

"Kahvaltı yapmışlar mıydı?"

"İşyerinde bir ihtiyaçları var mıydı?"

"Yalnız mıydılar?"

"Yürekleri tedirgin miydi?.."

"Yoksa yeni güne, yeni bir adım atarak kazançla çıkmayı umdukları bir mücadeleye girmenin gönül rahatlığı içinde miydiler?..."

***

Yol kenarına, sıra sıra dizilmiş çınar ağaçlarının, sararmış yaprakları arasından sızan sabahın ilk ışıkları ürkek ve tedirgindi. Bu tedirginlikten, içerde çalışanların, ya da grevin ilk gününe çalışmadan başlayanların paylarına düşen, kaygı dolu bir bekleyişten başka bir şey değildi. Güneş, dalga dalga yaydığı günün bu ilk ışıklarıyla sanki bir sonbahar sabahının serinliğini daha yenmeye çalışıyordu.

Yirmi beş yıldır ilk defa greve çıkılıyordu... İlk defa kendilerine sunulanın dışında, kendileri için bir şeyleri yaratmak istiyorlardı.

İlk defa, önlerine konulan bir şeyi kolayca kabul etmeden ona itiraz edecek, ilk defa söylenen bir şeyi duymazlıktan gelecek; çalışma yaşamları boyunca hep üretmek için kullandıkları bu aklı ve emeği, ilk defa üretmemek için kullanmayı deneyeceklerdi. Hayatlarında, belki de bir ilk olacak bu şeyin, o tarif edilmez heyecanı inceden inceye bütün bedenlerini sarmış, damarlarında bir uğultu gibi akan kan, bu serin sonbahar sabahında yüreklerinde adeta bir fırtınaya dönüşmüştü.

Belki birazdan bağıra çağıra çalacaktı telefonlar, arıza kaydı vereceklerdi bir bir. Belki yeni bir müşteri arayacak, günlerdir bir türlü gelmeyen servisten hesap soracaktı! Belki haftalardır bekleyen bir diğeri, yeni adresine telefon bağlantısının niye bir türlü yapılmadığını şikâyet edecekti. Belki bölge müdürü arayacak, belki tersleyecek, azarlayacaktı. Belki, greve çıktıkları bu ilk güne inat yağmur gibi yağacaktı telefonlar; arıza, bakım, şikâyet, ADSL diye...

Derken ilk telefon çaldı!.. Grevle başlayan bir günün mahmur ve ağırdan sessizliğini bozan ilk şeydi bu. Yan yana dizili santral kabinlerinin bulunduğu ve klima ile sürekli soğutulan santral odasının hemen yanında bulunan ön bürodaki masanın etrafında dört kişi oturuyordu. Gözlerindeki tedirgin bakışlarını, taze demlenmiş çaylarını fırtlarken, buruşmuş alınlarında saklamak ister gibi bir halleri vardı. Masada oturan dört işçi çalan telefon sesine önce aldırmadı, bakmadı bile. Telefonun ikinci çalışına da oralı olmadılar. Üst üste çalmaya devam eden ring sesi, sonunda birbirleriyle göz göze gelmelerine neden oldu. Gözlerindeki korkuyla karışık tedirginlik odadaki ağır havayla bütünleşti.

Bu kadar ısrarla telefonu çaldıran kimdi acaba? Belki amirleriydi! Belki arıza için kayıt bırakacak bir müşteri... Belki, kötü bir habere çalıyordu telefon; hiç beklenmedikleri dişli biri çıkacak, avazı çıktığı kadar bağıracaktı!.. Ne diyebilirlerdi ki, nasıl savunabilirlerdi kendilerini?.. Karşılarındaki öfkeyle bilenmiş haykırışlara ne karşılık verebilir, görevlerini neden yapmadıklarını nasıl açıklayabilirlerdi?..

İçlerindeki korkuyla karışık tedirginlik duygusunun yerini belli belirsiz bir pişmanlık duygusu alıverdi birden. Niye çıkmışlardı ki bu greve! Yıllardır ekmeğini yedikleri bu devlet kapısında, şimdi niye bu kadar umarsız oturuyorlardı? Yıllardır böyle gelmiş ve böyle kurulmuş bir düzeni birdenbire nasıl değiştireceklerdi? Greve katılmak da nereden çıkmıştı böyle? Karısı bile söylemişti bunu… Yoksa yanlış mı yapmışlardı? Yanılmışlar mıydı yoksa? Bu kadar işsizin olduğu koşullarda, çalışıyor olmaları bile önemli bir şanstı aslında. Buna şükür etmeleri gerekmez miydi? Biraz kayıpları olsaydı, ne olurdu sanki? Üç lokma daha azalmış olsaydı sofralarından, ne çıkardı bundan...

Telefon acı acı çalmaya devam ediyor, caddeden geçen arabaların gürültüleri bir uğultu halinde açık pencereden inadınaymış gibi içeri doluyor, korna sesleri adeta bir protestoya dönüşüyordu. Israrla çalmaya devam eden telefonun kulakları tırmalayan sesi giderek daha da büyüyordu...

Dört işçi yeniden göz göze geldiler. Derken, içlerinden bir tanesi yavaşça doğruldu, ürkek adımlarla telefona doğru isteksizce yürüdü. İşiteceği ilk azar cümlesine karşı, sanki içinden bir hazırlık yapıyor gibiydi. Eli telefona ilk defa bu kadar ağır uzandı, ahizeyi yavaşça kaldırdı. Titrek bir sesle;

"Buyurun, Esenkent Santralı" dedi..

Karşıdaki ses,

"Hüseyin beyle görüşmek istemiştim" dedi.

Santral görevlisi, korkarak ve yavaş sesle,

"Efendim bu gün grevdeyiz" diye yanıt verdi.

Telefonun öbür tarafından, gayet yumuşak ve sevecen bir ses tonuyla tek bir cümle akıverdi kulağına;

"Greviniz kutlu olsun arkadaşlar. Başarılar dilemek için aramıştım."

Afalladı... Birdenbire, yüreğine doğru sıcacık bir kütlenin hücum ettiğini hissetti. Gözleri kararır gibi oldu, başı döndü, boğazı düğümlendi. Yutkunmaya çalıştı, başaramadı. İçinde, biraz önce

hissettiği korkuyla karışık kaygılara dair duygudan eser kalmamıştı. Gözlerine, yıllardır unutulmuş ve sanki hasreti olduğu şeylere dair bir sevinç ışıltı gelip yerleşti.

"Teşekkür ederim efendim, sağ olun" diyebildi ancak.

Arkasına dönmeden bir süre öylece kalakaldı. Ahizeyi ne zaman yerine koyduğunu fark etmedi bile. Kendini toparladığında, geriye arkadaşlarına doğru döndü, birkaç adım attı. Masadaki üç işçiden başka, sanki odanın bütün eşyaları susmuş ona bakıyordu. Yanlarına geldiğinde, yutkundu, öksürür gibi yaptı. Yılların yıprattığı yüzündeki o derin izlerden aşağıya doğru ağır ağır süzülen iki damla gözyaşını saklayamadı...

***

Aramakla iyi etmişti. İçerisinde hissettiği o büyük boşluğu, bir parça olsun gidermiş olmanın rahatlığını duydu yüreğinde. Sabahın, o taptaze ve yeni bir güne hazırlanan bütün ışıklarını odasına dolmuş gibi hissetti. Gözleri aydınlandı. Yüreği, sıcacık ve ekmek tazeliğinde akan bir şeyleri fısıldıyordu sanki. Ekrandaki kendi siluetini şöyle bir süzdü. Elleri kendiliğinden uzanıverdi klavyeye. Bilgisayar, internet, elektronik posta… Takırdayan tuşların sesleri bozdu odanın sessizliğini; birden cümlelere dökülüverdi tek tek sözcükler, ışık hızıyla dağıldı dört bir yana;

"Haydi, bir selam da siz söyleyin onlara, belki duyarlar..."

Sözler hiç bu kadar dokunaklı ve manidar değillerdi. Aşk denilen şey, hayatın kendisi kadar kutsal ve bir o kadar bilinmezdi. Ne zaman ki gücünü havadan, sudan ve topraktan alan hayata dair o dayanılmaz özlem bitti, aşk da, insan ruhunun derinliklerinde yavaş yavaş can çekişen o son umut kıpırtısı gibi sönüp gitti.

YAĞMUR SAÇLI GECE

Geceydi ve yağmur yağıyordu. Şehrin kenar semtlerine sokulmuş apartmanların tek tük pencereleri, sarı ve beyaza boyanmış ışıklarıyla geceye göz kırpıyordu. Pencerelerin buğulanmış camlarından sızan cansız ışıklar, sönmeye yüz tutmuş eski zaman kandillerini andırıyordu.

Kahrolası yağmur, her geliyorum dediğinde aynı şey oluyordu. Kaç gündür kapandığı İstanbul'un bu mütevazı semtindeki evinin küçük odasından dışarı çıkmamıştı. Güneş, aralıksız yağan yağmurdan fırsatını bulup o sıcak ve sevecen yüzünü insanlara bir türlü gösteremiyordu.

Öbek öbek siyah bulutların toplandığı ufukta, şimşek ve gök gürültüleri arasında yağmur, ilk damlalarını toprağa bırakmadan evvel, onun ruh halindeki ilk belirgin değişiklik başlıyordu. Yüreği hızlı hızlı atıyor, yüzünün rengi değişiyor, iri bal damlası gözlerine ne idüğü belirsiz garip bir tedirginlik gelip oturuyordu. Kimselere açıklayamadığı tarifi zor, korkuyla karışık bu tedirginlik halini yağmur dinene kadar da üstünden bir türlü atamıyordu. Bulutların yağmur yüklü zamanlarındaki onun bu sinirli ve gergin hali herkes tarafından hemen fark ediliyordu. Arkadaşları, içine kapandığı bu gergin dönemlerini çok iyi bildiklerinden ona hiç soru sormuyor, durumuyla pek oralı gibi gözükmüyorlardı. Çoğunlukla, onu kendi halinde bırakmayı tercih ediyorlardı. Olağan zamanlarda, aile ve iş çevresinde normal karşılanan kimi uyumsuzlukları elbette oluyordu. Ancak, zaman zaman ortaya çıkan ve üstesinden gelinebilecek

parlamaların dışında bir şeydi bu. İçten içe biriken fırtınalı bir yaşamın onda oluşturduğu duyarlılıklar bilinmeseydi, durum daha farklı olabilirdi.

Böyle havalarda o, derhal eve kapanıyor, odaların perdelerini çekiyor, dış dünyayla olan bütün iletişimini kesiyordu. Kimseyle görüşmek istemediği ve tümüyle kendi kabuğuna çekildiği bu anları, adeta bir matem havasında geçiyordu. Yağmur dinip de, yüreğindeki korku dolu tedirginlik sona erene dek derin bir sessizliğe gömülüyordu.

Sağanak halindeki yağmurun pencereleri döven sesi bile onu rahatsız ediyordu. Bu yüzden, yağmurun yağış yönüne bağlı olarak, sesin daha az duyulacağı, ya da hiç duyulmayacağı iç odalardan birinde oturmayı yeğliyordu. Yağmurun her yağışında, içinde bir yerlere gelip çöreklenen ve yağmur sona erinceye kadar da bir türlü gitmek bilmeyen bu iç sıkıntısını bir türlü yenemiyordu. Günlerini ve gecelerini adeta bir kâbusa çeviren, yüreğinin, korku ve derin kaygılarla alt üst olduğu bu anlar ona, bitmek tükenmek bilmez bir işkence gibi geliyordu.

***

İşte, yine böyle bir gündü, evine kapanmıştı. Kim bilir, gün yüzüne hasretlik bu sefer ne kadar sürecekti. Hiçbir şey yapmadan beklemek, yüreğindeki ağırlığı daha da çekilmez kılıyordu. Her seferinde olduğu gibi, iç sıkıntısını bastıracak bir şeyler aradı, bulamadı. Ayağa kalktı, odayla hol arasında gezindi, salondaki aynada korkuya bulanmış yüzündeki iri cam küresi gözleriyle göz göze geldi. Döndü, masanın hemen yanı başındaki sandalyeye çöktü, avurtlarını avuçları içerisine aldı, uzak bir noktaya bakıp dalar gibi öylece bekledi…

Kaç zamandır hep aynı şeyi düşünüyordu. Defalardır karar vermeye çalışıp da eşiğini bir türlü aşamadığı o kırılma anına bir kez daha yaklaştığını hissetti. İçinde, sanki patlamaya hazır bir şeyleri zoraki tutuyor gibiydi. Olmakla olmamak arasında gidip gelen; nefes almakla almamak, görmekle görmemek, farkına varmakla varmamak arasındaki bir sonun başlangıcıydı sanki bu..

Sonunda kararını verdi; yıllardır yüreğinin derinliklerinde sessiz sedasız taşıdığı bu ölümcül suskunluğu bozacaktı. Ayağa kalktı, antreye doğru yürüdü. İçindeki korkuya bulanmış tedirginlik de kendisiyle birlikte geldi. Parkasını giydi, düğmelerini ilikledi; adımları önceden ezberlenmiş gibiydi. Sırt çantasını aldı, evin dış kapısında bir anlık tereddütle durdu. Aklındaki kararlılıkla, yüreğindeki heyecanın çarpışmasına bir kez daha kulak kabarttı. Sonunda bilince çıkarmayı başardığı kararlılık, bedenini titreten heyecana galip geldi. Kendini, sokak lambalarının ışıkları altında, tel tel süzülen yağmur saçlı bir gecenin kollarında buluverdi…

Korkusunun azaldığını hissetti, şaşırdı. Sağanak halinde yağan yağmurun ıslattığı bedeni, arada bir hafifçe titriyordu. Rüzgârın savurduğu haki renkli parkasının etekleri bacaklarına dolanıyor, yüzünü bir kamçı gibi yalayan yağmur tanelerinin serinliği altında giderek kendini daha rahat hissediyordu. Yürürken, göğsüyle gecenin karanlığını kucaklar gibiydi.

Kendini, Hasanpaşa dolmuşlarının birinde otururken buldu. Koltukta başını cama yaslamış, hiç alışık olmadığı şekilde eski anıların izini sürmeye çalışıyordu. Dışarıda, kesintisiz yağmaya devam eden yağmurun cama vururken çıkardığı sesler, onu maziye yapmaya çalıştığı tereddütlü yolculuğa davet eder gibiydi.

***

Yağmurun, bardaktan boşanırcasına yağdığı zifiri karanlık bir gecede doğmuştu. Annesi, "yağmur saçlı bir gece" diyordu o günü anlatırken. Karakoçan'ın bir dağ köyünde, yağmur seslerinin damları dövdüğü bir gecede dünyaya gelmişti; karnı burnunda annesi, dışarıdaki işlerini bitirir bitirmez ağılın kapısını kapamış ve koşar adım eve dönmüştü. Ağıl ile ev arasındaki kısa mesafede, sicim gibi boşalan yağmurun ıslattığı siyahi saçları tel tel yüzüne yapışmıştı. Güçlükle kendini içeri attığında, belinden ve kasıklarından aniden tutan sancı, doğmaya hazır Can'ın müjdecisi olmuştu bile. Dudaklarındaki yağmurun kokusu geçip,

saçlarının ıslaklığı henüz kurumadan, hemen oracıkta doğuruvermişti. Doğumundan kısa süre sonra fark etmişti; oğlunun cihan parçası, bal rengi gözlerinin güzelliğini. Öylesine güzeldiler ki, billur bir ay ışığı sızıyordu sanki bakışlarından. Adını Can koymuşlardı. Yıllarca, annesinin kollarında, masalımsı ninniler eşliğinde, yağmur saçlı bir gecenin kollarında nasıl dünyaya geldiğini dinleyip durmuştu. Kulaklarındaki bu mistik anlatım, hafızasında, çoğu zaman masalla gerçeğin birbirine karıştığı bulanık bir anı olarak yer etmişti.

***

Dolmuştan indiğinde, etrafına şöyle bir bakındı. Hasanpaşa'nın, eski zamanlarından kalma daracık sokakları karanlık ve ıssızdı. Semtin havasından, yollarından, kaldırımlarından sanki insanın üzerine bulaşan kirli bir ıslaklık akıyordu. Havada, sokaklarından el etek çekilmiş bir kentin, arada bir köpek havlamalarıyla bozulan iç karartıcı ağırlığı vardı. Tek tük geçen araba seslerinin uğultusu bölüyordu zaman zaman geceyi.

Yola çıktığından beri kaybolan içindeki o korku dolu tedirginliğin yeniden depreştiğini hissetti. Kaldırım boyunca yürüdü. Bir yandan, içinde giderek büyümeye başlayan korkuyu yenmeye çalışıyor, bir yandan da gözleriyle yolun karşı tarafındaki binaları süzüyordu. Aradığı şeyi bulmuş gibi birden durdu! Gözleri dört katlı, tanıdık eski binaya çakılı kaldı… Yoldan geçen bir aracın farları yüzünü aydınlattı. Dört katlı eski binanın görüntüsü, bal rengi gözlerinin içinde silik bir gölge gibi parladı. Göğsü, eski bir zamanın karanlık dehlizlerinde unutulan bir anının işaretleriyle hızlı hızlı çarpmaya başladı. Kimselere açıklayamadığı bir ağrı, eşine az rastlanır bir ıstırap ve dinmeyen bir acının işaretleriydi bunlar. Yüreğinin derinliklerinde yer etmiş eski bir resmin parçaları, hafızasından sökün ederek gözlerinde bir araya gelmeye çalıştı. Üzerinde durduğu kaldırımın kenarında, hemen arkasındaki ağacın kurumuş dalları altına doğru birkaç adım attı. Bu şekilde, saatlerdir sicim gibi yağan yağmurun şiddetinden biraz olsun korunmuş olacaktı.

Buraya niye geldiğini bilmiyordu. Günlerini ve gecelerini kâbusa çeviren, yüreğini anlaşılmaz bir şekilde korku dolu bir kötümserlikle alt üst eden o lanet olası duygunun eseri miydi bu!.. Yoksa, kabullenilmesi zor bir gerçeğin onu sürüklediği, ıstırap dolu girdaptan kurtulma çabası mı? Zamanın, yalnızca ve yalnız bir anına ait, acımasız karanlığıyla yüzleşmek isteği miydi yoksa onu buralara kadar sürükleyen...

Bu düşünceler arasında, birdenbire kendini, on altı yıl öncesinin karanlık bir labirente benzeyen gecesinde buluverdi:

1991 yılı Mayıs ayının on dokuzuydu. Güneş, arada bir görünen bulutların ardından, bahara yakışır bir cömertlikle şehri ısıtıyordu. Gülcihan, dokuz yaşındaki oğlu Can'ı öğlen saatlerinde kardeşine bırakmış ve akşama alacağını söylemişti. Can, bütün gününü orada geçirmiş, akşama eve dönen annesiyle birlikte teyzesinin ısrarını kıramayarak yemeğe kalmışlardı. Giderek bozmakta olan havanın hiç farkında bile olmamışlardı. Dönmeye karar verdiklerinde hafiften çiseleyen yağmur, yerini çoktan şiddetli bir sağanağa bırakmıştı bile.

Çocukluğundan beri severdi bu yağmurlu havaları. Camdan dışarı bakmakta olan Can, sevinçli bir telaşla başını annesine çevirerek;

"*Bak, anne*" demişti, "*yağmur saçlı gece*!"

Yağmurun ne zaman dineceğini kestiremeyen annesi, daha fazla beklemeden Can'la birlikte kendilerini gecenin yağmurlu karanlığına bırakıvermişlerdi. Her zaman yaptıkları gibi yağmurda ıslanmayı eğlenceye dönüştürerek dolmuşa binmiş, indiklerinde yağmur saçlı gecenin koynunda şen şakrak gülüşlerle türlü oyunlar oynayarak yolu tüketmişlerdi. Kendilerini, Hasanpaşa'nın daracık sokağındaki evlerine attıklarında, akşamın geç bir vaktiydi.

Apartman girişinde, heyecanlarını güçlükle bastırarak kendilerini içeri bırakıverdiler. İlk bakışta, görünürde kimsecikler yok gibiydi. Bir süredir evlerinde kalan misafirleri salonun arkasındaki

balkonlu küçük odada çalışıyor olmalıydı. Can, salonun başından seslenerek,

"*Biz geldiiiik*" dedi.

İçerden, "*Hoş geldiniiiiiz*" diyen bir erkek sesi aynı şekilde karşılık verdi.

Can, misafirin olduğu odaya hamle yapmak istedi, annesi onu durdurdu;

"*Önce kurulanman gerekiyor*" dedi, "*hem üstelik geç oldu, İbrahim amcanı rahatsız etmemelisin*"

Annesi, Can'ın üstünü değiştirdi, saçlarını kuruladı. Kurulanma ve giyinme faslı biter bitmez Can doğrudan balkonlu odaya koştu, kapıyı yavaşça aralayarak başını içeri uzattı.

İbrahim, masa lambasının aydınlattığı yüzüne kondurduğu, sevimli bir gülücükle karşılık verdi;

"*Merhaba ama geciktiniz, artık oyun oynayamayız*"

Can, sessiz adımlarla içeri süzüldü, çalışma masasının dibine kadar sokuldu. Masada üst üste duran kitapların üzerinden başını uzatarak,

"*Ne yazıyorsun*" diye sordu

İbrahim, "*Bildiri*" dedi kısaca…

"*Bildiri ne demek?*"

İbrahim başını kaldırmadan,

"*İnsanlara, önemli şeyleri anlatmak ve bazı konularda çağrı yapmak için yazılan yazı*" diye yanıtladı.

Can'ın bırakmaya niyeti yoktu,

"*Kim okuyacak bildiriyi*" diye sordu.

İbrahim, yazıdan kaldırdığı sevimli gözleriyle Can'ı şöyle bir süzdü, gülümseyerek, "*İşçiler ve halk okuyacak*" dedi.

Can, burnu hizasındaki kitapları aşağıdan yukarı doğru süzerek,

"B*unların hepsini okudun mu?*" diye devam etti.

İbrahim'in yanıtını beklemeden kitap yığınının en üstündeki kalın kitabı el çabukluğuyla kaptı ve,

"*Bu benim!*" dedi…

Sonra, elindeki kitabın adını mırıldandı;

"*İşçi Sınıfı Sendikalar ve 15-16 Haziran*"

İbrahim gülerek, "*o kitap sana göre değil*" dedi. "*Ama senin için kitapçıdan güzel çocuk kitapları alabilirim*"

Can'ın, masa lambasının aydınlığında, gözlerinden ışıl ışıl parlayan sevinç bütün yüzüne yayıldı,

"*Söz mü?*" dedi.

İbrahim gözleriyle "Söz" anlamında onay verdi.

Can bir sevinç çığlığı atarak annesine seslendi,

"*Anne, İbrahim amcam bana kitap alacak!*"

Annesi, geç olduğunu, misafirlerini rahat bırakması gerektiğini söyleyerek onu çağırdı. Yanına gelen Can'ı her gece yaptığı gibi gözlerinden öptü. Eğildi, dizlerinin üzerine çömelerek onun, kocaman cam gibi gözlerinden yansıyan kendi suretine baktı. Bunu hep yapardı; oğlunun, yuvalarında sihirli birer küre gibi duran bal damlası gözlerine bakar, bu parlak ve sihirli kürelerdeki kendi aksini hayran hayran seyrederdi.

Annesi,

"*Hadi bakalım, şimdi yatmaya*" diyerek Can'ı odasına gönderdi.

***

Ne güzel bir gün geçirmişti. Teyzesiyle olmak hep mutlu ederdi onu. Birlikte çocuk parkına gitmişler, sevdiği bademli dondurmadan yemiş, üstüne de güzel bir akşam yemeği ziyafeti çekmişlerdi. Gecenin karanlığında, annesiyle yaptığı oyunlu, eğlenceli geri dönüş yolculuğuna ise diyecek yoktu. Yoldaki neşelerini, apartmana koşarak girişlerini, heyecanla kovalamaca oynayışlarını düşündü.. En son, annesinin onu kovalarken, yağmur saçlı gecedeki yüzünü gözlerinin önüne getirerek derin bir uykuya daldı…

Gülcihan, ortalığa şöyle bir çeki düzen verip, mutfakta biriken bulaşıkları yıkadıktan sonra Can'ın odasına sessizce süzüldü, uyuyup uyumadığını baktı. Çoktan derin bir uykunun yumuşak kollarına bırakmıştı bile kendini. Eğildi, saçlarını okşadı ve alnından öptü. Üzerindeki pikeyi düzeltti, odasının kapısını usulca kapatarak dışarı çıktı.

Vakit oldukça geçti. Gülcihan, misafirine ocakta demlenmeye bıraktığı taze çayı götürdü, birlikte çay içtiler, biraz hoş beş ettikten sonra, başka bir ihtiyacı olup olmadığını sordu, iyi geceler diledi. Salonun ışığını kapatarak odasına çekildi. Tam yatağa girecekti ki durdu, geri dönüp salonun loş karanlığında pencereye doğru yürüdü. İçinde duyduğu garip bir tedirginlikle perdeyi araladı, sicim gibi yağmakta olan yağmurun göle çevirdiği sokağı boş gözlerle bir süre süzdü. Kapının kilidini kontrol etti, yeniden odasına döndü.

Hemen uyuyamadı. Birkaç kez sağa sola döndü. Gündüz neler yaptığını düşündü. Bir süre sonra, durduk yerde gelip içine yerleşen tuhaf tedirginliğin kollarından kendini yavaş yavaş sıyırarak derin bir uykuya daldı.

***

Dört katlı apartmanın odalarındaki son ışıklar da sönüp ev tam bir karanlığa gömüldüğü sırada, sokağın karşısındaki apartmanın ikinci katındaki bir perde hafifçe aralandı. Karanlık bir çift göz, duvarları yeşil badanalı karşı binanın üzerinde dolandı. Bir ses fısıltıyla,

"*Başka gelen olmayacak galiba*" dedi.

İçerisi birden hareketlendi. Odayı dolduranların sıcak nefesleri, iri ve ağır bedenlerden çıkan ter kokularına karıştı. Koşar adım yürüyen gövdelerin birbirine sürtünürken çıkardığı sesler evin boş duvarlarında yankılandı. Gecenin, ürpertici sessizliğinde apartmandan boşalan karanlık gölgeler, kesintisizce yağan yağmurun altında karşı binaya doğru birer birer aktı. Dört katlı binanın bulunduğu sokağa puslu bir karanlık hakimdi, yağmur durur gibi oldu, gecenin tüm sesleri bir anda çürüdü.

Apartmanın merdiven boşluklarında, ani bir gümbürtüyle, metal menteşelerinden parçalanarak kırılan bir kapının tok sesi yankılandı. Hemen ardından, evin balkon tarafından kulakları tırmalayan bir silah cayırtısı… Devrilen eşyalar, silahların mekanizmalarının çekilirkenki metalik sesleri, öfkeli insan bağırışları, ne idüğü anlaşılmayan naralar, feryatlar birbirine karıştı…

Can, uykusundan korkuyla fırlamış, kendine ait oda kapısının önünde, ayakta, şaşkınlıkla öylece bakıyordu. Can'ın korkuyla büyümüş bal rengi cam küresi gözlerinde, yerde yan yatarken, başına silah dayanmış halde annesinin görüntüsü yansıyordu.

Gülcihan, kulağının arkasında bir silah namlusu, tel tel saçları ve yüzünün yarısı yere yapışmış, omzuna ezercesine bastıran ayakların ağırlığı altında,

"*Oğlum korkma, babana haber ver!*" diye seslendi.

Sonra, sesini iyice kısıp kelimeleri öfkeyle dişleyerek, başucundakilere,

"*Hiç değilse çocuğun önünde yapmayın!*" diye çıkıştı...

Can, birdenbire kendini, elleri silahlı bir grup adamın arasında, önünde polis araçlarının olduğu apartman kapısının çıkışındaki kaldırımda buluverdi. Yüzündeki renklerin sürekli olarak maviden kırmızıya dönüştüğü bir anda kulaklarına, kısa ama tırmalayan bir cayırtı daha doldu!.. Salonun içindeki hemen her şey Can'ın korkudan dehşetle büyümüş çocuk gözlerine püskürdü; elleri silahlı kalabalık güruh, kanlar içinde kalmış oda, balkon tarafındaki odanın delik deşik olmuş duvarları; devrilmiş saksılar, yan yatmış bir masa, oraya buraya dağılmış kitaplar, kırılmış çay bardakları, kıvrım kıvrım toplanmış kilim… Odadaki her şey, bir film karesinin matlaşmış donuk bir sureti gibi, Can'ın sihirli iki cam küreyi andıran gözlerine doğru hücum etti. Bakışları buğulandı, gözleri karardı, başı döndü; gördüklerinin tamamı ters yüz oldu… Evin içindeki eşyalar, Can'ın gözlerinin önünde birer birer savruldu, parçalandı. Telsizlerin öfkeyle kükreyen sesleri kulaklarında derin bir uğultuyla eriyip kayboldu. Vücudu, sanki zifiri karanlık bir

girdap tarafından uçsuz bucaksız bir sonsuzluğa doğru çekiliyor gibi gerildi, titredi. Odanın içindeki hemen her şey, zamanın yalnızca ve yalnız bir anına ait acımasız karanlığında, sihirli iki cam kürenin derinliklerinde kaybolmak üzere binlerce parçacığa ayrıldı. Araçların, kırmızıdan maviye durmaksızın değişen tepe lambalarının ürkütücü sessizliği altında, yağmur saçlı bir gecenin kanla ve barutla yıkanan yüzü Can'ın bal damlası gözlerine doldu, taştı…

***

Geceydi ve yağmur yağıyordu. Gündüzleri araç trafiğinden tıklım tıklım olan Hasanpaşa'dan Altıyol'a çıkan cadde ıssızdı. Aradan tam on altı yıl geçmişti. Yıllar öncesinin anılar dehlizindeki bir gecenin kandan, acıdan ve ihanetten ibaret yüzü, yeniden gözlerinin önündeydi sanki. Acının belleğinde saklı kalmış bir gecenin, hafızasının derinliklerinden sökün ederek gelen soğuk ve ürpertici elleri, sanki Can'ın bedeninde yeniden geziniyor gibiydi. İnce ve yeni bilevlenmiş bir bıçak gibi yağan yağmur, vücudunun binlerce noktasına keskin bir kılıç gibi saplanıyor, bedeninin her yerini sanki binlerce parçaya ayırıyordu.

Dibinde saklanır gibi beklediği ağacın, kurumuş dallarından süzülen yağmur damlaları altında sırılsıklam olmuştu. Vücudundan boşalan terin buğuları buram buram her yanını sarmış, haki renkli parkasının içinde ıslanmadık bir parça yer bile kalmamıştı. Ne kadar zamandır orada olduğunu unutmuş, göğsünde ateşten bir kasırgayı taşır gibi öylece bekliyordu. Eski bir sokak lambasının soluk benizli ışıkları altında mermer bir heykeli andıran yüzü, yoldan seyrek olarak geçen araçların parıldayan farlarında bir sönüp bir aydınlanıyordu.

Derin bir nefes aldı... Duldasına sığındığı kuru ağaç gövdesinin altından iki adımda sıyrıldı. Arkasını döndü, kaldırımın hemen sonundaki parke taşlarla döşenmiş daracık sokağın içine doğru yürüdü. Yüzünü gecenin ıslak serinliğine gömdü; dudaklarında yağmur kokusu, şakaklarında ter, bakışlarında şifreli çığlıklar taşıyarak yağmur saçlı gecenin karanlığında gözden kayboldu…

Tanrıların, topraklarına yüzyıllar boyunca acıyı, nefreti ve kini zerk ettikleri bu coğrafyada hayat, gizemli bir yolculuk gibi serüvenden serüvene akıp gidiyordu. Dehşetengiz bir şekilde önüne çıkan her şeyi yakıp yıkarak ilerliyorken bile hayat, gerçek anlamını büyük olanın gösterişli dünyasından değil, küçük ve önemsiz görünenin esrarengiz ayrıntılarından alıyordu...

SESSİZDİ ORANIN ÇIĞLIKLARI

Su almak için dere kenarına inmişti. Köyün içindeki çeşme kuruyalı beri, hep alışageldiği bir şeydi bu. Güneş, öğleden sonrasının kavurucu ışıklarından kurtulup, ufuktaki dağların üzerinden batmaya henüz bir karış varken, elindeki işi bırakır, omuzluğun uçlarına iki boş kovayı iliştirerek yola koyulurdu. Bu, acının ve hüznün hiç eksik olmadığı böyle bir coğrafyanın ona vermiş olduğu bir görevdi. Su taşımak, terk edilmiş gibi duran ve bir dağın eteklerine sığınmış, zamanın ve kimsesizliğin yıpratıcı etkisine olanca gücüyle direnmeye çalışan köyün, duvarları yer yer yıkılmaya yüz tutmuş birkaç gözeden ibaret evinin en vazgeçilmez işiydi.

Nasıl vazgeçilebilirdi ki? Su, hayat demekti; tıpkı hava gibi, onsuz hiçbir şey olmazdı. Her şeyden vazgeçilebilirdi ama sudan asla! Kışın olsaydı neyse; doğanın bu mevsimde bolca bahşettiği kar, onlara ihtiyaç duyduğu suyu en cömert bir şekilde zaten sunuyordu. Ancak, karın hiç eksik olmadığı bütün kış mevsimi ile eski bir pınardan yapılma çeşmenin henüz suyunu esirgemediği baharın ilk ayları dışında, hayatın önüne koyduğu savsaklanması olanaksız bir görevdi bu.

Vadinin daha yukarılarından, belki de yüzyıllardan beri oluk oluk fışkırarak akan gözelerin oluşturduğu dereye iner, yanında getirdiği kovalara buz gibi suyu doldurarak gerisin geri evin yolunu tutardı. Bu arada, yanında getirdiği kap kacağı el çabukluğuyla yıkar, böylece eve taşıdığı sudan bir miktar daha tasarruf etmiş olurdu.

Köyden dereye iniş ve geri dönüş, yolun bu kadar uzun ve zah-

metli olmasına karşın, başka bir açıdan şölen olurdu onun için. Kestirmeden gitmek için kullandığı keçi yolu, sağlı sollu dağ ardıçları, mazı meşesi ve yaban bademleriyle çevrili olurdu. Bazen, boş zamanlarında kuşüzümü, çitlembik ve dağ muşmulası toplamak için geldiği dere yatağının bu fazla sarp olmayan yamaçlarında, gençliğinin nice anlarını biriktirmişti. Daha küçük bir çocukken menekşe toplamak için indikleri bu vadi, onlara sonsuz büyüklükteymiş gibi gelirdi. Palamut ağaçlarının ve çalılıkların nemli, ıslak gölgelerinden öbek öbek menekşeleri eğilerek doyasıya koklar, sonra onları toplayarak çıkınlarına doldururlardı. Bazen, çocukluklarının hiç bıkmadan oynadıkları oyunlarından birine dalar, zamanın nasıl geçtiğini unutarak akşamı bu bayırlarda karşılar, hırka ve kefiyelerini uçlarından bağlayarak yapmış oldukları torbalarla evlerine, kuşburnu, muşmula ve yaban bademi taşırlardı…

Çömeldiği yerde, kovalardan birini suyla doldurmak üzereydi ki, birdenbire vadinin karşı tarafından yankılanan birkaç el patlama sesiyle irkildi! Çocukluğuna yaptığı kısa yolculuktan sıyrılıverdi hemen. İçine girdiği geçmiş anıların, pembe ve yuvarlak yanaklarına kondurduğu yüzündeki o çocuksu gülümseme aniden düşüverdi. Yalnızca birkaç el patlama sesiyle kalsaydı belki de kaygısı bu kadar artmayacaktı. Ardından, köpek havlamalarına karışan belli belirsiz insan çığlıklarını duyunca, oturduğu yerden doğruldu. İçinde, uzun zamandır biriktirmekte olduğu korkunun apansız depreştiğini hisseder gibi oldu. Bulunduğu yerden, dere yatağının üst kısmındaki köyün evlerini göremiyordu. Sol elini güneşe siper ederek yamacın üst kısmına doğru baktı. Kesif bir duman bulutunun, dağın eteğini yalayarak dere yatağı boyunca ilerlemekte olduğunu gördü. Uzunca bir zamandır, olur olmaz anlarda gelip de yoklayan o lanetli kuşkunun zehirli iğnesini, yüreğinin tam orta yerinde hissetti.

Omuzluğun[1] ucunda takılı su kovasını, hızla fırlatarak ileri doğru atıldı.

1 Köylük bölgelerde su taşımak için kullanılan ve uçlarında kova taşımaya yarayan çengellerin bulunduğu uzun odundan yapılma gereç.

Biraz önce indiği yoldan, yukarıya doğru hızlı ve seri adımlarla yürümeye başladı. Yüzündeki yetmiş küsur yaşın kırışıklıklarına karşın, adımlarındaki çeviklik genç bir kızı andırıyordu. Sağ elinde tuttuğu omuzluğu bir baston gibi kullanıyor, normal zamanlarda sırtında belli belirsiz taşıdığı kamburu, iyice ortaya çıkıyordu. Yokuş yukarı, rüzgâra karşı yürürken, vücudunu saran uzun pazen elbisesinin altından ince ve çelimsiz bacakları belli oluyor, arada bir bacaklarının arasına dolanan elbisesinin eteklerini alışıldık bir refleksle geri topluyordu. Dere yatağına inerken sakin, alıcı gözlerle süzdüğü ardıçları ve mazı meşelerini hiç görmeden ilerliyor, eğilip okşamadan yanından geçemediği çan çiçeklerine hiç aldırmıyordu. Yalnızca ve tek bir şeye odaklanmış gibiydi; yüreğinde taşıdığı o lanetli kuşkunun acı iğnesini bir an önce söküp çıkarmak istiyordu…

Yaşlı gövdesiyle, taştan taşa bir ceylan gibi sekerek ilerlerken, "*belki değildir!*" diye geçirdi içinden, "*belki değildir!*" Ufacık göğüs kafesinde yüreğinin, bir kuş gibi çırpındığını hissediyor ve içinde cılız da olsa bir umudu hala yaşatmak istiyordu. Yokuşun başına geldiğinde soluk soluğa kalmış, yüreği adeta duracak gibi olmuştu. Dumanlar içerisindeki evinin damını görünce, yüreğindeki son umut kırıntısı da kayboldu…

***

Güneşin, batmaya çok az kaldığı akşam vaktinin bu son demlerinde hava aydınlık ve serindi. Yukarıda, atlas bir halıya benziyordu gökyüzü. Dağların, sarp yamaçlarından kendini özgürce salmış rüzgârlar, daha doğmamış çocuklara kim bilir ne sihirli masallar fısıldıyordu. Zamanın duru bir su gibi akmadığı bir coğrafyada, bu kadar sabırla yoğrulan ateş, hiç yaşanmamış bir sevince duyulan, zamanın kendi akışı kadar güçlü özlem ve hayata kendi rengini bağışlayan ışık... Göz göz pınarların, incecik damarlarından çoğalıp, dal dal büyümesi, aka aka çağlaması; ırmak ırmak coşarak büyük denizlere sevdalanması. Umudun ateşin sofrasında yoğrulması, korkunun ecelle yarışması, güneşin suyla öpüşmesi...

Bu topraklarda can bulan hayat, sanki yeni var olmuş gibi taze, belki hiç görülmedik denli cüretkâr ve bazen şaşılacak kadar kısaydı. Birbirinden heybetli dağların geçit vermez doruklarında, işte bu hayata dair biriken hikâyeler, yalçın kayalardan kopup gelen rüzgârlar gibi, hemen her şeyi içine alıp kavuracak kadar sıcak, sımsıcaktı... Ve toprak, bir kadının kanlı rahminden, sanki yere yeni düşmüş bir çocuk yanağı kadar nemli ve yumuşacıktı. Düşleri, bir cennet yeryüzünün kucağında ve gagalarında kutsal bir sözcüğü saklayarak, alımlı kuşlar uçuyordu semalarında...

İnsanoğluna hayal edemeyeceği kadar büyük acılar çektiren hayat, hem bu kadar ağrılı, hem bu kadar isyankâr, hem de bu kadar korku doluydu; puslu bir bilinmezlik içindeydi ama aslında faili belliydi. Pas tutmuş bir karanlığa benziyordu. Ve bu karanlık, bütün günahları ve sevaplarıyla hemen her şeye sinmişti; gümüş renginde akan suyun pırıltısına, akşam alacakaranlığındaki havaların henüz bozulmamış berraklığına, güneşin, el değmemiş ağaç dallarındaki salkım saçak ışıltısına… İşte bu coğrafyadadır ki onlar, haki üniformaları içerisinde her geldiklerinde, çıldırırcasına ağlıyorlardı çocuklar...

***

Deliye dönmüştü! Yüreğini tırmalayan o lanetli kuşkunun zehirli iğnesi, sanki kalın bir mızrağa dönüşmüş, göğsünün tam ortasına saplanmıştı. Elindeki omuzluğu fırlatarak, hızla ileri atıldı. Savrulan atkısı yere düştü. Rüzgârda uçuşan bembeyaz saçları bir alev gibi parladı. Anlaşılmaz sözlerle bağırarak, hızla üniformalıların arasına daldı. Önüne ilk gelen askerin yakasına iki eliyle yapışarak sarsmaya başladı.

"Çun!.. Hemi çun! Ez jinikeke pirem; Derek tune ez biçim. Hun ji min çi dixazin!"[1] diye bağırdı.

Paniğe kapılan asker, birkaç adım geriledi. Yaşlı kadın, elleri askerin yakasında üzerine üzerine abandı. Asker, kabzasından ve

1 "Gitti!.. Herkes gitti artık! Ben yaşlı bir kadınım, gidecek hiç bir yerim yok, benden ne istiyorsunuz!"

namlusundan kavramış olduğu silahıyla, kadının kollarını ani bir hareketle yana doğru itip, hızla geri çekildi. Dengesini kaybeden yaşlı kadın, yüzüstü yere kapaklandı. Her gün, koyunlarını sağdığı ağıl duvarının dibindeki tozlu toprak, burnundan sızan kanla beraber ağzına ve çenesine yapıştı. Alışageldiği o buram buram toprak kokusuna, şimdi kendi kanının kokusu karışmıştı. Dudaklarındaki kanın tuzlu tadı, toprağın kokusuyla birleşti, genzinin yandığını hissetti. Kafasının içinde sanki bir şey çalkanır gibi oldu, başını şöyle bir silkti, gözlerini sımsıkı yumdu ve açtı. Toparlandı, ayağa kalktı. Ani bir hareketle evin bitişiğindeki yanmakta olan ahıra doğru koşmaya başladı. Bağrışma ve çığlık seslerine köyün diğer evlerine dağılmış olan askerlerden gelenler olmuş, etrafını saran haki renkli kalabalık biraz daha büyümüştü. *"Tutun yanacak!"* diye bağırdılar. Bir kaç asker geçti önüne, güçlükle yakaladılar. Yaşlı kadın çıldırmış gibiydi; bütün gücüyle çırpınıyor, anlaşılmaz çığlıklar atıyor, kendisini tutanları tırmalamaya çalışıyordu. Askerler, kendisinden hiç beklemedikleri bir direnç gösteren yaşlı kadını zapt etmeye çalışıyor, kolları ve bacaklarına asılıyor, bir yandan da tırmık ve tekmelerden kendilerini korumaya çalışıyorlardı. Arbede ve çekişme sırasında yaşlı kadının uzun pazen elbisesi boyun kısmından yırtılmış, altındaki beyaz gömleğinin yakaları ortaya çıkmıştı.

Bunca karşı koyuşu, ayak diremesi ve kendini yerden yere atması bir işe yaramadı. İçgüdüsel olarak girdiği ve kaybedeceği baştan belli olan bu mücadeleden bir şey kazanarak çıkma şansı zaten gözükmüyordu. Kadını, kollarından kıskıvrak yakaladılar, sürükleye sürükleye evin ilerisindeki harman düzlüğüne getirdiler. Yaşlı kadın, bir çuval gibi bırakıldığı, birkaç yıldır artık harman bile yapılmayan, yaban otlarla kaplı bu düzlükte, yüzüstü yere kapaklanmış olarak bir süre inledi. Sanki utancından yüzünü saklamak ister gibi bir hali vardı. Dizlerinin üzerine yere çökmüş, belini eğerek secdeye varır gibi yapmış ve kollarını başının üzerinden kavuşturarak yüzünü otlara gömmüştü. Ağır ağır toparlandı, elleriyle topraktan destek alarak doğruldu, vücudunu geriye doğru vererek çimenlerin üzerine oturdu. Hiçbir şey yapamamanın çare-

sizliğiyle, bulunduğu yerde dövünmeye başladı. Bir yandan sızlanarak ağıtlar yakıyor, bir yandan da iki yana sallanarak, göğsünü ve başını yumrukluyordu.

Askerler, sonunda yaşlı kadını alev alev yanmakta olan evden uzaklaştırmışlardı. Sanki çok önemli bir mücadeleden galip çıkmışlar gibi ellerinde tüfekleri, sinirli ve gergin halleriyle kadının etrafında ikişerli üçerli gruplar oluşturmuşlardı. Bazılarının, bu son evde yaşadığı içler acısı, dram dolu anlar, yüzlerinde saklayamadıkları bir gerginliğe dönüşmüştü. Üzerlerinden atamadıkları bu asabi görüntü onları, içinde bulunmayı hiç de arzu etmedikleri bir tablonun baş aktörleri yapmıştı. Köy, daha önceleri zaten boşaltılmıştı. Şimdi, geride kalan son birkaç evden biri olan bu evin yaşlı sahibi tarafından gösterilen beklenmedik direnç, onları hazırlıksız yakalamış, böyle bir durumla nasıl baş edecekleri konusunda neye uğradıklarını şaşırmışlardı.

Yaşlı kadın, bir ara ağlamasını keserek başını ellerinin arasına aldı, öylece bekledi... Az bir zaman geçmişti ki birden, o yaşlı bedeninden beklenmeyen bir çeviklikle, yanı başında duran kayayı kaptığı gibi ayağa fırladı! İki eliyle sımsıkı tuttuğu kayayı, başının üstünde havaya kaldırdı.

"*Yaklaşmayın*!" diye bağırdı, "*vururum, yaklaşmayın*!"

Askerler, neye uğradıklarını şaşırarak oldukları yerde durdular. Sonra, hepsi birden bir kaç adım geri çekildiler. Silahlarını, sıradan bir alışkanlığının verdiği hareketle yaşlı kadının üzerine doğrulttular. Mekanizmaları geri çekilerek namlulara sürülen mermilerin şakırtısı yankılandı kayalarda.

Ürkütücü bir sessizlik çöktü birden vadinin üzerine. Hemen her şey sustu, çıt çıkmadı bir an... Püfür püfür esen o serin akşam rüzgârları sustu; yüksek yaylaların kar beyazı bulutları, sabah ıslaklığında söğüt ağaçlarının terlemiş yaprakları sustu... Kızılım gelincikler, mora boyanmış ağaçlar, üşümüş dağ kırlangıçları da sustu... Sanki bir ölüm düellosuydu bu yaşanan; o an güçlü olanla, zayıf olanın, bitip tükenmekte olanla serpilip gelişmekte olanın,

zifiri karanlığa bulanmış bir korkuyla, bahar tazeliğinde bir cesaretin... Sessiz bir ölüm düellosuydu bu; damarlarından bağlı bir hüzünle, henüz yeşermekte olan bir sevincin...

Gök üstünde ağır ağır döndü, dağlar yuvarlandı. Gözleri çakmak çakmak parladı yaşlı kadının. İnce ve kemikli elleri arasında tuttuğu kayayla, kendi etrafında ağır adımlarla yürüdü. Bütün sinir uçlarına yayılan öfkesi, gözlerinden alazlı bir ateş gibi fışkırıyor, çelimsiz bedeninden hiç de beklenmedik bir güçle havada tuttuğu kaya parçası ellerinde titriyordu. Biraz önceki ağlayan, dövünen, yerlerde sürüklenen, üstü başı perişan zayıf ve çaresiz durumdaki yaşlı kadın gitmiş, yerine sanki o ana kadar keşfedemediği bir silahı eline geçirmiş, güçlü ve kendinden emin biri gelmişti. Çakmak çakmak ateş püsküren gözleriyle etrafını saran namlulara son bir kez baktı. Kaskatı bedeniyle beraber, kolları da hırsla gerildi. Ellerinin arasında, havada sımsıkı tuttuğu kayayı, olanca gücüyle kendi kafasına indiriverdi!.. Gerilmiş gövdesi yavaşça gevşedi, bembeyaz saçlarının arasından sızan kan, boynunun iki yanından dolaşarak, yumuşacık göğsüne akıverdi. Gözlerine büyük ve olanaksız bir zaferi kazanmış birinin mağrur ve dik bakışları gelip yerleşti. Sendeleyerek bir kaç adım attı, askerlerin fal taşı gibi açılan gözlerinin önünde, öylece yığıldı kaldı...

Bütün umutların karardığı, bütün düşlerin solduğu, bütün sevinçlerin kaybolduğu anda dahi, keşfedilmeyi bekleyen yeni bir hayat her zaman vardır. İşte, bu yeni ve gizli hayatın serüvencisi olmaya karar vermek, sabahın erken serinliğinde, bir çiğ tanesinin, tazecik bir fidan yaprağına düşmesi gibidir. Gözlerini yavaşça kapar, derin bir iç çeker, dolu dolu bir nefes alırsın. Giderek, çıkmaya henüz karar vermediğin bir yolculukta, ciğerlerinden başlayarak bütün hücrelerine doğru yayılan yeni ve taptaze bir yaşamın yürümekte olduğunu duyarsın…

PİRİNÇ

Umudu, köyün uzaktan zorlukla seçilecek o cansız ışıklarında değildi. Birazdan, belki kulaklarını tırmalayacak köpek havlamalarında da değil. Kızaklarına koşulmuş yağız atların, yumuşak toynak sesleriyle bezenmiş çıngıraklarında ise hiç değildi. Bütün bir yeri göğü kaplayan bu beyaz karanlıkta, ne gözlerine güveniyordu, ne de kulaklarına. Yalnızca, yüreğinde kökleşmiş o tarifsiz inanca, kendine asla ihanet etmemiş sezgilerine ve bir de artık hissedemez olduğu ayaklarını, ısrarlı ve bitmek bilmeyen bir çabayla sürükleyen bacak kaslarına güveniyordu...

Tiftik eldivenlerinin iç kısmıyla gözlerindeki karı sildi. Yerden aldığı bir avuç taze karla yüzünü iyice ovuşturdu. Bacaklarına kadar gömülmüş olduğu yumuşak karın içinde şöyle bir silkindi. Bu hareketiyle, elbiselerinde birikmiş olan karların dökülmesini sağladı. Durduğu yerden, gözlerini iyice kısarak dört bir yana umutsuzca baktı, birkaç metreden ötesini göremedi…

Saatlerdir yürüyordu. Biraz soluklanmak amacıyla kendini içine zor attığı o küçük mağarayı düşündü; fırtınanın daha da kuvvetlenmesiyle geceyi geçirmek zorunda kaldığı o mağaradan çıktığından beri durmaksızın yol alıyordu. Günlerdir yağmakta olan kar, kâh tipiye çeviriyor, kâh biraz yavaşlayıp durur gibi yapıyordu. Buna rağmen yine de aralıklarla yağmaya devam ediyordu.

"Hava zamansız bozmasaydı, şimdi çoktan varmış olacaktım" diye düşündü. Midesinde içten içe bir sancı hissetti. Karnının

tam orta yerinde, ince sivri uçlu bir burgunun batması gibi arada bir kendini dışa vuran, sonra unutturan açlık sancısıydı bu. Kaç gündür tek bir lokma bile geçmemişti boğazından. Şimdi geçer diye düşündü, öyle de oldu. Üç beş saniye sonra midesindeki ince, sivri uçlu burgu ağır ağır yavaşladı, sonra durdu. Biraz önce karnındaki o şiddetli sancı yerini, garip bir hissizliğe bıraktı. Gözün görebildiği her yer beyaz bir ölüm karanlığına bürünmüştü. Kulağın işitebildiği her ses, sanki bu ölüm karanlığını anlatan binlerce çığlığın ıslık halindeki senfonisi gibiydi. Hayatta kalmak ya da kalmamak, etrafını kuşatan bu ölümcül beyaz zehire teslim olmak ya da olmamak, soluk aldırmaksızın birbirini kovalayan fırtına dolu günler ve gecelerin acımasız soğuğuna boyun eğmek ya da eğmemek… Omuzlarında taşıdığı yükün ona verdiği sorumluluğu yerine getirmek için bu senfoniye ayak uydurmaktan başka çaresi yoktu. Yalnızca buna ayak uyduranların yaşama şansı bulduğu bu yabanıl coğrafyada, kaç gündür yürüdüğünü artık kendi de bilmiyordu. Zaman kavramı, gecenin ve gündüzün birbiriyle yarıştığı bu zifiri bilinmezlik sarmalında iyiden iyiye kaybolmuştu. Yaklaşmakta olan fırtınaya yakalanmamak için, kestirme olacağını düşünerek saptığı ve yabancısı olduğu bu yolu seçmekle iyi etmemişti. Belki de, biraz soluklanmak için girip sonradan geceyi orada geçirdiği o mağara kovuğunda biraz daha kalmalıydı… Başını sallayarak kovdu bu düşünceleri. Hayır, hayır olamazdı; hayatın ona verdiği emire karşı durup, bu kadar zaman kaybına tahammül edemezdi. Yiyeceğinin bitmesi ve artık fırtınanın ne zaman dineceği konusunda en ufak bir belirti dahi olmaması üzerine, harekete geçmek yönünde verdiği karar en doğrusuydu ve onu yapmıştı. Sezgilerinin kendine söylediği bir yönde, tahminen yürümeye karar vermiş, böylece yola koyulmuştu. Gerisi, hayatın ve bu dehşetli coğrafyanın ona öğrettiğiydi; durmaksızın yürümeli, yürümeli ve yürümeliydi...

Durdu, rüzgârın ve tipinin o alışıldık sesinden başka bir ses duyabilmek umuduyla etrafını şöyle bir dinledi. Kulaklarını, bütün şiddetiyle esmeye devam eden kar fırtınasının ıslık gibi sesleri tır-

maladı. *"Belki farklı bir ses duyarım"* umudu, uğul uğul beyaz karanlık içinde bir kez daha eriyip gitti…

Bilirdi; böylesi amansız fırtınalarda, köpekler bile kuytu bir köşeye kıvrılır, asla havlamazdı. Bu geldiği yol, insanların birbirlerinin izlerini sürdüğü yol değil; kurtların, kuşların ve bir de heybelerinde esrarengiz öyküler taşıyanların yoluydu. Üstelik insanın, burnunun ucunu dahi güçlükle görebildiği böyle havalarda, ileri bakmanın da bir anlamı yoktu. Işıklar, puslu ve tipili gecelerde, en keskin gözlere bile yol olamazdı.

Yeniden hızlandı. Hayattan öğrendiğiydi; bir an için bile olsa gevşememesi gerekiyordu. Yürürken yakaladığı tempoyu zaman zaman düşürüyor, arazinin konumu, karın derinliği ve tipinin şiddetine bağlı olarak bazen hızlanıyor, bazen de kısa soluklanma molaları veriyordu. Damarlarındaki kanın hızlı dolaşımı, bu kısa molalarda iyice yavaşlıyor, mola süresini biraz uzatması halinde, karşı konulması güç ve tatlı bir uykunun gelip gözkapaklarına yerleşeceğini adı gibi biliyordu. Fırtına, tipi, soğuk; ağırlaşan göz kapakları, damarlarında dolaşan kanın sanki yavaş yavaş çekilmesi, sinsi ve sessiz bir uykunun insanı sarıp sarmalayan sıcaklığı… Az dinlememişlerdi bu türden ölüm öykülerini, az karşılaşmamışlardı.

***

Okul yıllarını düşündü; her yıl uzak dağ köylerinden okumak için ilçeye gelen köylü gençlerin donmuş cesetleri geldi aklına. Altmış üç köyün bulunduğu bölgenin tek lisesi ilçe merkezindeydi. Okul öğrencilerinin büyük bölümü, köylerden gelen yoksul köylü çocuklarından oluşurdu. Durumu daha hallice olan köylüler, ilçede küçük öğrenci evleri kiralar, çocuklarının üç-dört öğrenci ile birlikte bu evlerde kalmasını sağlarlardı. Köylüler için külfetli bir işti bu. Sadece ev kiralamakla kalsalar iyi; elektrik parası, yiyecek parası, içecek ve bir de ısınma parası derken pahalıya patlardı öğrenci okutmak. Köy yaşamından daha pahalıydı ilçede öğrenci evi geçindirmek. Köyde, suyu çeşmeden kullanırsın, ekmeği tarlaya ektiğin buğdaydan edinirsin. Ne ekmeğe para verirsin, ne de

suya. Süt dersen inek memesinden; para ödemezsin. Oysaki, ilçede –ki şehir denirdi- yaşam pahalıydı ve köylüler için ağır bir bedeli olurdu öğrenci okutmanın. Durumu nispeten iyi olanlar katlanırlardı ancak bu bedele. Çoğunluğu ise bu olanaktan yoksundu. Şehirde ev tutmak, birkaç öğrenci ile birlikte bile olsa imkânsızdı. Bu yüzden, ilkokuldan sonra okumak hayaldi onlar için. Yüzlerini toprağa döner, verebildikleri kadarını toprağa verir ve topraktan aldıklarıyla idare ederlerdi.

Bazıları ise inatçıydılar. Okumak için her şeyi göze alırlardı. Şehirde ev tutmak olanağından yoksun gençler, okulun bulunduğu kilometrelerce uzaklıktaki ilçeye günü birlik yürüyerek gidip gelirlerdi. Sabah erkenden yola çıkar, bütün günü okulda geçirir, derslerini yapar, akşam olunca da gerisin geri dönüş yoluna koyulurlardı. Hoş, bazen grup olarak köyden ilçeye gidip gelmek zevkli olurdu. Güle oynaya alırlardı upuzun yolları. Baharsa, keyiflerine diyecek olmaz; sık sık toprak yoldan ayrılır, yol boyu aralarında değişik oyunlar oynar, tarlalarda yemlik[1] ve kuzukulağı[2] toplarlardı. Geçtikleri kestirme yollardan bellerine kadar çayır ve çimenlere dalar, çiçeklerin bin bir türü arasında bir kaybolur, bir görünürlerdi...

Ya kışsa!.. Kışları başka olurdu oraların; yolları, acı ve ıstırapla döşenmiş, hiç gelmemesi gereken bir mevsimdi. Kış demek, yolların ve patikaların kaybolması demekti; kış demek zemheriydi, ayazdı; okula yetişmek için cizlavet lastikler içinde, donmaya yüz tutmuş ayaklarla yürümekti; kış demek, fukara öğrenci evlerinde, oduna para vermemek uğruna sırtında iki kalıp tezekle dağı taşı aşmak demekti; yakacak tezek olmadığı günlerde, elinde kenarları kıvrılmış eski bir defterle, sigara dumanına boğulmuş kırık dökük kahvehane köşelerinde pineklemek demekti... Kış demek korkuydu, kardı, tipiydi, fırtınaydı.. Okul dönüşü, köy yollarında tipiye yakalanmaktı; hayatı beyaz bir kefen gibi örten karlı bir akşamın alaca karanlığın-

1 İlkbaharda yetişen, uzun ve sivri yapraklı, toplanıp yenilen bir yabanıl ot.

2 Karabuğdaygillerden, nemli yerlerde yetişen, yaprakları salata olarak kullanılan, çiçekleri iki evcikli ve kırmızımtırak bir bitki, ekşikulak

da, yolu izi kaybetmek, kurtlara kuşlara yem olmak demekti. Kış demek, fırtınalı bir öğleden sonrası köy yolunda kaybolmak, günlerce sonra, ıssız, sapa bir vadide beline kadar kara gömülmüş olarak donmuş bir heykel gibi bulunmak demekti…

Lise yıllarında, ilçede nöbet tutan güneyli acemi erlerden birinin başına geleni anımsadı hemen:

Zemheri bir kış ayıydı. Şiddetli soğuk nedeniyle nöbetler yarım saate indirilmiş, zavallı er, tipiden korunmak amacıyla iki bina arasındaki tenha boşluğa sığınmak gafletinde bulunmuştu. İki soluk almak için verdiği bu kısa mola bir türlü sona ermemiş, talihsiz erin ertesi gün ayakta donmuş vaziyette ölüsünü bulmuşlardı. Acemilik bu ya, elinde tüfeği, kaskatı kesilmiş bedeniyle tatlı bir ölüm uykusuna kapamıştı gözlerini.

Çocukken kendi yaşadığı da cabasıydı. Ortaokul yıllarıydı. Sabahtan beri aralıksız, lapa lapa yağan kar, öğleden sonra yerini sert esen bir rüzgâra bırakmış, tipi adeta geliyorum demişti. Uzak köylerden okula gelen öğrenciler düşünülerek, çoğu kez yapıldığı gibi okul erkenden tatil edilmişti. Zira her yıl birkaç öğrenci, bu zalim coğrafyanın hiç eksik olmayan zemheri soğuklarında, ya da ani bastıran kar fırtınalarında köy yollarında donmuş olarak bulunurdu. Fırtınanın göstere göstere geliyorum dediği o gün, lise öğrencileri erkenden serbest bırakılmış, daha küçük oldukları için ortaokul kısmı, ailelerinin gelip alması için okulda alıkonulmuşlardı. O da, ortaokul son sınıf öğrencisi olarak kendini büyükler kategorisine koymuş ve heyecanlı kalabalıkta lise öğrencilerinin arasına katılıvermişti. Zaten yakın olan evine kolayca erişebileceğini gözüne kestirip koşar adım yola koyulmuştu. Üzerinde kalın paltosu ve ellerini soğuktan koruyan eldivenleri vardı. Giydiğinde, sadece gözlerini açıkta bırakan büyükannesinin tiftikten ördüğü başlığıyla, her zamanki gibi sıkıca sarmıştı kafasını. Ufak cüssesiyle bata çıka ilerlediği karda, ıslık ıslığa esen tipinin bu kadar kısa sürede insanı nefessiz bıraktığını ilk kez o gün öğrenmişti. Rüzgâr öylesine sert esiyordu ki, tozuyan kar gözlerine doluyor ve yüzündeki basınç nefes almasını engelliyor-

du. Arada bir çantasını iki eliyle tutarak yüzüne siper ediyor, zaman zaman da çareyi, daha çok karşıdan esen rüzgâra karşı gülünç bir şekilde geri geri yürümekte buluyordu. Bu şekilde evine elli metre kalıncaya kadar dayanmış, ancak öylesine bitap düşmüştü ki artık adım atacak takati kalmamıştı. Tam o anda, hemen yol kenarındaki tanklar gözüne ilişmişti. İlçedeki askeri alayın duvarlarının hemen dibindeki, birinci dünya savaşından kalma hurdaya çıkmış tanklardı bunlar. Yaz günlerinin mahalle arkadaşlarıyla birlikte vazgeçilmez oyun araçlarından biri olan bu cezalı tanklar, sanki içindeki imdat çığlığını duyar gibi birden can simidi gibi görünüvermişti gözüne. Can havliyle kendini hurda tankın arkasındaki korunaklı boşluğa atmış ve belki de boğulmaktan son anda kurtulmuştu.

Önce soluğunu toplamış, nefes alış verişleri düzelmiş, sonra iyice gevşeyerek rahatlamıştı. Öyle bir rahatlamaydı ki bu, sığınmış olduğu bu küçük boşluktan canı hiç çıkmak istememişti. Biraz daha, biraz daha fazla kalma isteği, aniden bastıran uyku ile birleşince, göz açıp kapayıncaya kadar kendinden geçmesine sebep olmuştu. Bir ara gözünü hafifçe araladığında, başına gelmekte olanı fark edip dehşetle irkilmiş, son anda fırlayarak kendini yola atıvermişti. Eve vardığında annesi, onun kıpkırmızı olmuş yüzünü ve boncuk boncuk terlemiş halini görerek şaşırmış, nasıl bir ölüm uykusundan geri döndüğünü anlamamıştı…

***

Birden kendine geldi. Bu düşüncelerle epey yol almıştı. Karnındaki ince sivri uçlu burgu yeniden harekete geçti, öncekilerden daha kuvvetli bir sancı kendini hissettirdi. Sanki midesi delinecekmiş gibi batıyordu. Birden "*pilav*" diye geçirdi içinden; "*pilav…*" En son ne zaman pilav yediğini düşündü, anımsayamadı. Sonra, "*bu da nereden çıktı*" der gibi gülümsedi… Evet, pilav da nereden çıkmıştı ki! Bu göz gözü görmez karanlıkta aklına gelecek başka bir şey niye olmamıştı. İçinde bulunduğu koşullara göre çok lüks olan bu düşünceyi kovmak istedi. Biraz enerji kazanmak için bir avuç

un ile üç dört topak şeker yeter de artardı bile. Torbasındaki son bir avuç unu geceyi geçirdiği mağarada tüketmişti. Azığını çok idareli kullanmış, son lokmayı ise mağarayı hemen terk etmeden önce yutuvermişti. Kalan tek topak şekerini ise kullanmak istemiyor, onu daha zor anların muhtemel kurtarıcısı bir enerji kaynağı olarak çantasının gizli gözünde saklıyordu.

Adımlarını önce ağırlaştırdı, sonra duraklar gibi yaptı. Birkaç adım daha attı, etrafa şöyle bir göz gezdirdi ve ani bir hareketle diz çöktü. Sırtındaki çantayı ve omzuna yapışmış gibi duran tüfeğini yere koydu. Ayağa kalktı ve çırpınmaya başladı. Kollarını rasgele sallıyor, gövdesini tuhaf hareketlerle sağa sola kıvırıyor, bacaklarını dizlerine kadar bükerek gelişigüzel hareketler yapıyordu. Bir tür ısınma hareketleriydi bunlar. Yürürken tek düze çalıştırdığı bacak kaslarına böylece yeni hareketler kazandırıyor, vücudunun pek az hareket eden diğer kaslarına da enerji sağlamış oluyordu. Ellerini kuvvetle birbirine çarpıyor, parmaklarını ters çeviriyor, durduğu yerde zıplıyor ve bu hareketleri defalarca yineliyordu. Sonunda giderek yavaşladı, hareketlerin sıklığı azaldı, durur gibi yaptı. Bir kaç kez derin nefes alıp verdi ve çantasının yanında tekrar diz çöktü. Keten kılıflı çantanın iplerini çözdü, içindeki birkaç parça eşyayı dışarı çıkardı; isten siyahlanmış alüminyum bir tabak, boş bir şişe, yedek şarjör, kalın bir ip, içi dolu bir torba, bir kitap ve bir kaç küçük eşya daha… Şarjör ve ipi gerisin geri yerine koydu. Elini, çantanın en altındaki rulo halinde duran kefiyenin altına doğru soktu. Alt kısımdaki gizli cebi eliyle şöyle bir yoklayarak karıştırdı. Çıkardığında, elinde buruş buruş olmuş bir zarf ile tek topak şeker vardı. Şekeri parkesinin cebine sokuştururken, zarfı dikkatlice katlayıp yerine koydu. Üzerini sıkıca kapatarak kefiyeyi üzerine bastırdı. Seri hareketlerle çantanın iplerini yeniden bağladı. Biraz daha küçülmüş ve hafiflemiş olan çantayı sırtına, tüfeğini de omzuna asarak yeniden yola koyuldu.

Yaptığı ısınma hareketlerinden sonra, biraz daha rahatlamış gibiydi. Üzerinde bir hafiflik hissetti. Buna karşılık, soğuktan iyice

sertleşmiş olan potinlerinin içerisinde, ayak parmakları arasında bir buz kalıbının varlığını hissediyordu. Bu, az gelmemişti başına; korkacak bir şey yoktu. Soğukta uzun süre kalınca, genelde hep böyle bir his oluşurdu ayaklarda. *"İyi ki, kazıl*[1] *yçoraplarımı çift giymişim"* diye düşündü.

Tipi olanca hızıyla esmeye devam ediyor, tozuyan karın soluğunu kesmemesi için, belinden aşağı doğru eğiliyor, başının üst kısmını hep rüzgâra karşı tutmaya çalışıyordu. Bunu yaparken, morarmış suratı kendiliğinden geriliyor ve gözlerinin kısılmasından dolayı sık sık birbirine yapışıp donan kirpiklerini, tiftik eldivenlerinin iç kısmıyla arada bir ovuşturması gerekiyordu. Kepek gibi yumuşacık kara, bata çıka ilerliyor, çukurlara düşmemek için tümsek ve sırtlardan yürümeyi tercih ediyordu. Potinlerinin yırtılmış kenarlarından içeri giren kar sertleşerek, buzlanmıştı. Pantolon paçalarını içerisine koyduğu, beyaz yün çorapların sımsıkı bağlanmış ipleri, karın bacaklarına dolmasına engel oluyordu.

Eğer, genç yaşta tanımamış olsaydı Jack London'ı, yaşama inancıyla dolu insanların o dehşetengiz öykülerinden, elbette ki kendi payına düşen bir şeyleri almamış olurdu. Okumamış olsaydı eğer onun öykülerini, bir avcının donmak üzere olan ellerini, can yoldaşı köpeğinin yarılmış karnında ısıtarak açmak düşüncesinden elbette hiç haberdar olamazdı. Daha çocuk yaşta tanımıştı yazarı. Büyük bir istekle ve heyecanla okumuştu bütün öykülerini. Hiç tanımadığı yabanıl bir coğrafyada geçen ve kahramanlarının, takatlerinin kalmadığı son ana, kaslarındaki enerjinin en son damlasına ve nefeslerinin bitip tükendiği o en umutsuz kerteye kadar bile benzeri görülmemiş bir inançla, nasıl büyük bir direniş gösterdiğini anlatan o muazzam öyküler kadar hiçbir şey etkilememişti onu.

Birden olduğu yerde durdu. Sağ tarafındaki yükseltiye doğru baktı, o yöne doğru birkaç adım attı. Gözbebekleri, bir sevinç ışıl-

1 Kazıl: Keçi kılından bükülerek yapılmış ip.

tısıyla çakmak çakmak parladı. Gördüğü iri bir kaya parçasıydı. Dip tarafı tamamıyla karla kaplı, sarp olan yüzeyindeki siyahlıktan yüksekliği hemen seçilebilen bir kayaydı bu. "*Tamam, bu!*" diye bağırdı. Tanımıştı, dere yatağının bulunduğu vadinin köye yönelik sırtındaki Kınalı Kaya'ydı bu. Sezgilerinin kendini yanıltmadığını bir kez daha yaşayarak görmüş oldu. Köye yaklaşmıştı. Kınalı Kaya'nın arkasından dolaşıp, kayayı solunda bırakarak otuz derece açıyla kuzeye yürümesi gerekiyordu. Bu şekilde, hem hedefine doğru biraz daha yaklaşmış olacak, hem de karın görece az olduğu sırtları takip etmiş olacaktı. Kısa bir soluklanma molası vermek için durakladı. Elini parkesinin cebine atarak, çıkardığı son topak şekeri ağzına attı, emmeye başladı.

Tipi, hızından hiç bir şey kaybetmeksizin esmeye devam ediyordu. Burnunun önünden başlayan ve bıyıkları boyunca devam eden buz, sakalına çoktan varmıştı. Çenesindeki buz kalıbını sol eliyle koparırken, yolunan sakalının acısını hiç duymamıştı bile. "*Bütün zehirini akıtıyor kış, bu yıl üstümüze*" diye söylendi kendi kendine.

Epeyce yol almıştı ki birden ayağı kaydı ve yuvarlandı. Sekiz on metre sonra ayağa kalktığında, sevinci iki kat arttı. Kendine olan aşırı güvenin bir kez daha doğrulanmasıyla birlikte, biraz daha acele ediyor, hata yapmamaya eskisi kadar özen göstermiyordu. Demek ki, en yukarıdaki eve tam isabette çok az yanılmıştı. Karşısındaki küçük tepeyi aşıp bir kaç yüz metre daha ilerlediğinde, önünde uzanan yükseltiyi fark etti. Biraz sağını solunu yoklayınca, bunun harman duvarı olduğunu anladı. Omzundaki tüfeğini önüne aldı, iki eliyle sımsıkı tutarak, hemen önündeki karla kaplı duvarın üzerinden yuvarlanarak kendini karşı tarafa attı. Ayağa kalkarken ki tuhaflığın şaşırarak farkına vardı! Ne kadar zamandır ayaklarını hissedemediğini düşündü, çıkaramadı. Artık, kapıya kadar olan yol ezberindeydi, hızla yürüdü. Ayağı sert bir şeye takıldı, yere kapaklandı. Bunun yalak taşından başka bir şey olamayacağını hemen anladı. Dirseğiyle yerden destek alarak kalktı.

Zamanı iyice daralmaya başlamıştı. Enerjisini idareli kullanmayı bir kenara bırakmış, kaslarının olanca gücüyle acele ediyor, acele ettikçe de daha çok hata yapıyordu. Biraz önce, sanki daha uzun bir yola hazırlanır gibi kaslarında depoladığı enerji birden azalmış, hemen birkaç adım ötedeki eve ulaşıp ulaşmayacağı kaygısı içini kaplamıştı. Neredeyse beline kadar gelen karı bacaklarının son takatini kullanarak yara yara ilerliyor, suratında amansızca patlayan tipinin etkisini istem dışı soluk alışlarıyla yenmeye çalışıyordu. Birer boru gibi açılmış burun deliklerinden genzine kaçan kar tozağına aldırmadan olanca gücüyle, bir an önce mavi kapıya ulaşmaya çalışıyordu. Geçen onca zamana rağmen yalak taşıyla mavi kapı arasındaki yolu bir türlü bitiremiyordu. Artık neredeyse soluğu tükenmek üzereydi. Beş on metre daha yürümek zorunda kalsa belki dayanamayacaktı. Harman duvarını geçtikten sonra, hayatının yaşamış olduğu bu en zorlu yürüyüşünden kaslarında kalan son kuvveti de kullanarak bir hamle daha yaptı; son bir gayretle evin duvarına yaklaştı, tahta mavi kapıya kendini zor attı. Olanca gücüyle tekmelemeye başladı. Ayağının kapıya hızla vuruşunu hissetmedi bile, yalnızca tekmelenen kapının gürültüsünü duydu. Yine de, kapının çalındığına emin olamadı, şuursuzca yumruklamaya devam etti. Açılmıyordu!.. Bir türlü açılmıyordu! Kapıyı tekmelemeye başladığından beri geçen üç beş saniyelik süre, geçmek bilmedi bir türlü. Neredeyse "*yoklar*" diye düşünüp, öbür eve yönelecekti. Oysaki kapıyı henüz tekmelemeye başlamıştı...

İçerden "*Kim o!*" dedi bir ses. Tanımıştı;

"*Ben Heval*[1] *ben, aç kapıyı!...*" diye bağırdı.

En az, dışarıdaki amansız tipinin uğultusu kadar ürkünçtü sesinin tonu. Kapı, demir sürgünün kulakları tırmalayan telaşlı gıcırtısıyla açıldı. Aradan geçen saniyeler, upuzun dakikalarmış gibi geldi ona. Aygül'dü... Genç kız, bıyıkları, sakalı ve kaşları buz

1 Heval: Yoldaş, arkadaş

tutmuş, bakınca insana ürküntü veren o yabani haliyle bile tanımıştı onu. Çığlık atarcasına,

"*Heval bu ne hal?!*" dedi.

Sanki konuşacak hali kalmamıştı, sendeleyerek kendini içeri zor attı. Bir süre konuşamadan, ayakta öylece kalakaldı. Bakışları, sanki hatırlayamadığı bir şeyleri bulmak ister gibiydi. Dudakları güçlükle aralandı, bir şeyler söylemek istedi, söyleyemedi; Sanki aradığı kelimeyi bir türlü bulamıyordu; belki dilinin ucunda ama anımsayamıyordu. Dudakları yeniden kıpırdadı, güçlükle,

"*Pirinç!*" diyebildi, "*Aygül bacı bana pirinç pişir!*"

Daha biraz önce koşar adım yürüyen, harman duvarından yuvarlanarak geçen, çukurlara girip çıkan adam, şimdi birden kaskatı kesilmiş, kıpırdayamaz olmuştu. Silahını bile omzundan Aygül indirdi. Şaşkınlık içerisindeki genç kız, avlunun ortasında buzdan bir heykel gibi duran adamın etrafında dört dönüyor, bir yandan onun içler acısı haline *"can! can!"* diye sızlanırken, bir yandan da üstündeki giysileri çıkarmaya çalışıyordu. Parkasının düğmelerini birer birer açtı, kapüşonunun buzlanmış bağlarını güçlükle gevşetti. Kapüşonu açılır açılmaz,

"*Ayaklarım*!" dedi.

Aygül, avludaki ocağın hemen yanı başındaki alçak sekiye oturması için göğsünü destek yaptı. Yirmili yaşlardaki cılız gövdesi az kalsın devriliyordu. Sonunda oturtmayı başardı. Potinlerinin bağlarını süratle çözdü, üst üste giyilmiş kazıl yün çoraplarının bağlarını gevşeterek açtı ve üst kıvrımlarından tutarak hızla sıyırıverdi. Birden, kulakları yırtarcasına bir çığlık attı! Genç kız, yuvalarından dehşetle fırlamış gözleriyle, iki elini ağzına siper ederek birkaç adım geride öylece donakalmıştı… Yerde, üzerlerine kemiklerinden sıyrılmış deri ve etlerin yapıştığı, kanlı kazıl çoraplar öylece duruyordu...

Ayaklarını bir süre karla ovuşturup, sonra bir naylonla sardılar. Aygül, ocağın üzerindeki güğümü indirip su kovasını koydu. Daha önce, içinde hiç duymadığı garip bir hisle işlerine koyuldu. Dışarı-

dakine benzer bir fırtınanın da, kendi içinde esmeye başladığını fark ettiğinde kapı çaldı. Gelen kardeşiydi. Sanki daha önceden sözleşmiş gibi, bakışları bir süre birbirine kenetlendi kaldı. Aralarında sessizce konuştular.

"*Donmak üzereydi, şimdi uyuyor*" dedi Aygül.

Bilal, eşikten içeri adımını atmışken, gerisin geri fırladı. Dışarıdaki zehir gibi fırtınaya aldırmadan koşarak uzaklaştı. Birden heyecanlanmış, sanki arkasından gelen birilerine yakalanmamak için çılgınca koşmaya başlamıştı. Karın, çoktan kapatmış olduğu köyün içindeki yoldan çıkmış, kendine hedef seçtiği yönde uçarcasına gidiyordu. Önüne çıkan ağıl duvarları ve taş yığınlarının üzerinden atlıyor, karla kaplı çukurlara düştüğünde yuvarlanıyor, yamaçlardan kayarak ilerliyordu. Köyün öbür ucundaki okulun aydınlatılmış duvarını gördüğünde, değil rahatlamak, heyecanı bir kat daha arttı. Soluk soluğa kalmıştı. Yüreği, sanki göğsünden fırlayacakmış gibi atıyordu. Sonunda, korkunun duvarını aşacak ve hayatında, belki de ilk defa önemli bir işi başarmış olacaktı. Tipi, birdenbire kesiliverdi...

***

Dalmıştı... Hafifçe kendine geldi. Yarı uykuya bulanmış gözlerinde, sanki düş ile gerçeklik arasında hayaller dolaşıyordu; ansızın bastıran tipi, kulaklarında bir türlü dinmeyen uğultular, kestirme yol, mağara, yamaçlar, harman duvarı, mavi kapı... Avlunun, hemen sol tarafındaki kilerde olduğunu hatırladı birden. Uykuya dalmamak için, ne kadar da direnmişti oysa. Bir günlük yolu daha vardı, bir şeyler yiyip, güç toplaması gerekiyordu. Uykusuzluk, açlığa galebe çalmak üzereydi. "*Pirinç*!" diye mırıldandı yeniden, "*pirinç*..." Bütün gücünü toplayıp, kalkmayı geçirdi aklından, doğrulacak takati kendinde bulamadı. Boynundan tutacak, kaldıracak dost elleri, hiç bu kadar arzu etmemişti. Aygül'ün, kapıya anahtarı yerleştirirken ki tıkırtısı onu biraz rahatlattı. İçini bir sıcaklık kapladı. Pilavı yiyince kendine gelecekti, buna emindi. Kapı gıcırdayarak açıldı. Gözlerindeki uyku ile midesindeki açlık hala yarış

halindeydi. Gözkapaklarındaki ağırlığı bir türlü yenemiyor, sanki giderek derin bir uykuya teslim olmak için sabırsızlanıyordu. Yaklaşan ayak seslerini bile güçlükle duyabildi. Annesini düşündü; en son ne zamandı kim bilir? Neden hasta olmuştu, yatağına getirdiği bir tas sıcak sütü, yudum yudum nasıl içivermişti, hatırlayamadı... Göğsünden, yavaşça dürtüldüğünü hissetti. Gözlerini usulca araladı; karnındaki süngünün, yarı karanlık odada ışıldayan parıltısıydı gözüne ilk çarpan. Birden, başucundaki silahına davrandı, eli ancak boşluğu kavrayabildi. Gölgelerin, duvardaki siluetleri birbiriyle çarpıştı. Tüfeklerin arkasında, kapı aralığından bakan Aygül'le göz göze geldi. Yüreğinde, buzdan bir ihanet sessizliğinin soğukluğunu duydu. Göğsünde, kollarında ve bacaklarında namlular, öylece kalakaldı...

Öyküler, hep yaşama dair anlatılırdı. Öyküler kaygılı, öyküler direngen, öyküler ısrarlıydı. Peki ya hayat? Ya hayatın bu ölümcül sessizliği? Doğayı kendi rengine ve ışığına düşman eden yaşamın öteki yüzü? Ya bu yangın, bu mahşer, bu hüzün?..

Her şeye rağmen toprağın rahmi yumuşak, sevecen ve sıcaktı; ve toprak, ona kötülük edenleri belki bir gün bağışlayacaktı. İşte, böyle bir bilgelikten alırdı hayat önsezisini... Gözlerini yumar, dilini bağlar, nefesini tutar; susar, susar, susardı...

Derken, damarlarındaki son hayat kıpırtısı da çekilir; ışıkları söner, gölgeleri azalır, can evindeki hayat suyu tükenir... Ve yeryüzü için akıl almaz cehennemler yaratan tanrılar, kendi yarattıkları bu devasa cehennemin korkunç ateşiyle baş başa kalırlar. Ve hayatın gerçek özüne dair duyulacak özlem, ancak o zaman başlar. Kanatları kırmızı, gagaları sedeften, yeşil sürmeli gözlü kuşlar, bir gün çıkagelirler. Havaya, suya ve toprağa masalımsı hayatları bağışlayan esrarengiz öykülerini toprağa bırakırlar. Ateş yanar, buz çözülür, su akar... O andan itibaren toprağın bereketli bağrında, yeni ve taptaze bir hayatın müjdecisi tohumlar üremeye başlar...

ÇIPLAK

Yaşanmışlıkları da olmasaydı, öykülerden ne kalırdı geriye...

Doktor, masanın köşesindeki yarı çıplak çocuk fotoğrafının bulunduğu çerçeveyi elinin tersiyle düzeltti. Önündeki sarı renkli, karton kapaklı dosyayı açtı, sayfalarını çevirmeye başladı. Aradığı sayfayı bulmuş olacak ki durdu, gözlüğünü taktı. Okurken mırıldanıyordu;

"Ağlama sesine tahammül edemiyormuş!"

Başını salladı, okumaya devam etti... Bir süre daha sessizce göz gezdirdi sayfalara. Yüzüne, yaptığı işi gerektiği kadar önemseyen birinin olgun tavrına benzer ciddi bir ifade, dudaklarına merak dolu bir mimik oturttu. Yeniden mırıldanmaya başladı;

"Üstündekileri soyunuyor, sürekli çıplak geziniyor..."

Kapı vuruldu. Beyaz giysileri içerisinde, kestane rengi saçlı, açık tenli, çelimsiz bir hemşire içeri girdi.

"Hasta hazır doktor bey." dedi.

Gri uzun kollu gömleği içerisinde, yüzü sarılık geçirmiş gibi solgun biri içeri girdi. Onun hemen arkasından da, iri cüsseli hastabakıcıya benzeyen bir adam. Genç doktor,

"Tamam, siz çıkabilirsiniz." dedi.

Hastabakıcıya benzeyeni,

"Ama d*oktor bey*..." diyecek oldu,

"Tamam, biliyorum!" diye kesti doktor...

Odada baş başa kaldılar. Doktor, dosyaya son bir kez göz gezdirdikten sonra başını kaldırdı, karşısındakine gülümsedi. Adamın anlamsız ve donuk bakışlarını yakalamayı başaramadı. Havadan sudan bahsetti, eften püften sorular sordu. Karşılıksız kalan onca konuşma ve bir o kadar sorudan sonra, çaresiz konuya girdi.

"*Demek*" dedi, "*çıplak dolaşmayı seviyorsun*?.."

Adam yanıt vermedi.

Doktor bir daha denedi;

"*Üstelik başkalarının da giyinik olmasına tahammül edemiyorsun?*"

Sorduğu soruların hiç birine yanıt alamayan doktor, gevşeyerek arkasına yaslandı.

"*Anladım*," dedi, "*konuşmak istemiyorsun.*" Ardından, karşısındakine mi söylediği, kendi kendine mi mırıldandığı pek anlaşılmayan bir ses tonuyla ekledi;

"Çok mu şokladılar yoksa seni?.."

Adam sanki duvar, tıs çıkmıyordu... Oturduğu sandalyede ellerini dizlerine kavuşturmuş, donuk bakışlarını masanın üzerindeki boşluğa dikmiş, kıpırdamadan öylece duruyordu...

Birden, yüzünün ifadesi değişmeye başladı!.. Gözleri yavaş yavaş büyüdü, giderek fal taşı gibi açıldı! Bakışları, masanın köşesinde bir şeye ilişmişti sanki. Yüzünün hatları gerildi, soluk alış verişleri hızlandı, ansızın ayağa fırladı! Uzattığı sol elinin işaret parmağıyla, masanın köşesini gösteriyordu. Doktor merakla baktı o yöne; çerçeveli fotoğraf ve bir kaç kâğıt parçasından başka bir şey göremedi. Adam, dehşetten büyümüş gözleriyle masanın köşesini işaret ediyor, *"çocuk! çocuk!"* diye bağırıyordu. Nasıl yaptıysa, üzerinde çuval gibi duran gömleği, ani bir hareketle ters çevirip, çıkarıverdi. Ardından, bir çırpıda pijamasını fırlatıp attı. Altında donu yoktu; birden anadan üryan kalıvermişti! Bir kaç adımda doktorun yanına geldi. Ayağa kalkan doktor, daha ne olduğunu anlayamadan adamın kemikli ellerini yakasında buluverdi. Doktor,

"H*astabakıcı! Hastabakıcı*!" diye bağırmaya başladı. Üzerindeki beyaz önlük, cart diye yırtılıverdi. Adam, bir yandan doktorun gömleğine asılıyor, bir yandan da *"soyunun! soyunun!"* diye bağırıyordu...

Kapı, güm diye ardına kadar açıldı. İri bir gövde hışımla içeri daldı. Biraz önce dışarı çıkan hastabakıcıdan başkası değildi bu. Doktorun yakasına yapışmış olan adamı, kolundan yakaladığı gibi olanca kuvvetiyle çekti. Adam sendeleyerek odanın bir tarafına savruldu. Serbest kalan doktor, masanın arkasındaki kitaplığa külçe gibi çarptı, sonra yere yığıldı. Kırılan camlar, şangırtıyla etrafa dağıldı. Ardından, elinde açık mavi bir tulumla, azman gibi bir hastabakıcı daha içeri daldı. Aralarında kavga edercesine bir boğuşmadır başladı. Adam, çelimsiz görünüşünden hiç de beklenmeyecek şekilde direndi, debelendi, karşı koymaya çalıştı. Bu arbede sırasında, hastabakıcılardan birinin kaşı açıldı, kanamaya başladı; öbürünün ise forması boydan boya yırtıldı; fakat onca karşı koyuş ve debelenme kar etmedi. Sonunda, hastabakıcıların kuvveti baskın çıktı. Ellerindeki, arkadan düğmeli gömleği üzerine geçirmeyi başardılar; gömleğin uzun kollarını çapraz bir şekilde birbirinin üzerinden geçirerek uçlarını arkadan bağladılar. Kolları hareket edemez olunca karşı koyuşu zayıfladı. Çapraz olarak arkadan bağlanmış kollarını iyice gerdiler ve kıllı bacaklarından sarılarak, ortalığı inleten canhıraş feryatlara aldırmadan, sürükleye sürükleye odadan dışarı çıkardılar.

Koridorda götürürlerken, adam avaz avaz bağırıyordu. Öfkeden kulakları kıpkırmızı kesilmiş, boyun damarları parmak kadar olmuş, saçı başı dağılmış, gözleri yuvalarından fırlayacak gibi büyümüştü. Hastabakıcılar, güçlükle zapt ediyorlardı. Başını, durmamacasına sağa sola çeviriyor, ağzından köpükler saçılıyor, bir yandan da, *"soyunun, soyunun!"* diye bağırmaya devam ediyordu. Çığlıkları giderek çoğalıyor, anlamsız hırıltılara dönüşüyor, sonra kalınlaşarak, hastanenin beton duvarlarında bir şarapnel gibi patlıyordu. Yerleri mermer döşeli koridorlara sığmayan çığlıklar, demir mazgallı pencerelerden dışarı yayılıyor, diğer koğuşların

sıvaları yer yer dökülmüş, uzun ve yüksek duvarlarından yankılanarak bahçedeki sedir ağaçlarının iğne yaprakları arasında zayıflıyor, kentin umarsız ve kendi halindeki mahalleleri üzerinde kaybolup gidiyordu...

***

Gece ilerlemişti. Bir türlü uyku tutmadı gözünü. Sağına döndü, olmadı; soluna döndü, olmadı. Gözlerini kapadı, yine olmadı. Geriye doğru saymaya başladı; 999, 998, 997... Yarını düşündü, sonraki günü, bir sonraki günü… Sonra bundan vazgeçti, yeniden geriye saymaya başladı; saydı, saydı, saydı...

Dalmıştı…

"*Bu çocuklar niye ağlıyorlar komutanım?*" dedi bir ses.

İrkilerek gözlerini açtı; bir an nerede olduğunu kavramakta güçlük çekti. Ter içinde kalmıştı. Bitişik ranzadaki arkadaşı horlayarak uyuyordu. Nasıl da böyle rahat uyuyabiliyordu? Acaba rüya görüyor muydu? Görüyorsa ne görüyordu? Buranın rüyaları da buralara benzerdi elbet; yüksek dağlar, derin vadiler, sarp yamaçlar, anlamadığı bir dilden konuşan garip insanlar; kan, ateş, barut… Terk edilmiş köyler, yıkık evler, anlaşılmaz sesler, yalvaran kadınlar, yaşlı insanlar, kara kara gözler, şüpheli bakışlar, fısıltılar, fısıltılar...

"*En çok da*" dedi, "*bizi gören çocukların, o çıldırasıya ağlayışları etkiledi beni...*"

Birden sıçrayıverdi! Karşı ranzadaki hala uyuyordu. Allahın belası, nasıl da böyle rahat uyuyabiliyordu ki! Yattığı gibi uyumuştu. Gözünü her açtığında, onu bir önceki gördüğü haliyle görüyordu; hiç kıpırdamadan yatıyordu. Ölü gibi yatmak buna deniyor olsa gerek. Bu sefer yalnızca horultusu kesilmişti. Belki de nöbetçi gelip dürtmüştü... Nasıl becerebiliyordu bunu? Dünü nasıl unutmuştu? Bir gün sonrasını nasıl hatırlamazdı? Sinirinden dişlerini sıktı, arkasını döndü; burada da yalnızca duvar vardı. Olsun, belki hiç bir şey düşünmez, çabucak uyurdu. Duvardaki bu küçük yazıları da kim yazmıştı!; 'gel 242 gün, gel'. İyi ki de nöbetçiler görmemişti?

Ya komutan? Ya temizlik sorumlusu? Ya diğerleri? 242 gün de biter miydi? Yoksa bitmiş miydi? Terhis olmuş muydu acaba? Ya da geriye kaç gün kalmıştı? Kim bilir neredeydi şimdi? Yoksa.. Yoksa...

"Çocukların bitmek bilmeyen ağlamaları tırmalıyordu kulaklarımızı."

Yeniden gözlerini açtı, *"hey tanrım*!" dedi, "*ne biçim uyku bu*!" Battaniyeye sıkıca sarıldı, iki büklüm oldu, kafasını içeri soktu. Şimdi daha iyiydi; ne bitişikteki asker, ne horultu sesleri, ne beton duvar, ne uykusunu kaçıran teskere günleri, ne geriye doğru sayma; karanlık, karanlık, karanlık...

"Eğilip uzanıyor, kaçıyorlardı... Ne zaman bir köye giriş yapsak, hep çocuk ağlamaları karşılıyordu bizi. Dokunmak istiyor, bir türlü dokunamıyordu...

Yakalayıp, kucağına almak, sevmek istiyordu; kaçıyorlar, sürekli kaçıyorlardı... Karar vermişti, ilk rastladığı çocuğu koşup yakalayacaktı. Niye ağladığını soracak, korkacak bir şey olmadığını anlatacaktı ona..."

Derin bir uykunun sırça kanatları altına yavaşça bıraktı kendini, yüzüne sakin bir ifade yayıldı, çok geçmeden uyuyakaldı.

***

Köye tek sıra halinde girmeye başladılar. Komutanları, biraz ilerledikten sonra üç kola ayrılmalarını söyledi. Dikkatli olmalarını, aranmadık ev, bakılmadık köşe bırakmamalarını tembihledi... O, sol tarafa doğru yöneldi. Arkasından kendine bağlı erler yürüyordu. Üçerli gruplar halinde ıssız evlere dağıldılar. Evlerin arasındaki taşlı yoldan ilerleyip, arka kısımlara doğru bir süre daha yürümeye devam etti. Kendi grubundan son kalan askerleri de bir eve bıraktıktan sonra, arkadaki kayalık bölüme yöneldi. Terk edilmiş gibi gözüken son bir kaç evin arkasında, küçük bir tümsek yükseliyordu. Kayaların üzerinden atlayarak öte tarafa doğru geçiyordu ki, hemen yanı başındaki kayanın arkasından tiz bir çığlık koptu! Ani bir refleksle silahını o yöne doğru çevirdi. Yine o, yabancısı olmadığı görüntüyle yüz yüze geldi; bir kaya çıkıntısının

ardına saklanmış 6-7 yaşlarında, üstü başı perişan bir çocuk, kömür karası gözlerini gözlerine dikmiş, çığlık çığlığa ağlamaya başlamıştı. Bir yandan salya sümük ağlıyor, bir yandan da küçük çıplak ayaklarını toprak zemine vurarak çırpınıyordu. Hemen kendine çeki düzen vermeye, ilk andaki o gergin ve korkmuş halini yumuşatmaya çalıştı. Bir kaç adım attı, *'Korkacak bir şey yok!'* demeye hazırlandı; biraz yaklaşmasıyla birlikte, çocuğun hızla fırlaması bir oldu... Bir yandan çığlık çığlığa ağlıyor, bir yandan da kayadan kayaya sekerek tepeyi aşmaya çalışıyordu. Daha fazla korkutmamak için ağır adımlarla yürüdü arkasından. Sinirleri yine gerilmiş, zihnini karşı koyamadığı aykırı düşünceler kemirmeye başlamıştı bile...

Harabeye dönmüş evin yıkık duvarları arasından ilerledi. Bir ucu yerde, diğeri yarısına kadar yıkılmış taş duvarın üzerindeki kalın kirişin altından eğilerek geçti. Karşısına soluk renkli, iri demir menteşelerle tutturulmuş, ağaç bir kapı çıktı. Önce durdu, sessizliğe kulak kabarttı. Sonra kapıyı hafifçe iteledi, ağır adımlarla içeri süzüldü. Zifiri bir karanlıktı kendisini ilk karşılayan. Önce hiç bir şey göremedi. Tavandan açılmış ve pencere görevi yaptığı belli olan, camlı, küçük bir delikten süzülen ışık yere düşmüştü. İçerisinde, sayısız toz zerreciklerinin uçuştuğu ışık huzmesi dışında hiç bir şey gözükmüyordu. Bir süre, hareketsiz öylece bekledi... Bekledikçe, gözleri karanlığa alıştı, içeriyi daha iyi seçmeye başladı. Ayaklarının altındaki yer, sertleşmiş toprak zemindi. Karşıda, duvarın içerisine gömülmüş, tabanı iri düz taşlarla döşeli, çeperleri isten kapkara olmuş, taş bir ocak göze çarpıyordu. Odanın hemen ortasında, tavanı desteklemek amacıyla konulduğu belli olan kalınca bir direk duruyordu. Hemen onun bitişiğinde ise, bir kenarı direğe tutturulmuş tahta bir seki...

Gözleri karanlığa iyiden iyiye alışmıştı. Şimdi bütün ayrıntıları görebiliyordu. Dikkatlice bakınca, kalın direkle duvar arasına gerilmiş, siyah şilteyi fark etti. Bir ucu hafifçe sallanıyordu. Yavaşça yaklaştı, elindeki silahın namlusunu perde gibi asılmış bezin kenarına usulca dokundurdu, ani bir hareketle şilteyi kaldırıverdi!

Kaldırmasıyla birlikte, birdenbire canhıraş çığlıkların yükselmesi bir oldu. Büyük bir korkuyla refleks halinde geriye doğru sıçradı!..

Namlusunu öne doğrulttuğu silahına sıkıca sarılmıştı; kollarını, göğsünü ve bacaklarını saran bütün kasları kaskatı kesilmiş halde ayakta öylece titremeye başladı. Korkuyla büyümüş gözbeneklerinin, hayatının bundan sonraki kısmına yön verecek bir tanıklığa eşlik etmek üzere olduğunun farkında değildi.

Kenara savrulan siyah şiltenin arkasındaki küçük boşlukta, birbirlerine sokulmuş üç küçük çocuk, korkudan büyümüş gözlerle kendisine bakıyor, avazları çıktığı kadar bağırıyorlardı. Sanki başlarından aşağı kaynar su dökülmüş gibi, çığlık çığlığa ellerini bir aşağı bir yukarı çırparak ağlaşıyorlardı.

Biraz önce, ardından koştuğu küçük çocuğu tanımıştı; içlerinde en büyük olanıydı... Adeta ortak bir dehşete kapılmış gibiydiler. Yeryüzünde, bir çocuğu bu denli korkutacak olan şeyin ne olabileceğini bir an düşünmeye çalıştı, aklına bir şey gelmedi... Her birinin yüzü ve kollarında yaralar açılmış, giysileri lime lime olmuş, saçı başı toz toprak içinde kalmıştı. Küçük olanının belden aşağısı çıplaktı. Ağızları sonuna kadar açık, korkudan büyümüş gözleriyle avazları çıktığı kadar bağırıyor, birbirlerine sımsıkı sarılmış olarak durmaksızın ağlıyorlardı. Hemen yanlarında, gözleri kapalı, yüzünün derisi sayısız kırışıklıklarla dolu, elinde bastona benzer bir ağaçla yaşlı bir kadın oturuyordu. İnce, kemikli çenesi hafif ileride, sağ kulağını öne doğru uzatmış, kolunun biriyle çocukları korur gibi yapmıştı. Kapalı gözkapaklarının ardındaki gözlerinin irisi rasgele dönüp duruyordu. Duruşunda, hareketlerinde bir tuhaflık vardı; dikkatlice bakınca gözlerinin görmediğini fark etti...

Bir an ne yapacağını şaşırdı. Korku ve gerginlikten titreyen kaslarına hükmetmeye çalıştı, sıkıca kavradığı silahının tetiğindeki parmaklarını gevşetti ve toparlandı. Yüzüne sakin bir hava vermeye çalıştı. Suratındaki dehşet ifadesinin kaybolması biraz zaman aldı. Sevecen bir çabayla yaklaşıp, çocukları teskin etmeyi düşündü. Uzandı, içlerinden en ufak olanına dokunmak istedi. Uzanma-

sıyla birlikte, öylesine canhıraş feryatlara döndü ki ağlamaları, yüzlerini benzeri görülmemiş bir korku kapladı. Panik halinde çırpınarak, birbirlerine ve yaşlı kadına sarılmaya çalıştılar. Yaşlı kadın, oturduğu yerde, kolunun birini çocuklara siper etmiş, diğeriyle elindeki bastonunu, sanki isterik hareketlerle bir ileri bir geri, bir ileri bir geri sallayıp duruyordu. Göremediği, bilemediği, tanımadığı bir tehlikeye karşı bir canlının gösterebileceği, içgüdüsel bir korunma refleksinden başka bir şey değildi bu. İçi parçalandı, yüreği burkuldu. Göğsünün orta yerine kasvetli bir acının çöktüğünü duyumsadı. Ne kadar çaresiz bir durumda olduğunu, ancak o an anladı; yapacağı hiç bir şey yoktu. Mıhlanmış gibi durduğu yerden, umutla uzattığı elini, istem dışı bir hareketle, ağır ağır indirdi...

Çocukların, yaşlar içindeki kara gözlerinde, tanık oldukları tasavvur edilmez bir dehşetin izlerini görür gibi oldu. Boğazı yandı, gırtlağına koca bir düğüm gelip oturdu. Yutkunmaya çalıştı, beceremedi. Gözlerini kapamak, kulaklarını tıkamak, en azından bir şeyler, bir şeyler yapmak istedi. Gördüğü manzara karşısında tüyleri diken diken olmuş, sekinin önünde, ayakta durduğu yerde öylece donup kalmıştı. Hayatında, çaresizliğin ve hiç bir şey yapamamanın acısını, hiç böyle canı yanarak yaşadığı olmamıştı. Şimşek gibi birkaç soru aklını yalayıp geçiverdi; insanları, böylesi bir korkuyu yaşamaya iten ne olabilirdi? Hangi acıların tanığıydı bu zeytin renkli gözler? Körpecik yüreklerine, böyle dehşetli bir korkuyu salacak kim bilir neleri yaşamışlardı?.. Kendiliğinden gelip geçen ama artık yanıtsız kalmaya mahkûm sorulardı bunlar...

Korkudan büyümüş gözlerle bir kaç adım geriledi. Kulaklarında metalik bir çınlama duydu, boyun kaslarını gererek dişlerini sıktı. Odadaki karanlığın büyüdüğünü, üstüne üstüne geldiğini sandı. Yüreği, göğüs kafesinden fırlayacakmış gibi güm güm atıyordu. Ensesine doğru kızgın bir ateşin hızla yürümekte olduğunu fark etti. Parmak uçlarından başlayarak, önce damarlarına, sonra yüreğine doğru inceden inceye bir sızının aktığını, içinin çekildiğini hissetti. Kulaklarındaki feryat figan çığlıklar giderek çoğalıyor, sanki beyni-

nin bütün hücrelerine yayılıyor, kafatasının içerisinde oradan oraya yankılanıp dağılıyordu. Beyni, adeta çelik bir burguyla deliniyor gibiydi. Karanlık, üstüne üstüne gelmeye devam ediyor, kulak zarlarının patlamak üzere olduğunu hissediyor, şakaklarındaki bütün damarlar geriliyor, geriliyor, geriliyordu. Sanki derin bir uçurumun kenarından düşecekmiş gibi bir hisle sımsıkı tuttuğu silahına, daha bir kuvvetle sarılıyor, terlemiş avuçlarındaki silahının kabzasını sıktıkça sıkıyordu. Orta yerdeki odun direk giderek kalınlaşıyor, duvar taşları yerlerinden sökülüyor, isten kapkara olmuş ocak müthiş bir gök gürültüsü gibi patlıyor, köpek havlamaları çocuk ağlamalarına karışıyordu; yuvalarından fırlayacakmış gibi gözler, yerlerde sere serpe un çuvalları, haki üniformalar, yüzünün derisi kıvrım kıvrım yaşlı kadın; biteviye ağlayan körpe çocuklar, sıkışan bir mengene, beynindeki çelik burgu, üstüne üstüne yürüyen gölgeler, ıslanmış toprak zemin, gök gürültüsü, patlama sesleri, canhıraş feryatlar, karanlık, karanlık ve yine karanlık...

Hızla geri geri gitti! Ani bir hareketle döndü ve kendini bir çuval gibi kapının boşluğuna fırlattı. Ayağı eşiğe takılıp tökezledi. Viran haldeki evin yıkık duvarları arasından hızla kaydı. Yarı devrilmiş tavan kirişinin altından geçerken, başını çarptı, yere yuvarlandı. Apar topar kalktı, yıkılmış duvar kalıntıları ve molozlar arasından koşmaya başladı. Kafasındaki çelik burgu adeta beynini oyuyor, kulaklarındaki uğultular giderek daha da artıyordu. Kafatasının içerisinde, birbirine karışmış binlerce çığlık birden yankılanıyor, azalıp çoğalıyor, çoğalıp azalıyordu. Elindeki silahtan şiddetli bir cayırtı koptu! Silahını rastgele fırlatıp attı, göğsünün düğmelerini bir çekişte koparttı, ardından palaskasını çekiştirdi. Kontrolsüz hareketlerle soyunmaya başladı; önce üniformasını çıkardı, sonra fanilasını, külotunu, sonra postallarını... Anadan üryan çıplak kalmıştı, hızla koşmaya devam etti... Kayalık tepeyi çoktan aşmış, bayır aşağı delicesine koşarak köyün dışındaki dere yatağına doğru yönelmişti. Bir yandan koşuyor, bir yandan da askerlere,

"*Soyunun, soyunun, hepiniz soyunun!*" diye bağırıyordu...

Askerler, ne olduğunu anlamaya çalışıyorlardı. Önce onu tanıyamamış, silahlarını üzerine çevirmişler, tanıdıklarında ise şaşkınlıktan ne yapacaklarını bilemez halde öylece bakakalmışlardı.

Karşısına ilk çıkan askerin yakasına yapıştığı gibi iki yana çekiverdi; haki renkli keten gömleğin düğmeleri, boydan boya patır patır döküldü.

Bir yandan da, "*Soyunun*!" diye bağırmaya devam ediyordu...

İlk şaşkınlığı üzerinden atan bir asker, sarılarak tutuverdi onu. Arkasından bir diğeri yetişti, sonra bir başkası ve diğerleri...

Onu yakaladıklarında kan ter içerisinde kalmıştı. Kulakları öfkeden kıpkırmızı kesilmiş, boyun damarları parmak kadar olmuştu. Rastgele ve şuursuz hareketlerle yorulan gövdesi terden sırılsıklamdı. Gözleri yuvalarından fırlayacak gibiydi. Kalın, kıllı kollarına giren erler, güçlükle zapt ediyorlardı kendisini. Başını anlamsız hareketlerle sağa sola çeviriyor, ağzından köpükler fışkırıyor, çevresindekilere,

"Korkuyorlar! Soyunun! Soyunun!" diye bağırmaya devam ediyordu...

Çığlıkları, ciğerlerini parçalarcasına sökün ediyordu dudaklarından; terk edilmiş, virane köyün üzerinde dalga dalga yayılıyor, yaban otları ve kekikler arasından keskin bir bıçak gibi ilerliyor, dağların sarp yamaçlarında yankılanarak derin vadilerden geçiyor, ardıçlar ve fundalıklar arasından, kına yeşili ormanın yabanıl derinliklerinde kaybolup gidiyordu...